

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISK-TOPOGRAFISKE
OPTEGNELSER OM

HALLUND SOGN

EFTER C. KLITGAARDS MANUSKRIFT

med Tilføjelser af

P. CHRISTENSEN

HJØRING

I KOMMISSION HOS ELLEN POULSENS BOGHANDEL

EXPRES-TRYKKERIET (OLUF JØRGENSEN)

1960

HALLUND SOGN

HISTORISK-TOPOGRAFISKE
OPTEGNELSER OM

HALLUND SOGN

EFTER C. KLITGAARDS MANUSKRIFT

med Tilføjelser af

P. CHRISTENSEN

HJØRING

I KOMMISSION HOS ELLEN POULSENS BOGHANDEL

EXPRES-TRYKKERIET (OLUF JØRGENSEN)

1960

INDHOLD

	Side
I. Areal og Jordbundsforhold	9
II. Bebyggelse og Befolkning	11
III. Oldtidsminder og Sagn	13
IV. Stednavne	15
V. Hallund By	19
VI. Hollensted	27
VII. V. Hebelstrup	33
VIII. Ø. Hebelstrup	64
IX. Andre Gaarde og Bosteder	79
X. Kølskegaard	87
XI. Kølske Mølle	114
XII. Kirken	118
XIII. Skolerne	125
Person-, Sted- og Emneregister	137

FORORD

I en lang Aarrække samlede C. Klitgaard og P. M. Rørsig Stof til Hallund Sogns Historie; men ingen af dem naaede at faa Materialet helt færdigt til Trykning. Efter Rørsigs Død udarbejdede Klitgaard et Manuskript, der i hvert Fald for Storgaardenes Vedkommende synes at omfatte alt, hvad det var lykkedes de to flittige Forskere at fremskaffe af statistisk og personalhistorisk Stof fra ældre Tid; men de fleste Afsnit er ufuldendte, og en topografisk Skildring af hele Sognet har næppe været tilstræbt, da Klitgaard selv har betegnet sit Arbejde som »Optegnelser« om Hallund Sogn og ikke som en Helhedsfremstilling af Sognehistorien.

Jeg har i nogle indledende Kapitler og ved supplerende Tilføjelser til Klitgaards Tekst søgt at afrunde Fremstillingen og føre den op til Nutiden, og Bogen skulde herefter kunne læses som en nogenlunde fyldestgørende historisk-topografisk Skildring af Sognet, selv om Personalhistorie og Bondestamtavler indtager en langt større Plads end Topografien.

Til Bogens Trykning har jeg modtaget en Understøttelse paa 3000 kr. af »Christen Møller Sørensens og Hustru Marie Christine Sørensens Fond«, hvis Bestyrelse nu er Stifternes Søn, Husejer Ejnar Sørensen, og Overretssagfører Jakob Jakobsen, begge boende i København. Det skyldes Overretssagfører Jakobsens Initiativ, at Understøttelsen er bevilget uden nogen forudgaaende An-

søgning. Han havde i Forvejen skaffet sig Underretning om, at Historisk Samfund vilde udgive Hallund Sogns Historie, saa snart den nødvendige økonomiske Støtte kunde fremskaffes, og han var personlig interesseret i Udgivelsen, fordi hans fædrene Slægt er hjemmehørende i Sognet og i forrige Aarhundrede ejede Gaarden Øster Hebildstrup.

Paa egne og Historisk Samfunds Vegne skal jeg her ved takke Fondets Bestyrelse for den betydelige Understøttelse, der nu har muliggjort Bogens Udgivelse.

P. Christensen.

I.

AREAL OG JORDBUNDSFORHOLD

Hallund Sogn udgør 2794 ha (5065 Td. L.), heri indbefattet en lille Enklave i Ørum Sogn (en Englod ved Ryaa). Dets største Udstrækning er fra Nord til Syd ca. 7,5 km (1 Mil) og fra Øst til Vest ca. 4,5 km.

Grænserne til Nabsognene *Hellevad, Hellum, Jerslev, Ø. Brønderslev* og *Ørum* følger som alle gamle Sogneskel til Dels naturlige Skellinier i Terrænet og bugter sig ud og ind langs Vandløb og Bakkeskrænter. Mod Nordøst gør *Ryaa* Skel ind mod *Hellum Sogn*, indtil den ved *Hellevad Sogns* Nordvesthjørne drejer mod Vest og gaar ind i *Hallund Sogn* ved *Kølskegaard*. Herfra løber den i Syd tæt øst om *Hallund By* og forener sig ved *Tveden* (Ørum S.) med *Klokkerholm Bæk*, der kommer fra Nordøst og paa et kortere Stykke løber omkring *Hallund Sogns* Sydøsthjørne og skiller det fra *Hellevad* og *Ørum Sogne*. Fra *Tveden* gaar *Aaen* mod Vest og gør Skel mod *Ørum* langs *Hallund Sogns* Sydside; den optager *Hebelstrup Bæk* (Vadbæk), der kommer fra Nord og paa en kort Strækning skiller *Hallund* fra *Ø. Brønderslev Sogn*. Mod Nord skilles *Hallund Sogn* fra *Jerslev* ved *Vrangbæk*.

Langs Vandløbene, især langs *Ryaa* mod Syd, er brede Enge og Kær; men Hovedparten af Sognet er forholdsvis højtliggende sandmuldet Jord med gamle Hedebakker. Højeste Punkt (69 m o. Havoverfladen) er ved *Hulknøse*,

et Bakkeparti med gamle fredlyste Hulveje og adskillige Gravhøje; det har forhen ligget i Lyng, men købtes 1921 af Kommunen og er derefter tilplantet med Graner.

Mellem Hallund By og Kølskegaard ligger *Kjelderbakkerne*, nu ogsaa tilplantet med Fyr og Gran. Her findes ved en gammel Hulvej en lille Jordhøj, »*Kjelds Grav*«, oprindelig et »*Kast*«, opdyngtet for lang Tid tilbage af vejfarende, der hver især har lagt en Pind, en Tot Lyng, en Sten eller en Jordknold til Dyngen ifølge en ældgammel Tradition, der krævede en saadan symbolsk Offerhandling paa Steder, hvor et Menneske var fundet dødt som Offer for et Ulykkestilfælde eller en Forbrydelse. Hvem den forulykkede eller myrdede var, kendes lige saa lidt her som andre Steder, hvor tilsvarende »*Kast*« har været kendt i ældre Tid, men nu forlængst er forsvundne. C. Klitgaard meddeler dog, at Skikken holdt sig i V. Hanherred til efter 1900. Navnet »*Kjeld*« er mulig taget fra »*Kjelderbakkerne*« og frit opdigtet i nyere Tid, ligesom Navnet paa den tæt sydfor liggende Gaard »*Kjeldsminde*«; men der ligger sikkert en virkelig Begivenhed til Grund for Traditionen. *Kjelds Grav* er nu et ret sjældent Fortidsminde, og for at sikre Bevarelsen af den lille Høj har »*Hist. Samfund*« 1934 rejst en Mindesten paa Stedet.

Øst og syd for Byen findes de smaa Højdedrag *Hallundbjerg*, *Kalbjerg*, *Ulbjerg* og *Bjerget* i Hollensted. Nord for Vejen mellem Hallund og Ø. Brønderslev ligger *Røverstuebakkerne*, der ligesom de øvrige Bakkedrag krones af Gravhøje. Om disse se i det følgende u. »*Oldtidsminder*« i Sognet.

I forrige Aarhundrede laa Bakkedrag og store Dele af den magre Sandjord i Hede. Lyngen er nu forsvunden, og hvor Jorden ikke er opdyrket, ses Granplantager. Un-

der Kølskegaard plantedes 1879 et Areal paa 42 ha og 1898 et paa 65 ha.

Ved Hallund og Hollensted findes Bakker med skarpt Sand og Grus, der udnyttes af Cementstøberier.

II.

BEBYGGELSE OG BEFOLKNING

Fra ældgammel Tid har Bondebefolkningen anlagt sine Bosteder ved Randen af Enge og Kær og skyet de højtliggende tørre Arealer, hvor der manglede Drikkevand og Græsning til Kvæget.

I Hallund Sogn ligger de to gamle Landsbyer *Hallund* og *Hollensted*, der med omgivende spredte Bosteder udgør hver sit »Ejerlav«. Hallund ligger paa Vestskraaningens af Ryaa-Dalen, hvor Vejforbindelsen til Nabosognene Hellevad i Øst og Ø. Brønderslev mod Vest forhen har haft sit Vadested og nu har Bro over Aaen. Hollensted-Ejerlavet omfatter de lave Strækninger langs Ryaa i Sognets sydlige Del, og her ligger ogsaa længst mod Vest de gamle Storgaarde *Øster* og *Vester Hebelstrup*. Sognets eneste Herregaard, *Kølskegaard*, ligger nordøst for Hallund i en Lavning, hvor Ryaa og flere Vandløb strømmer ned fra det høje Bakkelandskab (Jydske Aas) i Nabosognene Hellum og Hellevad mod Øst. Her er bevaret Rester af en anelig Løvtræskov; men i den øvrige Del af Sognet har der i ældre Tid kun været smaa Skovpletter, hvorom Navnene *Lunden* og *Skovsgaard* i Sognets nordlige Del og *Lunden* syd for Hollensted endnu minder.

I nyere Tid har Opdyrkning og Bebyggelse erobret de gamle Hedearealer vest og nordvest for Hallund og nord for Kølskegaard, og her findes spredte Udflyttergaarde

og Husmandssteder. Øst for Hallund findes de højtliggende Udflyttergaarde *Nørre* og *Søndre Hallundbjerg* og *Højvang*.

Skønt talrige Oldtidsminder vidner om, at Sognet i forhistorisk Tid har haft en ikke helt ringe Bebyggelse, var det ved Begyndelsen af forrige Aarhundrede ligesom Nabosognene kun tyndt befolket. 1801 var her 405 Mennesker, 1850 var der 659, derefter steg Tallet i 1901 til 901, i 1921 til 1083 og var 1955 faldet til 1028.

Vi vil i det følgende se, at enkelte af de gamle Gaarde, f. eks. Vester Hebelstrup, i 1600erne blev delte i flere; men i 1700erne fandt næsten ingen Udflytning Sted, og i 1805, da Sognets Bosteder optaltes, var der, saa vidt kan skønnes, kun den gamle Bebyggelse, der angives til 40 Gaarde og Bol, samt 37 Huse, der for største Delen var uden Jord. Det var ialt 77 Bosteder, og paa disse kan Folketallet fra 1801 fordeles med lidt over 5 Personer til hvert, hvilket endnu op til vor Tid har været et normalt Forhold i nordjydske Landsogne.

Hallund var i Middelalderen et selvstændigt Sogn, og Præstegaarden, vistnok den nuværende *Hedegaard* vest for Kirken, omtales 1475. Fra Reformationen blev det Anneks til Hellevad, men fra 1578 har det hørt til Ø. Brønderslev, med hvilket Sogn det ogsaa udgør en Kommune.

Indtil 1841 hørte begge Sogne til Jerslev Herred (det gl. Tingsted ligger i Ø. Brønderslev Sogn); men da dette deltes (Reskript af 10. Nov. 1841), kom Ø. Brønderslev under Børglum Herred, og Hallund lagdes til det nyoprettede Dronninglund Herred, men kom 1940 under Brønderslev Retskreds. Det hører sammen med Hovedsognet til Amtets 4. Folketingskreds (Vraakredsen).

III.

OLDTIDSMINDER OG SAGN

I *Sejlegaards Eng* ved Ryaas søndre Løb findes en Bo-plads fra *ældre Stenalder* med de sædvanlige raa Flinteredskaber: Flækker, Skiveøkser, Skiveskrabere, Flækkebor og Tværpile. En Del af dette Materiale opbevares i Hjemstavns-museet i Try. For en Snes Aar siden fandtes ved Oprensning af Aaen i Nærheden af Hollensted et Stykke af en Baad, udhulet af en Egestamme; det blev af Lærer Rørsig afgivet til Hjemstavns-museet. Stykkets Alder er ubestemmelig.

Paa Højdedragene vest for Hallund By er der i Langhøje og Rundhøje fundet flere Dyssekamre og Jættestuer fra *ynge Stenalder*; men de fleste af disse store Stenbygninger er nu ødelagte.

I »Danske Atlas« 5. Bd. fra 1767 berettes, at der paa Vejen mellem Ø.Brønderslev og Hallund ligger nogle anelige Dysser, hvoraf 3 er 60–70 Alen lange og strækker sig fra Syd til Nord, liggende tæt sammen og omgivet af en fælles Indhegning paa Siderne med store, oprejste Sten, og ovenpaa hver er anelige Offersten.

Disse »Offersten« har sikkert været Dyssekamrenes store flade Dæksten, der saas hvilende paa Toppen af Sidestenenene, og derfor efter Datidens almindelige Forestillinger antoges for Alterborde, hvorpaa man i Oldtiden havde anbragt Ofre til de hedenske Guder. Desværre er der nu intet tilbage af Stensætningerne; men Langhøjene er til Dels bevarede. En Langhøj findes ogsaa syd for Hallund ved Vejen til Ørum.

I Nærheden af de ovenfor omtalte Langdysser paa Nordsiden af Vejen til Ø.Brønderslev findes vestlig tæt ved Sogneskallet den berømte *Røverstuehøj*, der omtales allerede 1520 og formentlig har indeholdt en Jættestue.

Den omtales i Peder Dyrskjøts Optegnelser fra ca. 1700, og det fortælles, at Højen var omsat med store Sten og havde aaben Indgang til en Stue, som syntes at være temmelig Rum i, dog ingen vil vove sig derind. – Nu ligger der ved Røverstuen et Boelsted af samme Navn (se herom i det flg. under »Andre Gaarde og Bosteder«).

Af de øvrige store Rundhøje, der hovedsagelig stammer fra *Bronzealderen*, er fredlyst 5 Høje ved *Hulknøse*, 2 Høje (den ene »*Klingerhøj*« er 6,5 Meter) under *Dyndgaard*, 1 Høj under *Hedegaard*. Under *Kølskegaard* er fredlyst to Højgrupper, hvoraf den ene omfatter *Storhøj* og de to *Hugormehøje*, den anden to af de anselige *Brunhøje*.

Paa den flade Bakke vest for Kirken findes en Gravplads fra *yngre Jernalder* (4–500 Aar e.Kr.). En Urne herfra findes i Museet i Try. Det er vel tænkeligt, at der paa Bakkens Østskraaning, hvor Kirkegaarden nu ligger, har været hedenske Grave fra Jernalderens sidste Aarhundreder, og at Kirken med Forsæt er anlagt ved Fædrenes Gravplads.

Om *Kirken* fortæller et Sagn, at den er en af de ældste Kirker i Vendsyssel og engang var den østligste Kirke i Landsdelen, saa at selv Folk paa Læsø maatte rejse til Hallund for at faa deres Børn døbt (Meddelt af Lærer Rørsig, Hallund). Kernen i dette Vandresagn, der engang maa have knyttet sig til en Kirke nærmere Kattedgat, er vel den, at Granitkirkerne inde i Landet er ældre end Teglstenskirkerne i Sæby, Elling og Flade, og at Kirkerne paa Læsø er fra en endnu senere Tid.

Et Sagn fra forrige Aarhundrede vil vide, at der har været *en Ulvegrav* paa Kølskegaards Mark, hvilket utvivlsomt er rigtigt, da Ulvene endnu sidst i 1700erne havde Tilhold i det skovklædte Bakkedrag øst for Gaarden, men naar hertil ogsaa knyttes det vidt udbredte

Vandresagn om Spillemanden, der dumpede ned til Ulven i Graven og reddede sit Liv ved at spille for Dyret til den lyse Morgen (se Jydske Saml. 1. R., 1. Bd. S. 143), gaar Troværdigheden tabt.

IV.

STEDNAVNE

Sognbyen hed i ældre Tid *Hallind*, hvilket senere ændredes af Skrivere til *Halling*, *Hallum* og i nyere Tid til *Hallund*, hvilket er i Modstrid med den Kendsgerning, at der ikke kan have været nogen egentlig Skovbevoksning paa Stedet. I stedlig Dialekt lyder Navnet *Halli* (uden »Stød« paa første Stavelse) eller *Hallinj* (med vendsysselsk Udtale af *ind*), hvilket muligt kan opfattes som *Haldene* eller *Hallerne* (ikke *Halden*, der kræver »Stød« paa 1. Stavelse).

Hald betyder en Skrænt eller et Bakkehæld, og Byen er jo anlagt paa en skraanende Flade ned mod Ryaa-Dalen; men Skraaningen synes for jævn til at kaldes *Hald*.

Et andet Ord *Haller*, der paa Vendsysselsk betyder opblødte Fordybninger i Vejspor og Vadesteder, kan mulig bedre passe paa de stedlige Forhold, da Byen er anlagt ved en Hovedfærdselsvej med Vadested over det brede Aaløb og vaade Hjulspor i Lavningen paa begge Sider.

Navnet forekommer paa Steder med tilsvarende Naturforhold i Kær Herred (*Haldager*, Øster, Vester og Nørre *Halne*, her ogsaa i Flertalsform, men i stedlig Dialekt udtalt *Hall'* d.v.s., at Ordet bruges i »ubestemt« Fald, styret af foranstaaende Tillægsord, mens *Halli* er »bestemt« **Fald**).

At Forhold ved Veje og Vadesteder meget ofte har givet Landsbyer og Gaarde Navne, har sin naturlige Forklaring deri, at Navngivningen i gammel Tid bestemtes af fremmede, der færdedes ad Vejene, og ikke af Stedets Beboere. Saaledes er det sket, at enkelte Steders Beboere endnu i vor Tid maa finde sig i Navne som *Skarnvad* (Skaanvad), der ligger ved Vrangbæk i Nordsiden af Hallund Sogn, og *Dyvad* (Dyndvad i Skrift moderniseret til *Dybvad*) i Skæve Sogn; endnu værre er *Torsvad* og *Tusbro* (Dronninglund Sogn), hvis Forled er dannede af Turse = Tudse.

De to Muligheder for Tydningen af Navnet *Hallind* maa vi foreløbig lade henstaa til frit Valg.

Herregaardsnavnet *Kølske* (*-gaard* er en senere »skriftlig« Tilføjelse, der ikke bruges i Egnens Dialekt) frembyder kun tvivlsomme Muligheder for Tydning, hvilket fremgaar af følgende »Sognevidne« fra 1465, hvori Navnet maa opfattes som *Kølshede*. Det gamle Dokument, der nu findes i Rigsarkivet, indeholder et stort Antal af Egnens Stednavne i middelalderlige Former, og vi gengiver det her med oprindelig Stavemaade i Sted- og Personnavne:

»Pær Bang Sognepræst i Hallindh, Oluff Persson Præst paa Segelstropp, Jæp Abelgardh, Las Jahanssen Væbnere, Las Bærtelssen, Pær Vigilssen, Jes Oluffsen, Nis Nielssen og Pær Jonssen. Søndag før Guds Legems Dag, som kaldes Trinitatis Søndag, paa Hallindh Kirkegaard fik velbyrdige Svend Jes Thammessen Foged paa Segelstropp et Sognevidne med 24 gamle Dannemænd: Jes Olsen i Aldropp, Oluff Poulsen sstds., Pær Persson i Helleuad, Las Smidh, Nis Nielssen i Daall, Las Poulssen i Aldropp, Jes Nielssen sstds., Per Trogelssen, Jæp Michelsen, Las Jensen, Per Perssen i Hollenstet, Jens Jensen, Oluff Tygerdsen i Halindh, Las Ericksen i Aldropp, Michell Laurensen, Jes Laurensen i Halindh, Poull Palnesen, Jes Jensen i Aldropp, Nis Je.sen i Halind, Helly Kock i Helleuadh, Michiell Nielssen i Hollenstet, Oluff Jensen, Marquardh og Nis Diegen; hvilke vidnede, at

dem vitterligt er, at Clemet Hanssen, Hans Kioldssens Søn i Røgelheede, gjorde hans Lovhævd fra Nødævodet vester ud langs med Helleuatz bæck indtil Rosbæck, fra Rosbæck nær gennem Langesigh ned til Kiølsheedh aa langs ud med Helym bæck øster indtil Røtzlundh vat, fra Røtzlundh vat tvært over Heden og sier skorn marck og sønder igen indtil Nødævodet til sin rette Endel, som hans Lovshøringe sagde ham Lov af Hænde og mælte stadfeste at blive, en Del af Aldropps Marks fel(ig)h, en stor Del af Helleuatz Marks fellæ, en stor Del af Leem og Brekiær Præstegaards fælle og Helleuatz kyrckæ fellæ bort, som mestæ er, en stor Del af Hallindæ og Hallindæ Kirkes fellæ og en stor Del fra Kyølsheet og Kyølsheet gordh og Møllens fellæ bort, huilkæ Clemet Hansen aldrig eller nogen hans Forældre fik eller havde i Hævd i nogen Mands Minde til Endel, men har ligget i fri brugelige fellæ ukært i 100 Aar og længer, end nogen Mand kan mindes. Med vore Indsegl. Givet o.s.v.«.¹⁾

Det fremgaar af den noget uklare Tekst, at Hallund og Kølske har haft Besiddelser langt ind i Hellevad Sogn; men det er nu umuligt at finde de Skel, man i 1465 trættedes om.

Kølske nævnes her een Gang som *Kiølsheedh* og to Gange som *Kyølsheet*. Der kan ikke være Tvivl om, at sidste Led er *-hede*; men om første Led oprindeligt er *Køl*, *Kyl*, *Kil*, *Kjul* eller *Kjeld*, er usikkert. Ligeledes er det usikkert, om *s* skal opfattes som Ejefaldsendelse, eller om vi mulig skal læse *Køls*, *Kuls* eller lignende, saa at Navnet skal forstaas som *Kølsen* i Vorde Sogn nord for Viborg og betegner en Udvidelse (Bredning) af et Vandløb, ligesom *Kulsen* paa Vendsysselsk betyder det tykke Parti af en kneblet Piskesnor. Holder vi os til Formerne uden *-s*, kan Ordet betegne Vandløb, *Sø* eller

1. Repertorium Diplom. 2. R. 1. Bd. Nr. 1910.

Kilde (sml. *Kjul* Aa), og ved vore Kyster kan *Kil* være en snæver Fjord; men de forskellige Betydninger kan ikke sikkert afgrænses.

Den største Vanskelighed er, at *h* i *Kølhede* umuligt kan blive til *k* i *Kølske*; det vilde i Tidens Løb være blevet slidt af, saa vi havde faaet en Endelse paa *-ie* eller *i*. Derfor maa vi gætte paa, at Navnet oprindeligt har været *Kjølskovhede* eller (med *Kjeld* eller *Kilde* som Forled) *Kjeldskovhede*, og hermed har vi udtømt de foreliggende usikre Muligheder for Tydningen.

Hulknøse og *Hulhøj* (1662 *Huolshøj*) sigter vel til Huler eller Gravkamre i Højene.

Hollensted (1407 *Haldensted*) er sandsynligvis dannet af Mandsnavnet *Holden*, *Halden* eller *Halvdan*.

Sejlegaard i *Hollensted* har til Forled Udsagnsordet *segle*, *sile* = drive af Fugtighed og Vand (om sumpet Eng eller Kær, sml. *Sejflod* i *Himmerland*).

Kjelderbakkerne. Forledet *Kjeld* er den gamle jyske Form af Ordet *Kilde*; men Beliggenheden tæt syd for *Kølske* kan tyde paa, at begge Navne har fælles Oprindelse.

Volsager, et gl. Marknavn under *Hallund*, er mulig forholdsvis nyt og kan i saa *Fald* betyde *Wolles* (*Oles*) *Ager*; men det er mere sandsynligt, at Navnet hentyder til en tidligere *Krat*bevoksning paa Stedet, hvor man har taget *Voller* til *Stokke* og *Plejlslagler* (*Slagvoller*).

Strunten var Navnet paa et senere forsvundet *Hus* paa *Hollensted Hede*. Navnet sigter til strittende *Toppe* af *Ris* eller *Krat*.

Hvingmarken, et Marknavn i *Hollensted*. Af *hvingle* = vende eller dreje, tumle rundt (maaske om et *Vejsving* eller et krumt *Jordstykke*).

Hebelstrup antages at have til Forled et nu ukendt Mandsnavn *Hebbe* eller *Hebbin*. Kan ogsaa tydes som

Hedebols Torp, altsaa et Udflyttersted fra en Hedegaard, maaske den tidligere Præstegaard vest for Hallund.

V.

HALLUND BY

I Middelalderen laa det meste af Hallund under Klostrene i Hundslund (Dronninglund) og Børglum og kom ved Reformationen med dem under Kronen. Vi ser, at Prior Anders Hack (Gyldenstjerne) i Hundslund Kloster 1520 indværgede Klosters Gods i Jerslev Herred paa Jerslev Herredsting, og blandt dette Gods var 6 Gaarde og 1 Bol i Hallund²⁾, og 1578 fik Niels Skeels Enke, Fru Karen Krabbe og hendes Datter, Fru Ingeborg Skeel til Voergaard Skøde af Kronen paa dens Rettighed i 2 »Kirkegaarde« (·): Gaarde, der tilhørte Sognekirken) i Hallund By³⁾.

1631 havde Fru *Else Marsvin* til Stenalt (Randers A.), der siden 1621 var Enke efter *Enevold Kruse* til Hjermelevgaard, Arvegods i Hallund, og det var da Fæstegods under Stenalt, men da hun 1631 havde faaet Hæstrupgaard i Hæstrup Sogn, udlagt fra *Daniel Bildt* til Morland i Norge som brugeligt Pant, og holdt Foged og Folk der, kom hendes Fæstere i Hallund til at gøre Høveri til Hæstrupgaard⁴⁾. Det var antagelig den Gaard samt et Gadehus i Hallund By, som 1662 laa til Hjermelevgaard, men som 1688 laa til Kølskegaard.

1631 havde Mogens Kaas til Kølskegaard Strid med Hallund Bymænd angaaende deres Uddrift (Overdrev).

2. Originalvidisse paa Pergament i Museet i Hjørring; jfr. *Vends. Aarbøger* 1945, S. 192.

3. Kronens Skøder.

4. Jerslev H. Tgb. 4. Aug. 1631.

Folk, der mindedes i 50 Aar, erklærede, at i saa lang Tid var den Jord, som laa øst og nord for Hallund By, og som kaldtes *Gunders Dal*, og indtil Kølske Møllens Markdige blevet brugt som Fællig til Fædrift og Lyngslet baade af Hallund By og Kølske Mølle; men andre Vidner, som Mogens Kaas lod føre, erklærede, at Ejendommen norden for *Langsig* og nord til *Kølske Aa* samt øst til, hvor Korslund Mark og Røgelhede Eng⁵⁾ paa østre Side (af Aaen) begynder, var Endel til Kølske Mølle⁶⁾.

1635 var der Strid mellem 5 af Bymændene i Hallund paa den ene Side og de øvrige Hallund »Grander« paa den anden, fordi disse egenraadigt havde indtaget Jord af Fælleden, men 15. Juni fik de indflydelsesrige Mænd: Lars Dyrskjøt i Aagaard i Ørum, Chr. Sørensen i Ø. Brønderslev, Chr. Pedersen, Foged paa Kølskegaard, Peder Nielsen Kjærulf i Ø. Hebelstrup, Peder Pedersen i Jerslev, Jens Sørensen i Ø. Linderup og Søren Pedersen i Jerslev tilvejebragt Forlig, saaledes at menige Grander skulde saa 15 Skp. Rug for en af Klagerne, 8 Skp. for en anden, 3 Skp. for en tredje og 7 Skp. for den fjerde, men intet for den femte, og Sæden skulde saas i god Gødningsjord. Dernæst skulde den nye Mark, som der nu var Korn i, ligge ud »under Hov og Horn« (∴ til Uddrift) og ikke mere optages til Dyrkning, uden det kunde ske med menige Granders og Husbondens Samtykke.

23. Februar 1638 foreslog Mogens Kaas Kronen et Mageskifte, saaledes at han fik 9 Gaarde og 2 Gadehuse i *Hallund By* samt Gaarden *Lunden* i Hallund mod at afgive 9 Gd. og 8 Gh. i Saltum, Hune og Ingstrup Sogne til Kronen. Efter forskellige Forhandlinger fik Mogens Kaas Godset i Hallund S. og afstod Gaarden Drustrup i Sal-

5. Begge Steder i Hellevad Sogn.

6. Tgb. 4. Aug. 1631.

tum S., 5 Gd. 2 Bol 4 Gh. i Ingstrup S. samt 1 Bol i Jerslev By (Kancelliets Brb..25/2 og 9/9 1638, 3/2 1639).

3. Februar 1639 fik Mogens Kaas Skøde af Kronen paa 7 Gaarde og 5 Gadehuse i Hallund By og lagde dem under Kølskegaard.

1660 toges Syn over Tørvegravning, Græsning og Grønjord i Hallund Mark og Engskade i Kølskegaards og Hallund Enge. Det var jo efter Krigshærgningerne i 1657-60 og de mange fremmede Rytteres Ophold i Vendsyssel, og Vidnerne udtalte, at fra *Grønsigs Bro* til *Storeng* var Engen opdrevet og Grunden fordærvet. I *Løsnab Eng* var der gravet i Græsnings- og grøn Jord, fra *Storeng* til *Øster Salteng* var Grunden mod Landingen og til de østerste af Buskene opdrevet og meget fordærvet; i *Øster Grønsig* var gravet mere end 2 Læs Tørv og Engen opdrevet; i *Kierzigs Eng* var gravet 2 Læs Tørv; ved søndre Ende af Reffager (Rævager) var gravet over 5 Læs Tørv; ved søndre Side af *Aalkjær* var gravet 3 Læs Tørv, i *Hedegaards Sig* 8 Læs og andre Steder mange flere, hvorfor Hallund Bymænd blev tiltalt af Fogeden paa Kølskegaard⁷).

I Følge Matriklen af 1662 bestod *Hallund By* af 14 Gaarde og Bol samt 5 Gadehuse samt 1 Gaard og 1 Gadehus, der laa til Hjermeslevgaard. Alle de øvrige var Fæstere under Kølskegaard, hvortil de gjorde Hoveri, og de var næsten alle forarmede.

9. Nov. 1686 fik Stiftamtmand i Aalborg *Sten Hondorf* Skøde af Kronen paa 1 Halvgaard og 2 Bol i Hallund By samt *Pøldsager*, hvilket Gods laa til Hallund Kirke og nu med denne kom i Privateje⁸) og snart efter under Kølskegaard.

7. Tgb. 26. Juni 1660.

8. Kronens Skøder.

I Modelbogen til Matriklen 1688 hedder det:

»Halling Sogns Marker findes en Del af Muld og sidet (∴ fugtigt) Sand paa lige Arne (∴ Undergrund), en Del af Sand og Muld paa en rød Sandarne, en Del af graa Sand og Muld paa lige og en sortbrun død Sandarne, en Del Hedejord død og kold, en Del paa høje Bakker af mere Sand end Muld, en Del grudig (∴ gruset), en Del Sandhuller i Markerne, en Del saaes aarligen med 1 Byg, 2 Rug og 1 Havreafgrøde, en Del hviler i 3 a 6 Aar og saaes med lige Sæd, en Del saas med Arre (∴ Havre)«.

Disse og følgende Oplysninger om Jordernes Bonitet skal selvfølgelig tages med Forbehold, da det i de Tider var almindelig Regel, at Vurderingsmændene rettede sig efter Jordejernes og Fæsternes Ønsker om at slippe for yderligere Bebyrdelse med Hartkorn og Skatter. Man ansatte derfor Jordværdien saa lavt som muligt og gjorde sig yderlig Umage for at finde Mangler ved Agerjorden. Det er f. Eks. betegnende, at hvor der findes nogenlunde god og dyb Muld, tilføjes altid en nedsættende Bemærkning om Underlaget (Arnen), der er gruset, rød af Al eller dødt Sand; men Jorderne var jo ogsaa de fleste steder døde og udsultede.

I Markbogen af 1683 oplyses om *Hallund Bys* Jorder:

»Marken beliggende omkring Byen« bestaar af 30 Agre sønden *Sigen*, de 24 Agre var middelmaadig Havrejord af graaagtig Sand og rødt Grus; de brugtes 3 Aar til Havre og hvilede derefter i 8 Aar, 2 Agre havde ikke været pløjet udi 80 Aar, og 4 Agre brugtes i 2 Aar og hvilede i 16.

Skindbjergs Agre ^{8b)} bestaar af 48; de var alle ringe Bygjord og af graaagtig Muld, Sand og var kolde. Besaanningen var 1 Byg, 1 Rug, 2 Havreafgrøder, hvorefter de hvilede i 4 Aar

Langager Fald var 20 Agre middelmaadig Rugjord af Sand og Muld med Grus, Besaanningen var 2 Afgrøder Byg og 2 Afgrøder Havre, hvorefter gødedes paa Stubben, fordi de »af Mangel maa bruges saa idelig«.

8b. Antagelig Hallund Bjerg, og »Skindbjerg« skal være Skinbjerg.

Flagets Fald var 32 Agre ringe Rugjord af Sand og Grus og lidet Muld. De brugtes aarlig.

Bakke Faldet var 24 Agre middelmaadig Bygjord af graaagtig Sand, med noget Muld og Grus. De brugtes aarlig.

Vester Døes (j: Dysse) Fald var 13 Agre middelmaadig Rugjord af Sand, Muld og Grus, de brugtes aarlig.

Norder Aalkier, 22 Agre god Havrejord af Sand, Grus og kold Muld; de besaaedes med 1 Byg, 1 Rug, 2 Havre og hvilede derefter i 4 Aar.

Vester Anriis (?) Højen, 45 Agre middelmaadig Rugjord af graaagtig Muld med Grus, de besaaedes aarlig, og de 40 tilhørte én Mand, *Niels Pedersen*⁹⁾.

Toftagrene, 52 Agre god Rugjord af Sand og Muld med Grus; de 12 vestligste laa ved *Niels Pedersens* Gaard og brugtes aarlig.

Skiold Bjergets Fald, 27 Agre øst for Byen var middelmaadig Havrejord af Sand og Grus paa rød Grund; de brugtes aarlig.

Agrene norden »Aalwejen« (Alvejen? vist Vejen til Ø. Brønderslev) var 22 Agre af ringe Havrejord af rød Sand og Grus, og de var for nogle Aar siden opbrudt af Heden Tid efter anden; en Del af dem var endnu ganske begroet med Lyng og syntes hel slet til Agerland, saasom Lyngen har taget Overhaand. De brugtes i 2 Aar til Havre og hvilede derefter i 16 Aar.

Bjergets Fald, 27 Agre af samme Beskaffenhed og Brug som foran nævnte.

Agrene vesten for Kirken, 90 Agre, hvoraf 51 var ringe Rugjord af Sand og Grus og lidt Muld paa rød Grund, »og anden Godhed«. De brugtes 3 Aar og hvilede 4 til 6 Aar.

Nørremarken norden for Byen med Møllebjergs eller Møllebaks Faldet var 115 Agre middelmaadig Rugjord af graa Sand og noget Muld paa rød Grund »og anden Godhed«. Noget af Jorden brugtes aarlig og noget hvilede.

9. De hørte til hans Fæstegaard, der var en af de største i Byen, og som hørte under Kølskegaard.

Wuls Fald, 51 Agre, var ringe Rugjord af graa Sand og lidt Muldjord paa rød Grund. De saedes med 1 Rug, 1 Blandkorn, 1 Havreafgrøde og hvilede derefter i 4 Aar.

Bæk Faldet, 52 Agre, ringe Havrejord af graa Sand og Stengrus paa rød Grund. Saaedes 2 Aar med Havre og hvilede i 6 Aar.

Ny Mark vesten for Bækfaldet var 19 Agre ringe Havrejord af skarp Sand, Sten og Grus paa rød Grund.

Til Byen anføres Enge i *Aalkær*, *Bækengen*, *Salteng*, *Koengen*, *Birket*, *Kærets Mose*, *Grønsig*, *Døsbrønd* (Døs = Dysse) og *Wulkær* (Ulvkær?)

Engene var »hel vage, mosgroede og i Gunger«. Græsningen omkring Byens Mark takseredes til 90 Høveders Græsning (Eng- og Græsningstaksationen 1683).

1688 bestod Hallund By af 14 Gaarde og Bol med fra 1½ til 6¼ Td. Hk. samt 3 Huse med 3-5 Skp. Hk.; de var alle Fæstere under Kølskegaard, og af særlige Navne paa Byejeendommene forekommer ved den Tid Huset »*Grønborg*« med godt 5 Skp. Hk.¹⁰), »*ved Ledet*« og »*Smedegaard*«¹¹); men ogsaa »*Hulsig*«, »*ved Højen*« og »*paa Braget*« maa vist alle henføres til Byen, hvis dyrkede Aareal 1688 var 146 ha (302 Tdr. Land).

Til Hallund By blev 1801 henregnet 22 Gaarde, 6 Huse og 13 jordløse Huse, ialt 41 Steder, der bl. a. til Beboere havde Husmand og Skoleholder *Jens Laursen*, og 2° Hustru *Anne Madsdatter*¹²) samt deres to Børn, endvidere en Skræder, en Skomager, en *Alungarver* og en Tømrer, saa allerede ved den Tid var Hallund By ved at blive mere end en Bondeby, og i 1800erne kom her efterhaanden *Kro* (o. 1839), *Distriktslæge* (1865), *Apotek* (1874), *Forsamlingshus* (1895), *Vejrmølle* (1875), *Andelsmejeri* (1891), samt forskellige Haandværkere og Handlende.

10. Tgb. 31. Juli 1710, Kirkebog 1690, 1701.

11. Kirkebog 1710 og 1714.

12. P. M. Rørsig: Skoler og Degne i Vends. I. 571.

Byen havde ogsaa tidligere et *Fattighus*, kaldet »Hospitalet« med 4 Stuer og fælles Køkken. *Skole* havde Byen haft siden o. 1630; den var opført paa Grandefælleden, men ved Aar 1700 forfaldt den paa Grund af Beboernes Armod, og de kunne heller ikke lønne en Skoleholder, og først 1742 fik Byen en fastere Ordning af Skolevæsenet¹³). 1905 opførtes en ny Skole vest i Byen.

Hallund By var tidligere omgivet af Jorddiger, men blev *udskiftet* 1834, og en stor Del af Gaardene flyttedes efterhaanden ud paa den dem ved Udskiftningen tildelte Jord. Beboerne var 1844 næsten alle Selvejere. Byen bestod 1845 kun af 7 Gd. og 22 Huse.

Til Ejerlavet hørte 1905 *Dyndgaard, Vestergaard, Nørgaard, Laden, Farvergaard, 2 Smedegaarde, Grønborg, Broen* (1880), *Hallund Hede* (1 Hus), *Hallund Kær* (4 Huse), *Søndersig, Sønderhede* (3 Huse), *Hallund Mark* (1 Hus), *Bjerget* (4 Gd.), *Møllemarken, Nymark, Nygaard, Kirkegaard, Nørgaard, Søndergaard, Højvang, Kjeldshus, Skovlund, Bækkehus, Godthaab, Kærgaard, Skovgaard, Volsager*.

Farvergaarden (Matr. Nr. 12 b) har Navn efter Farver *Hans Frederik Schack* fra Frederikshavn, der købte den 1856 af Peder Chr. Henriksen, Broen, der ligger østligst i Hallund By ved Ryaa, hvor Schack saa drev Farveri.

I Middelalderens Slutning (1475) omtales *Hallund Præstegaard*, og det var antagelig *Hedegaard*, medens »Kirken Gaard«, af Hk. 1-2-2-0, der 1688 var sammenlagt med en anden Gaard i Byen af Hk. 1 Td., vel var de 2 Bol i Byen, som 1686 hørte til Kirken ved Salg af denne.

Hallundbjerg havde tidligere Gaardene *Nørre* og *Søndre Hallundbjerg*, nu ogsaa en *Møllergaard*. Det er Udflyttere fra Hallund By. *Nørre Hallundbjerg* blev 1838

13. a. St. 556 ff.

solgt af C. J. Sparrevohn til *Erhardt Holger Buchholtz* fra Klitgaard i Nørhalne Sogn; den havde $2\frac{7}{8}$ Td. Hk. og kostede med 105 Td. Land 1550 Rdl. Han ægtede s. A. *Ottilia Christine Remmer* fra Binderup Mølle. Buchholtz, der var en meget særpræget Person (født 1810, død i Nørholm 1895), solgte atter Hallundbjerg 1840 til *Jørgen Rasmussen* fra Vidstrup, d. o. 1895, hvis Søn *Poul Jørgensen* fik Gaarden efter ham; den ejes 1953 af *Axel Jensen*, medens Sdr. Hallundbjerg ejes af *Juul Aagaard*; den brændte 1843.

E. H. Buchholtz' Optegnelser fra Hallundegnen m. fl. er trykt i »Vendsysselske Aarbøger« 1958.

Før Hallund By 1834 blev udskiftet, og Gaardene snart efter blev udflyttet, havde man en fælles *Byhyrde*, der passede Ledet ved Byens vestre Ende og boede i »*Ledhuset*«, hvor Apoteket 1873–74 byggedes.

Den sidste Byhyrde var *Christen Jensen*, til hvis 70 Aars Fødselsdag 19. Maj 1830 den kendte Degn og Digter *Jens Peter Palmer* i Hellevad skrev et længere Hyldestdigt.

I Bakkerne nordøst for Hallund findes en rund Plads omgivet af Dige, antagelig en af de ældgamle Festpladser, der under Navne som *Pinsebod* og *Gildesvold* forhen fandtes mangfoldige Steder i Heder, Skove og Udmærker. (Se herom *Kaj Uldalls* udførlige Afhandling i »Fortid og Nutid« 8. Bd. S. 131 flg.). Dansepladsen i Hallund er den eneste, der har været i Brug i vort Aarhundrede.

Lærer P. M. Rørsig fortæller i nogle Optegnelser, at o. 1920 samledes her 200–300 unge Mennesker om Pinsen for at holde Sommerfest, og der var oprejst Telte ved Langhøjen syd for Pladsen.

VI. HOLLENSTED

1407 gav *Anders Albretsen* (Stenbrikke) af Kokkedal Skøde til Helligkors Alter i Børglum Kloster paa noget Gods i *Haldensted*, som han havde skænket dette Alter¹⁴). 1490 udstedtes Sandemændsbrev af Jerslev Herreds Ting om, at Sandemændene svor 8 Agre i Hollensted til Øster Brønderslev Kirke og »gjorde deres Ed paa Fællig i forskrevne Mark, som de har til Børglum Gods«¹⁵), det vil sige, at Klostret havde Part i Godset. Det er formentlig denne Ejendom i Hollensted, der omhandles i et Skøde fra Kronen 13. Februar 1688 til *Hans Arenfeldt* til Køl-skegaard, der da fik et Hus i Hollensted, som hidtil havde svaret Landgilde til Ø. Brønderslev Kirke¹⁶).

30. Juli 1579 fik Fru *Karen Krabbe* og hendes Datter Fru *Ingeborg Skeel* til Voergaard Skøde af Kronen paa 5 Gaarde i Hollensted By, hvilke Gaarde senere kom under Kølskegaard. I Matriklen 1662 er Hollensted By opført med 2 Gaarde, 14 Bol og Halvbol og 9 Gadehuse, alle Fæstere under Kølskegaard, men herunder er sikkert medregnet *Hollensted Hede*, hvor der allerede da var nogen Bebyggelse.

1630 døde en *Mads Sørensen* i Helsingør, han var Søn af Simon Pedersen i Hollensted, og om Arven efter ham var der Proces ved Landstinget (Dombog H 1637 Bl. 14b).

Af Markbogen 1683 ses, at *Hollensteds Markjorder* bestod af:

Toften, 14 Agre, middelmaadig Havrejord af Grus, kold Sand med rød Grund. Den saaedes aarlig med Blandkorn, Rug, Rug, Blandkorn, men nogle Agre hvide dog 1683.

14. Æ. d. A. III. 46.

15. a. St. III. 83.

16. Kronens Skøder.

Nør Fald, 59 Agre, hvoraf 1–27 var middelmaadig Rugjord af Sand, Grus og lidt Muld og saeedes med Blandkorn, Rug, Rug og hvilede hvert 4. Aar. De øvrige Agre var »af anden Godhed«.

Toften, Pælsager, Dals Fald og Mellemfaldet udgjorde 220 Agre, hvor hver Mands Jord var af ens Længde og Bredde. Agrene 1–49 var middelmaadig Rugjord af Muld og Sand; de andre Agre af »anden Godhed«, noget saeedes aarligt, noget hvilede.

Vangens Fald, 28 Agre, var ringe Rugjord af Sand, Grus og lidt Muld, saeedes med Blandkorn, Rug, Rug og hvilede derefter i 3 Aar.

Gammeljord, 63 Agre, hvoraf 1–10 var ringe Havrejord af død Hedejord og rød Sand, som saeedes med Blandkorn, Rug, Rug og derefter hvilede i 4 Aar. De øvrige Agre af »anden Godhed«.

Nymarken, 10 Agre, ringe Havrejord af grov Jord og Grus, saeedes i 3 Aar med Havre og hvilede 9 Aar.

Tver Meden, 8 Agre, af samme Beskaffenhed og samme Brug.

Ve(sters?)gaards Sig Agre, 32 Agre, middelmaadig Blandingsjord af skarp, sandig Grus, saeedes med Byg, Rug, Havre og hvilede i 6 Aar.

*Sailen*¹⁷⁾, 48 Agre, middelmaadig Havrejord af skarp Sand og Grus, saeedes med Blandkorn, Rug, Rug og hvilede i 3 Aar.

Af Enge anføres *Kræmereng, Kroghale* og *Elkær* (Elkrogen), og det siges, at Hollensted Bys og dens Afbygges Enge var mest »udi Bløde«. *Græsningen* i Fælledene i en skarp Hede samt i nogen Mose takseredes til 50 Høveder. I Fælledene var fornøden Tørveskær af Overtørv¹⁸⁾ og Knoptørv¹⁹⁾, men der var ingen Skov eller Gærdsel²⁰⁾, saa man brugte Tørvediger.

Hollensted By udgjorde 1688 ialt 8 Gaarde og 1 Hus med Jord samt 4 Huse uden Jord. Den største Gaard var *Nørgaard*, der havde 2 Brugere, og som fik 9½ Td. Hk.,

17. Antagelig den senere Sejlegaard.

18. ♂: Lyngtørv.

19. Mosetørv.

20. Ris til Hegn.

medens *Søndergaard* kun fik godt 4 Tdr. Hk. Ved Aar 1800 bestod Byen af 13 Gd. og 8 Huse samt 3 jordløse Huse, og i Byen boede en Smed. Til Ejerlavet, der blev udskiftet 1834, hørte *Hollensted Hede* eller *Vestermarken*, hvor der allerede 1669 var 2 Halvbol, som Kronen ejede med Børglum Kloster, og 1683 var her 5 Bolsteder og 1 Hus med Jord. Bolet *Vestermarkens* Jord bestod af 4 Agre sønden Gaarden, 15 Agre østen Gd., 16 Agre norden Gd. og 4 Agre vesten Gd. samt 4 Agre i *Heden* vesten for *Oddingen* og 9 Agre østen for den og endelig 6 »lyngstukne« Agre utjenlige til Drift.

Hving, *Hvingmarken*, senere ofte skrevet *Vingmarken* med Bolet *Krogen* (Matr. Nr. 3) og 4 Huse med Jord.

Af disse kaldtes det ene »*Højen*«, og i Fællesskab havde de 41 Agre i *Hvingmarken*, 29 i »*Greffhaugen*«, 5 i en Have (∴ indgærdet Jord) og yderligere 12 Agre og 3 Jordstykker, altsaa tilsammen godt 87 Agre.

De havde Tørveskær af Græstørv og Knoptørv, men ingen Skov og brugte Tørvediger.

Paa *Hollensted Hede* var 5 »*Værksteder*« eller »*Væring*«, ∴: Smaabol, som havde hver sin Jord med henholdsvis 25, 47, 37, 39 og 18 Agre, hvoraf 6 »lyngstukne«.

Senere nævnes under *Hollensted Ejerlav*: *Nørre Hede*, *Nymarken*, *Øster Hede*, *Sønderhede*, *Sønderkær*, *Vestenkær*, *Søndersig* (1845: 7 Huse), *Østenkær* (1801: 4 Gd.), *Lunden* eller *Sanden*, *Sejlegaard*, *Bjerget*, *Bovet*, *Aagaard*, *Urmagergaarden*, der har Navn efter Urmager Chr. Christensen, d. 1847, *Overgaard* og *Vadet*. Sidstnævnte Sted byggedes 1854 en *Skole* for *Hollensted* og *Hvilshøj* Distrikter; den nedlagdes atter 1905, da der byggedes *Skole* i *Hollensted By*, hvor der i Aarene o. 1835–1854 havde været en lille *Skolebygning*, medens *Distriktet* tidligere kun havde haft en ringe lønnet Om-

gangsskoleholder. 1895 byggedes i Hollensted et *Forsamlingshus*.

Gaarden *Krogen* brændte 1811, hvorved 2 Heste, 11 Kreaturer og en Del Faar omkom.

Fra Hollensted Hede nævnes 1696 o. fl. Steder *Struntten*²¹⁾, og 1589 blev der bygget et Hus, der kaldtes »Tryk-gevælde«²²⁾, men utvivlsomt hed »Tryk-i-mell«, et Sted, der var indeklemt, og er antagelig Klemmegaard (Matr. Nr. 10). 1713 nævnes »ved Kilden« i Hollensted²³⁾.

*

1650 og følgende Aar boede i *Nørgaard* i Hollensted *Morten Andersen Kjærulf* af St. Nejsum i Skæve S.²⁴⁾. Han var i November 1652 til Selskab i Søndergaard i Hollensted, hvor man drak »vild Øl«, vist »Videøl« (=: Bøder til Grandelavet), og det gode Øl gik Selskabet til Hovedet, saa man kom i Slagsmaal, og Morten Kjærulf blev frygtelig skaaret og stukket i Ansigtet med en Kniv og meget ilde medhandlet^{25a)}. Han levede 1660 i Vester Hebelstrup, se derunder. *Nørgaard* ejes 1953 af *Frode Andersen*.

I Hollensted boede, antagelig i *Nørgaard*, en Familie, der regnedes uden for Bondestand. Manden var *Desiderius Madsen*^{25b)} af Larsgaard i Ajstrup Sogn, f. o. 1734, begr. 4. Januar 1804, 70 Aar. Han blev 1761 i Hallund viet til *Karen Svendsdatter* af Vestergaard i Hvilshøj, Enke efter *Morten Sørensen Hvorup* i Ø. Hebelstrup,

21. Kirkebog.

22. Landst. Dombog A. 1623, Bl. 389.

23. Kirkebog.

24. C. Klitgaard: *Kjærulfske Studier*, S. 23.

25a. Tgb. 9. Dec. 1652.

25b. Det mærkelige Navn *Desiderius* er dannet af lat. *Desiderium* = Længsel, Savn. Om nævnte D. M. har været den *Søn*, hvis Fødsel Forældrene har ventet med Længsel, er vel usikkert; han kan mulig være opkaldt efter en ældre *Desiderius*, hvis længselsfulde Fader var Præst eller Degn. Sml. fr. *Désiré*.

med hvem han vist fik Formue, og efter hendes Død 1775 blev Desiderius 1778 i Sæby viet til *Inger Sigsgaard Møller*, f. 1755, d. 1799, Datter af Mads Møller i Sæby Mølle og Anne Thomasd., der døde i Ø. Hebelstrup 1795, 71 Aar.

I første Ægteskab var der 4 Børn og i andet 10, nemlig 7 Sønner og 7 Døtre, der for nogles Vedkommende antog Navnet *Dessen* (Forkortelse af *Desideriussen*). Desiderius Madsen var en velhavende Mand, der drev stort Pengeudlaan, saaledes skyldte Søren Thorup til Kornumgaard og Nibstrup ham 1793 over 1200 Rdl., C. F. Hagstrøm til Klausholm laante 1777 1200 Rdl. af ham, Byfoged Ferslev i Skagen skyldte ham 1784 600 Rdl., og hans Omgangsfæller var mest Folk uden for Bondestand. Se nærmere u. Ø. Hebelstrup.

Børnene var:

1. *Morten Dessen*, f. 1762, var 1775 hos Herredsfoged Peder Høeg paa Voerbjerggaard, antagelig Kontorist der, fik 1775 Frihedspas fra Kronen af Peder Lycke. Boede 1787 i Moss, da han 1. August gav Afkald paa Arv efter Moderen.

2. *Anne Marie*, f. 1763, død som Barn.

3. *Mads Dessen*, f. 1764, d. 1811 under et Ophold i Skagen og begr. der. Fik Frihedspas fra Stavnen 1775 af Peder Lycke. Fik Undervisning hos Degnen L. C. Brun i Skæve og blev 1782 Skriver paa Dronninglund, var derefter 1788–90 Fuldmægtig paa Kærsgaard i Tornby og paa Stensbæk i Bindslev, opholdt sig 1791 paa Nejstgaard i Tornby, da han gav Afkald paa Arv efter Moderen, 1793 paa Mølgaard i Asdal, 1798 paa Nejstgaard i Tornby og købte da en Gaard i Hjørring af Svend Jensen Lund for 600 Rdl., 1799 atter paa Kærsgaard og 1808 paa Mølgaard. Købte 1808 Hesselholt i Taars, der fradømtes ham, og han flyttede derefter til Bindslev. Gift

Aalborg Frue 1805 med *Johanne Sørensdr.*, der døde 1819 i Overslettingen i Asdal S. efterladende sig 5 umyndige Børn (Skiftefor. 1816-40, S. 946).

4. *Svend*, f. 1766, d. 1767.

5. *Anne Katrine*, f. 1779, d. 18??, gift Hallund 1803 med Forvalter *Rasmus Høeberg* ved Knudseje og Dybvad.

6. *Birgitte*, f. 1780, levede 1801, nærmere ukendt.

7. *Mads Møller Dessen*, f. 1782, d. 1831 i Holtaalen, Regimentskvartermester og Auditor, Sorenskriver i Guldaalen i Norge, gift med *Nicoline Marie Smith*, f. 1776, d. 1845, Enke 1805 efter Sognepræst til Rødenæs *Ludvig Carl Nielsen*. Af Dessens Børn var *Inger Desideria* Moder til Statsraad, Biskop i Trondheim *Vilh. Andreas Wexelsen*, d. 1849²⁰).

8. *Anna Johanne*, f. 1783, d. 1784

9. *Anne*, f. 1786, levede 1801.

10. *Johanne*, f. 1786, d. 1787.

11. *Peder*, f. 1790, levede 1807 og havde Svogeren *Rasmus Høeberg* til Værge, han ejede 1950 Rdl.

12. *Bodil Kristine*, f. 1791, konf. Skæve 1806.

13. *Christen*, f. 1793, d. 1793.

14. *Thomas Christian*, f. 1795, antagelig begr. Ø. Brønderslev 1798.

Senere blev Nørgaard delt i 5 Ejendomme, og den gamle Nørgaard var 1844 kun et Hus med ca. 2 Skp. Hk., hvis Ejer hed *Mads Nielsen*.

*

Enestegaarde i Sognet var 1688 foruden Hovedgaarden *Kølskegaard* følgende: *Vester Hebelstrup*, *Øster Hebelstrup*, *Hedegaard*, *Nørlund*, *Sønderlund* og *Skarnvad*.

26. Om denne Familie henvises til »Norsk Tidsskr. for Genealogi og Personalh. o.s.v.«, I. 255 og Erlander »Trondhjems Stift«, S. 116 og 329.

VII. VESTER HEBELSTRUP

Hebelstrup er, som Navnet angiver, et *Torp*, anlagt omkring Aar 1000 paa et stort udyrket Areal af Hede og Kær, formentlig en »Alminding«, der tilhørte Kongen²⁷). Tidligt blev *Torpet* delt i to Gaarde *Vester* og *Øster Hebelstrup*, af hvilke førstnævnte ses at have svaret *Ledingafgift* til Kronen og derfor maa have været i Selveje, da *Ledingspligten* vist allerede ved Aar 1300 afløstes af en *Ledingssskat* til Riget, hvorimod der ikke hvilede en saadan *Afgift* paa *Øster Hebelstrup*, antagelig fordi den oprindelig var et *Afbygge* fra *Vester Hebelstrup*. I Slutningen af *Middelalderen* laa Ø. *Hebelstrup* under *Børglum Kloster* og *V. Hebelstrup* under *Hundslund Kloster*, og 1471 toges *Tingsvidne* om, at det *Sigefald* (∴ fugtig *Jord*, som laa sønden og østen for *Vester Hebelstrup*, var opskaaret (∴ udgrøftet) til *Engens Forbedring*, samt at *Klostrets Fæster* i *Gaarden* havde brugt *Engen* paa begge *Sider* af *Grøften*²⁸).

1496 tages baade *Sogne-* og *Tingsvidne* om det samme og om, at *Engen* paa begge *Sider* af *Grøften* havde været *bjerget* til *Hebelstrup* *upaatalt*, 1498 toges *Tingvidne* om det samme samt om, at *Engen*, som om *Høsten* tilforn var *slaaet* og *Høet* *bortført*, laa 40 *Favne* inden for *Hundslund Klosters Lovhævd* (∴ *Ejendomsret*). Der har altsaa paa hin *Tid* været *Skelstridigheder*, som vi dog ikke ved nærmere om, men sandsynligvis har det været med *Børglum Kloster* som *Ejer* af *Øster Hebelstrup*.

I det følgende skal vi se, hvorledes en *Selvejerbondgaard* *V. Hebelstrup* efterhaanden deltes i flere.

27. Se foran u. *Stednavne*. Endvidere »Danmarks gamle Personnavne« udg. af *Gunnar Knudsen m.fl.*

28. Æ. d. A. III 8. Om *Gaarden* henvises iøvrigt til den udførlige *Afhandling* I »*Vends. Aarbøger*« 1947.

1520 indvægede Prior *Anders Hack* (Gyldenstjerne) i Hundslund Kloster dette Klosters Gods i Jerslev med Lovhævd²⁹) og blandt dette Jordegods anføres: *Hebelstrup*« »først sønder midt ad Kæret, saa sønder ned ad Hebilstrup Bæk, fra den Bæk og ad den *røde Sig* vester ad Kæret ad den Skelsten, som staar i Kæret; saa fra den Sten nær imellem den tuer Jord og uden Laangjord, saa nær til den tuekast Dige (∴ vist Dige med Grøft paa begge Sider), fra den Dige og nær til en Tellesten³⁰), som stander i Kæret, fra den Sten og op til Sigen, som løber vesten og norden omkring Marken, saa Sigen ud og sønden om *Rouerstoffuehyffen* (∴ Røverstuehøjen, nu ved Vejen fra Hallund til Ø. Brønderslev) ad de store Veje øster til Bækken ad *Nørkjær Sig*; saa sønder ad Sigen, som løber imellem *begge Hebilstrup*, saa Sigen ud midt i Kæret«.

1524 mageskiftede Hundslund Kloster med en »Kronens Bonde« (∴ Selvejer) *Jep Christensen* saaledes, at Klosteret fik hans Gaard i *Ørum Sogn*, og han fik af Klosteret en Gaard i Heuellstrup³¹) og det maa være *Vester Hebelstrup*. Lensmanden paa Aalborghus, Ove Lunge, overværede med Kong Frederiks Samtykke Mageskiftet. I Aastrup Lens Jordebog o. 1524 og o. 1525 er V. Hebelstrup ikke nævnt under »Kronens Bønder« (∴ Selvejere) eller under »Kronens Tjenere« (∴ Fæstebønder), og der anføres heller ikke nogen Selvejergaard i Ørum Sogn, men under Jerslev Sogn³²) er ført en Selvejer *Jep Christensen*, og det er sandsynligvis ovennævnte, da V. Hebelstrup paa hin Tid var Selvejergaard, og denne *Jep Christensens* Gaard staar for en Skyld af $\frac{1}{2} + \frac{1}{2}$ Løb

29. Vends. Aarbøger 1945, S. 190 f., og 1947, S. 4 flg.

30. Formodentlig en Tilliesten = Trædesten over vaad Grund.

31. Æ. d. A. III, 11 og 16.

32. Vel Fejlskrift for Hallund i Jerslev Herred.

Smør, 3 Skilling *Leding* (= 4 Grot³³), samt 1 Skovsvin og en Ko »naar den kommer«, hvilket vil sige hvert 4. Aar. Jordebøgernes Sogneangivelser er ikke paalidelige; Hjelmsted og Kalum i Serreslev Sogn er saaledes i de her nævnte Kilder anført under V. Brønderslev Sogn. Den Gaard i Ørum, som Klosteret fik, var utvivlsomt *Bundgaard*, hvis Navn viser, at den en Gang var Selvejergaard.

Til V. Hebelstrup hørte Bolet *Hulhøj*, hvis Bondeskyld var 2 Tdr. Hk.; det deltes i to Huse, Øster og Vester *Hulhøj*, og da V. Hebelstrup o. 1530 deltes i to Gaarde, fik hver Halvdel sit Hus her.

Fra Jep Christensen synes V. Hebelstrup at være kommet til *Peder Jensen*, Fæster af Burholt i Ø. Brønderslev Sogn eller hans Hustru *Anne Nielsdatter Mørk* af Køl-skegaard³⁴), og V. Hebelstrup blev derefter delt i 2 Gaarde, hvoraf Peder Jensens Søn, *Jens Pedersen* i Burholt, fik den ene, som vi her vil betegne som A, medens den anden Halvdel af Gaarden, som vi betegner som B, kom til *Anders Jensen Kjærulf* i Kornumgaard i V. Brønderslev Sogn, der maaske var gift med Peder Jensens Datter.

En officiel Deling af Gaarden i to synes dog ikke at have fundet Sted før senere, thi 16. Jan. 1574 blev en Gaard i Hebelstrup mageskiftet af Kronen til Peder Munk til Estvadgaard, men det var dog nok Øster Hebelstrup, thi ved Mageskiftet af 2. Marts 1579 blev *Vester Hebelstrup* m. m. mageskiftet fra Kronen til *Predbjørn Gyldenstjerne* til Vosborg og Vraa³⁵), og Gaarden brugtes da af 2 Mænd og stod for 1 Løb Smør, 1 Kofjering, 1 Svin, 8 Hestes Gæsteri og 2¹/₂ Skill. *Leding* eller

33. 12 Grot = 1 Skill. Grot = 9 Skill. dansk = ca. 1 Kr. 35 Øre = ca. 1/3 Td. Byg.

34. Peder Dyrskjøts Optegn., Langebecks Eksc. Nr. 187 og Additamenta Nr. 117 i Universitetsbibl.

35. Kronens Skøder jfr. Kancelliets Brb. 31. Juli 1578.

med Undtagelse af Gæsteriet for det samme som 1525. Her er dog kun Tale om *Kronens Rettighed* i Gaarden (Herligheden), og *Bondeskylden* af den var i Selveje; men Predbjørn Gyldenstjerne fik Ret til at købe den. Efter Predbjørn Gyldenstjernes Død 1616 tilfaldt *Herlighedsretten* i V. Hebbelstrup hans Svigersøn *Christian Grubbe* til Lystrup, gift med *Jytte Gyldenstjerne*, og han skødede den til sin Svigermoder *Mette Hardenberg*, død 1620³⁶), og senere ejedes Halvdelen af Herlighedsretten af *Erik Høg* til Langholt og Halvdelen af *Steen Holgersen Bille* til Bangsbo, Burholt og Hvilshøjgaard, død før 1654, der var gift med *Karen Ottedatter Skeel*, som antagelig havde arvet den efter sin Fader, Rigsraad *Otte Skeel* til Hammelse, død 1634. *Steen Billes* Børn arvede den efter Forældrene, og 1663 købte de *Erik Høgs* Halvpart, hvorefter Herligheden blev lagt under Burholt, af hvilken *Holger Stensen Bille* 1665 blev Eneejer, og derefter vedblev den at ligge under Burholt til i det 19. Aarhundrede.

Vi skal derefter betragte de to halve V. Hebbelstrup hver for sig.

GAARDEN A.

Jens Pedersen i Burholt levede 1548, men var død før 1568, da hans Arvinger anføres som Ejere af den halve V. Hebelstrup³⁷), og den maa altsaa være blevet indløst efter 1534 ligesom andet Selvejergods at være forbrudt i *Klemens Fejden*. Han var gift med *Anne Jensdatter* af *Kraghedegaard* i Ørum Sogn.

1579, da Kronen solgte Herligheden af den, hed *Beboeren Lars Wilsen*³⁸), men det vides ikke, hvorledes han er blevet Ejer af Gaarden. Han maa have været en anset

36. Jerslev H. Tgb. 4. Marts 1675.

37. Præsteindberetning 1568.

38. I Mageskiftebrevet kaldes han fejlagtigt Nielsen.

Mand, thi i Maj 1580 blev han Medlem af det fornemme »Guds Legems Lav« i Aalborg³⁹). I Mandtal til Ekstrasikat 1606 staar han anført som Selvejer i Hebelstrup, og i Aalborghus Jordebog 1617 er han anført som Ejer af Grunde i Løgstør, saa han er maaske af de fornemme himmerlandske Selvejerslægter, af hvilke flere var indgiftet i de vendsysselske Storbondeætter, og han er maaske kommet til V. Hebelstrup ved Ægteskab med en Datter af Jens Pedersen og Anne Jensdatter. Han nævnes ikke i Aastrup Lens Regnskab 1614, men boede dog endnu i 1618 i V. Hebelstrup.

1612 blev Lars Wilsen i Hebelstrup stævnet for Landstinget af Predbjørn Gyldenstjerne til Vosborg, (han var Ejer af Gaardens Herlighed), fordi han havde tiltalt hans Fæster *Thomas Jensen* i V. Hebelstrup for resterende Korntiende for 1606 og 1607 samt Omkostninger 8 Daler, skønt Thomas Jensen berettede, at han havde betalt Tienden. Sagen forligtes med, at Thomas Jensen, der var paa Landstinget, straks betalte 6 Daler til Lars Wilsen⁴⁰). Thomas Jensen kaldes i Domsakten flere Gange Hans Jensen, og der omtales »hans Sønner«. For Predbjørn Gyldenstjerne mødte Anders Hansen, Foged paa Vraa. Thomas Jensen boede i den anden Halvdel af Vester Hebelstrup, se Gaarden B.

1618 havde Lars Wilsen Proces med Christian Grubbe til Lystrup om Ydelserne af Herlighedsafgiften af V. Hebelstrup, og han dømtes til at yde Ægt og Arbejde m. v.

Den Gaard i V. Hebelstrup, som Lars Wilsen brugte, gik vist tidligt ud af Bondeejere og synes at være kommet til Rigsraad *Otto Skeel* til Hammelose, død 1634, og med hans Datter *Karen Skeel* til *Steen Holgersen Bille*

39. Gildets »Liber vivorum« i Landsarkivet i Viborg.

40. Dombog A 1612 Bl. 149 b.

til Bangsbo og Burholt m. m., under hvilken sidstnævnte Gaard den senere hørte til i 1800erne.

1631 brugtes denne Gaard af *Niels Andersen Mørk*⁴¹⁾, som boede her i en lang Aarrække. Han van antagelig født 1592 og var Søn af Anders Nielsen Mørk i Hvorup (død 1612), der hørte til Selvejerbondeslægten Mørk fra Bjørum i Vadum Sogn. Han synes at have været en meget stridbar Mand, hvorfor der vides en Del om ham.

Først hører vi, at han Dagen før Sct. Hans 1636 kom gaaende fra Hallund Kirke, og bag efter ham kom hans Tjenestekarl kørende med hans Hustru. Da Karlen naaede Niels Mørk, kørte han ind paa ham, saa Niels faldt omkuld foran Vognen, der gik over hans Ben, og han mente, at Karlen havde gjort det af Ondskab, fordi Niels Mørk laa i Strid med hans Fader *Anders Thomsen Skræder*, der brugte en Del af den anden V. Hebelstrupgaard, og Niels Mørk rejste derfor Tiltale mod Karlen⁴²⁾.

1643 kom han i Strid med et Par Karle, der tjente hos Forpagteren paa Kølskegaard, Kaptajn Ludvig Christensen. Sagen var, at Kaptajnen skulde oppebære Kirke-tienden af Sognet og derfor havde sendt Karlene for at tælle Negene paa Marken. Niels Mørk var altid »op-rørsk«, naar hans Korn skulde tælles, og han havde kørt en Del af Kornet ind. Karlene traf Niels Mørk i Laden, og her kom de i Slagsmaal, hvorved Niels Mørk fik en Del Rifter. Han beskyldte saa Karlene for, at de havde slaaet ham i Gulvet, og at den ene havde angrebet ham med en Jerntyv (∴ Fork) samt rykket ham i Haaret⁴³⁾. 1645 var Niels Mørk nordenfjords Ridefoged til Aalborg-hus Len.

41. Tgb. 9. og 16. Juli 1631.

42. Tgb. 21. Juli 1636.

43. a. St. 14. og 21. Sept. 1643.

1650 overfaldt Niels Mørk en Karl Vigel Andersen i Hebelstrup med en Vognkæp og en Kniv, fordi Vigel havde trukket for nær Niels' Baarer med nogle Køer, og de kom saa i Slagsmaal⁴⁴). Vigel var vist ogsaa Søn af hans Fjende og Nabo Anders Thomsen Skræder i den anden Halvdel af Gaarden. 1652 havde Niels Mørk Proces med Brugeren af Vester Hebelstrup B; se derunder. 1655 var Niels Mørk atter paa Krigsstien. I den anden Halvdel af Gaarden boede paa den Tid en Poul Thomsen (Jensen?), hvis Hustru Margrete Thomasdatter Niels havde »søgt med Hug og Slag«⁴⁵). Da Niels Mørk derefter den 16. Aug. kom og gik hjem til sin Gaard, blev han angrebet af Poul Thomsen (Jensen?), dennes Hustru og deres Søn Jens Poulsen samt Hustruens Moder Sidsel Jensdatter og deres Tjenestepige Johanne Christensdatter, og over for denne Overmagt maatte Niels Mørk give op; han fik sig et Livfuld Hug, saa han blev ilde medhandlet.

I Følge Synsvidne var højre Side af hans Hoved ophovnet og blaat, over venstre Øje var der et stort blaat Slag, hans venstre Tommelfinger var beskadiget, og de to nærmestsiddende Fingre syntes at være sønderslaaet. Desuden havde han mange andre Slag paa Armene, Halsen, Hoftene og Skuldrene. Han udtog Stævning paa Gerningsmændene til Landstinget; men inden Sagen kom for her, fik Dannemænd Parterne forligt paa det Vilkaar, at Poul Thomsen (Jensen?) skulle betale 9 Rdl. til Niels Mørk inden Juledag⁴⁶).

1670 havde han det Uheld, at hans Lade med indeværende Avl brændte, hvorved han kom i største Armod og hverken kunde betale Skat, Landgilde eller Tiende⁴⁷).

44. a. St. 3. Okt. 1650.

45. Tingsvidne af Børglum Herreds Ting 4. Sept. 1655 anført i Jerslev H. Tgb. 6. Sept. 1655.

46. Tgb. 4. Okt. 1655.

47. Tgb. 13. Jan. 1670.

Ved Matrikuleringen 1662 blev V. Hebelstrup, der hidtil havde staaet i Jordebøgerne som én Gaard med samlet Skyld og Hartkorn, matrikuleret som 2 Gaarde, og Niels Mørks Gaard blev skyldsæt for Hk. 8 Tdr. Der kunde saaes 5 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre og avles 12 Læs Hø. Skylden af den var 6 Tdr. Byg, 1 Pd. Smør (=4½ kg), ½ Kofjering, ½ Svin og 1 Dlr. Gæsteri.

Han døde i 1673, bgr. 21. Jan., 81 Aar gammel, og hans Søn overtog Fæstet.

Han var gift 1° med *Maren Jensdatter*, der døde ca. 1644, og 1651 vidnede to Mænd, at ved Mikkelsmesse Tid for 7 Aar siden saa de, at Niels Mørk bag ved Jens Helle-sens Lade betalte 6 Mark til Kirkeværgen Peder Pedersen, hvilke Penge han havde udlovet til Hallund Kirke for sin salig Hustrus Lejersted⁴⁸).

Niels Mørk ægtede 2° *Bodil Pedersdatter*, f. o. 1611, begr. 22. Dec. 1680⁴⁹).

I første Ægteskab havde Niels Andersen Mørk 2 Sønner og 2 Døtre, og i sidste Ægteskab var der 2 Sønner og 4 Døtre⁵⁰), altsaa ialt 10 Børn, hvis Skæbner delvis blev noget udover det almindelige, hvorfor her anføres, hvad der vides om dem.

1. *Anders Nielsen Mørk* var antagelig født o 1620 og var hjemme i V. Hebelstrup 1643, 1650 og 1654⁵¹). Han kom 1654 for Skade at give deres Tjenestekarl Poul Christensen fra Stenum 3 Knivstik i det ene Laar og 1 i Underlivet, og de voldte Karlens Bane; men før han døde, sagde han, at han selv var Skyld i Ulykken, da han havde drillet Anders Mørk. Niels Mørk tilbød at betale Mandebod i Sølv og Penge for sin Søn; men

48. Tgb. 13. Marts 1651.

49. Tgb. 14. Juli 1712.

50. Tgb. a. St.

51. Tgb. 21. Sept. 1643; 3. Okt. 1650; 27. April, 11. Maj og 15. Juni 1654; 14. Juni 1712.

Pouls Fader og Eftermaalsmand lod opkræve Sandemænd til paa Viborg Landsting at sværge om Drabet, og her svor de 24. Maj Anders Mørk Manddød over og fra sin Fred⁵²). Anders Mørk flyttede saa til Sjælland, hvor han boede og døde før 1712 i Skramstrup paa Frydendal Gods (Torbenfeld) i Holbæk Amt.

2. *Jens Nielsen Mørk* blev Faderens Eftermand i V. Hebelstrup, se nedenfor.
3. *Tove Nielsdatter Mørk*, blev gift med *Mads Bertelsen* i Landskrona.
4. *Karen Nielsdatter Mørk*, blev gift med Anders . . . i Hundslund og havde med ham Datteren *Anne Andersdatter*, der var gift m. *Mikkel Jensen* i Kragdrup i Hellevad Sogn, som var død før 1712.
5. *Jens Nielsen Mørk* (den yngre), død ugift 26 Aar gammel.
6. *Peder Nielsen Mørk*, død ung og ugift.
7. *Maren Nielsdatter Mørk*, død i første Leveaar.
8. *Maren Nielsdatter Mørk*, var vist 1863 hjemme hos Broderen i V. Hebelstrup⁵³) og døde 24 Aar gammel uden Livsarvinger.
9. *Maren Nielsdatter Mørk*, var 1712 gift med *Henrik Hashagen* i København.
10. *Johanne Nielsdatter Mørk*, var 1681-82 Husjomfru paa Nibstrup i V. Brønderslev Sogn og blev af Johan Urne til Nibstrup beskyldt for Uredelighed i den Tid, hun tjente paa Gaarden og for at have givet Almisse til Tiggere fra V. Brønderslev uden hans Tilladelse samt for at have bestjaalet hans Moder Fru Johanne Kaas. Beskyldningen medførte en langvarig Proces, der paa hendes Vegne førtes af hendes »Frænde«

52. Landst. Justitspr. 1654, Bl. 176 b og 263 b; Dombogen haves ikke.

53. Tgb. 20. Marts 1683.

Christen Nielsen paa Klarupgaard. Johanne Mørk var hos Broderen Jens 1682.

Ved Landstingsdom af 13. Okt. 1683 blev hun fri-fundet, og Johan Urne blev dømt til at betale hende 12 Rdl. i Sagsomkostninger⁵⁴). – Hun døde 20. Aug. 1711 i København i Pesten som Enke efter Bøssemager *Lorenz Hansen* i København, med hvem hun ikke havde Børn.

Jens Nielsen Mørk, Søn af Formanden, overtog Fæstet af V. Hebelstrup efter Faderens Død og blev 18. Jan. 1674 stævnet af Husbonden Holger Bille til Burholt for resterende Stedsmaalspenge (Indfæstningsafgift) 20 Rdl.⁵⁵). 1683 rejste han Tiltale mod Jens Olufsen i Hulhøj, der hørte til V. Hebelstrup, fordi denne en Dag havde pryglet Jens Mørks Hustru *Ingeborg Rasmusdatter* i deres egen Gaard, medens Jens Olufsens Hustru, Maren Andersdatter havde holdt hende⁵⁶).

Ved Matriklen 1688 fik Jens Mørks Gaard Hk. 5-4-0-0, og til *begge* V. Hebelstrupgaardene laa følgende *Agre*⁵⁷) *Hee (Hede) Agrene*, 13 *Agre*, der saaedes 2 Aar med Havre og derefter hvilede i 10 Aar; de var ringe Havrejord af rødt Sand; *Stenagre*, der saaedes med 1 Kærv Byg, 2 Rug og 1 Havre og derefter hvilede i 5 Aar; det var middelmaadigt Havrejord af rødt Sand; *Foldbakken*, 11 *Agre*, Besaaing og Bonitet som foregaaende, men de hvilede i 6 Aar; *Tørvebakken*, 10 *Agre*, god Blandsædjord, saaes to Aar med Havre og hvilede 9 Aar; *Moseagre*, 21 *Agre*, saaes 1 Byg, 2 Rug, 1 Havre hvilende 5 Aar; god Blandingsjord af sort Muld; *Gjedhøjsagre*, 27

54. Tgb. 1. Feb., 12. April, 5. Juli 1683; 10. Jan. 1684; Børglum H. Tgb. 20. Marts 1683.

55. Jerslev H. Tgb.

56. Tgb. 9. Aug. 1683.

57. Markbogen 1683.

Agre, saaes med 1 Byg, 2 Rug, 1 Havre, hvilede i 5 aar, er middelmaadig Blandsædjord af Sand, Grus og Muld; *Blokkerne*, 5 Agre, besaaedes og hvilede som de foregaaende, ringe Blandsædjord af Sand og Grus; *Stieagrene*, 15 Agre, Besaaing ligesom foregaaende, hvilede 6 Aar, dels god Blandsædjord af sort Muld og dels ringe Blandsædjord af Sand og Grus; *Toftagrene*, 20 Agre, saaes aarlig, god Bygjord af sort Muld og ringe Sand. Det dyrkede Areal var ca. 20 ha.

Til Jens Mørks Gaard hørte en lille *Have* paa 2 Agre, som brugtes aarlig.

Til Gaardene hørte fornødent *Lyngtørvskær*, »som er ganske sandig og ringe«. *Hjultømmer* købtes i Skovene i Hundslund Sogn, og *Bygningstømmer* købtes af Nordmændene ved Vesterstrand (∴ Blokhus, Løkken). Af Engtaksationen ses, at *Jens Mørks* Gaard havde et Engskifte sønden for Gaardene, hvor der kunde avles 2 Læs og 15 Knipper Hø, og sønden for Ryaa – paa Kraghede – havde han et Engskifte til 2 Læs Hø samt endelig et Skifte ved Agerenderne, hvor der kunde avles 3 Knipper Hø. Til Gaardene var Græsning i Heden til 10 Høveder.

Jens Mørks Besætning angives 1682⁵⁸) til 1 Hest, 1 Ko, 1 Ungnød og 1 Svin; man skulde jo mene, at det var urigtigt, thi hvad skulde Gaardens Beboere leve af? Men 1679 havde der været Misvækst, og Kreaturerne var døde⁵⁹).

Jens Mørks Død er ikke fundet, og maaske har han forladt V. Hebelstrup. Han var død før 1712.

Hans Børn med *Ingeborg Rasmusdatter* var følgende⁶⁰):

1. *Rasmus Jensen Mørk*, død ugift i Kbh. før 1712.

58. Skattemandtal 8. Dec. 1682.

59. Tgb. 15. Maj 1679.

60. Tgb. 14. Juli 1712.

2. *Maren Jensdatter Mørk*, f. 1677, boede 1711 i Kbh. som Enke efter Bøsse­mager *Valentin Bartholomæussen*.
3. *Niels Jensen Mørk*, f. 1682, boede 1711 i Rosens­gaar­den i Kbh.

Den af Jens Mørk brugte Gaard bortfæstedes efter ham til *Peder Nielsen Kjærulf* af Damsgaard i Ø. Brøn­derslev, f. o. 1638, begr. Hallund 11. Dec. 1715. Søn af Niels Baggesen Kjærulf og Johanne Pedersdatter Kjærulf i Damsgaard⁶¹). Han blev 27. Juni 1686 gift i Hal­lund med *Else Madsdatter*, f. o. 1660. begr. Hallund 9. Feb. 1731, Datter af Mads Nielsen i Gaarden V. Hebel­strup B og Karen Olufsdatter. 23. Juni 1707 tiltaltes Pe­der Kjærulf og Hustru for Vold og utilbørligt Forhold mod Sognefoged Ove Hansen i Hallund By⁶²).

Peder Kjærulf havde følgende Børn, der ligesom Fa­deren antog Navnet *Damsgaard* efter Gaarden i Ø. Brøn­derslev:

1. *Niels Pedersen Damsgaard*, f. 1687, var 1725 Fadder i Ø. Hebelstrup.
2. *Jens Pedersen Damsgaard*, f. 1688, død 1752 hos sin Broder Christen; ugift.
3. *Laurids Pedersen Damsgaard*, f. 1691, død 17 . ., boede indtil 1729 i Ø. Hebelstrup, gift 1715 med *Anne Marie Jensdatter Kjærulf* af Ø. Hebelstrup, f. 1695, død 17 . ., med hvem han havde 9 Børn, der tildels boede i Kø­benhavn.
4. *Christen Pedersen Damsgaard*, f. 1695, se nedenfor.
5. *Johanne Pedersdatter Damsgaard*, f. 1699, død 17 . ., gift 1733 med *Anders Thomsen* af Hellevad.
6. *Else Kathrine Damsgaard*, ses ikke døbt i Hallund, var Fadder i Ø. Hebelstrup 1721.

61. C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier« S. 46.

62. Tgb.

Christen Pedersen Damsgaard eller *Kjærulf*, f. 1695, død efter 1758, overtog 1715 Fæstet af V. Hebelstrup A efter Faderen, og efter at han 11. Okt. 1714 var blevet idømt en Bøde paa 4 Rdl. for ærerørige Ord om Ladefogeden paa Burholt, sagt i Drukkenskab⁶³). Han blev gift med *Karen Sørensdatter*, f. o. 1701, d. 1733, og 20. Okt. 1734 med *Karen Christensdatter*.

De havde 4 Børn:

1. *Peder Christensen Damsgaard*, f. 1734, død 18 . ., boede 1758, 1782 og 1801 i V. Hebelstrup og var gift med *Inger Nielsdatter*, f. o. 1727, d. 1808, med hvem han havde 5 Børn:
 - a. *Karen Pedersdtr.*, f. 1758, død som lille?
 - b. *Karen Pedersdtr.*, f. 1760, gift 1779 med *Rasmus Bodelsen* af Hvilshøj.
 - c. *Christen Pedersen*, f. 1762.
 - d. *Jens Pedersen*, f. 1764, død 18 . ., Fæster af V. Hebelstrup.
 - e. *Benedict*, f. 1767.
2. *Ide Margrethe Damsgaard*, f. 1737, gift 1757 med *Jens Nielsen* af Linderup i Ø. Brønderslev.
3. *Else Damsgaard*, f. 1739, død 1805, gift 1767 med *Thomas Svendsen* i Vestergaard Hvilshøj, hvilken Gaard endnu er i Slægtens Eje.
4. *Maren Damsgaard*, f. 1741, død 18 . ., gift 1769 i Hallund Kirke, men med kongelig Bevilling til Stuebryllup med *Svend Bodelsen*, f. 1740, der vist var Søn af *Bodel Svendsen* i Hvilshøj. *Svend Bodelsen* brugte efter sin Svigerfader V. Hebelstrup A sammen med sin Hustrus Broder *Peder* (se ovenfor), og han døde her 1793. Han havde 3 Børn: *Christen*, f. 1770, 1801 Ejer af V. Hebelstrup A, *Karen*, f. 1773, gift *Møller Søren*

63. Tgb.

Albrechtsen i Hjermeslevgaard, og *Bodel*, f. 1783, d. 1794.

Efter ham blev hans Hustrus ovennævnte Brodersøn *Jens Pedersen Damsgaard* Fæster af Gaarden. Han var født her 1764 og døde 18. Ses ikke død i Hallund. Blev gift 1793 med *Dorte Thomasdatter*, med hvem han havde Børnene *Inger*, f. 1793, *Marie Anne*, f. 1794, *Thomas Christian*, f. 1795, d. som Barn, og *Ide Margrethe* f. 1798.

1801 købte ovennævnte *Christen Svendsen* den halve Del af Gaarden, hvis Hk var ialt 5-4-0-0, af Henrik Winde til Burholt for 750 Rdl. Hans Moder *Maren Christensdtr. Damsgaard* havde haft den i Fæste efter sin Mand *Svend Bodelsens Død* 1793, og hun skulde nyde Aftægt hos Sønnen. *Chr. Svendsen* var en spinkel Mand og kun 60 Tommer høj, da han 1788 kom i Lægdsrullen. 1802 blev han i V. Brønderslev gift med *Maren Pedersdtr. Grinsted*. Han døde 1834, hun 18.. *Chr. Svendsen* synes ikke at have været formuende, thi 1808 var han i Resistance med kgl. Skatter og blev stævnet af Amtmanden.

De havde 10 Børn, af hvilke de 6 døde smaa, de øvrige blev *Maren*, f. 1805, gift med den efterfølgende Ejer af Gaarden; *Else*, f. 1807, blev gift med *Mads Jensen* i Helum, og *Gude*, f. 1808, blev gift i Filholm i Tise S.

Christen Svendsen gik paa Aftægt 1833 hos sin Datter *Maren* efter at hun 1833 var blevet gift med *Carl Poulsen*, f. i Aalborg 1805, d. 1878. Ses ikke død i Hallund.

Efter Traditionen var han Søn af en v. Deden og hans Stuepige, og han begyndte med at handle med Fjerkræ og Kreaturer og kom som Handelsmand til V. Hebelstrup, hvor han altsaa blev gift med Datteren. De havde 1 Søn *Christen Poulsen Carlsen*, f. 1836, der blev Lærer i Krummerup ved Fuglebjerg, og 2 Døtre.

GAARDEN B

Anders Jensen Kjærulf i Kornumgaard, se Side 35, var Søn af Jens Andersen Kjærulf i Kornumgaard, som vist var gift med en Datter af Hans Andersen Eg eller Bonde, Ejer af Kornumgaard 1506⁶⁴). Anders Jensen Kjærulf boede en Tid i Børglum Bispestols Gaard Køl-skegaard og var omkring 1540 Herredsfoged i Jerslev Herred, men var vist død før 1568, da han ikke nævnes som Selvejer i Præsteindberetningen. Han var sandsynligvis gift med en *Datter af Peder Jensen* i Burholt og Anne Nielsdatter Mørk og arvede med hende Gaarden B i V. Hebelstrup. Af Anders Kjærulfs Børn kendes 4, hvorom nærmere i »Kjærulfske Studier« S. 35 f.

Den Halvdel af V. Hebelstrup, som han ejede, og som han antagelig havde faaet med sin Hustru, blev som andet Selvejer-Bøndergods forbrudt i Klemen-Fejden 1534, men han købte Gaarden tilbage af Kronen og fik 1543 et saalydende Kongebrev⁶⁵):

»Vi Christian, med Guds Naade o. s. v. gør alle vitterligt, at efterdi denne Brevviser *Anders Kierul* i Kornum haver nu ladet handle med Os om en halv hans Bondegaard og Gods i Vester Hebelstrup, som *Niels Andersen* nu paaboer, liggendes i Hallund Sogn i Jerslev Herred udi Vort Land Nørrejylland og haver derfor været udi Vort Minde, da haver Vi af Vor synderlig Gunst og Naade undt og tilladt og nu med dette Vort aabne Brev under og tillader, at foreskrevne Anders Kierul og hans Arvinger maa og skulle have, nyde, bruge og beholde forskrevne halve hans Bondegaard Vester Hebelstrup med dens rette Ejendom og Tilliggelse saa fri og for saadan Landgilde, Tyngge og Afgift, som deraf gjordes og gaves, førend nu sidst forleden Fejde her i Riget begyndtes; dog saa, at han og hans Arvinger skal være Os og Vore Efterkommere, Konger udi Danmark, huld og tro

64. C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier« S. 33 f.

65. Jerslev H. Tgb. 10. Marts og 28. April 1670. Ikke i Erslev og Mollerup »Danske Kancelliregistranter« 1536—50.

og aarligen til gode Rede af forskrevne halve Bondegaard og Gods gøre og give til Os og Kronen saadan Landgilde, Tyngge og Afgift, som plejer og bør at gøres og gives før Fejden begyndtes.

Thi forbyder Vi alle o. s. v.

Givet udi Vor Købstad Aalborg. Mandagen næst efter Sct. Laurentii Dag (∴ 10. Aug.) Aar 1543.

Under Vort Signet«.

1543 beboedes denne Gaard altsaa af en *Niels Andersen*, der muligt har været en Søn af Anders Kjærulf; men 1579 beboedes den af en *Thomas Jensen*, der endnu 1606 anføres i V. Hebelstrup⁶⁶). Han tiltaltes 1612 af Lars Wilsen i den anden V. Hebelstrup Gaard for resterende Tiende for 1606 og 1607; se under Gaarden A. Thomas Jensen havde 3. Feb. 1616 Proces for Landstinget m. *Peder Hansen Ræff* i Gerndrup angaaende en Kontrakt og et Forligelsesmaal, som Præsten Laurids Lauridsen m. fl. havde været med til at tilvejebringe. Der var tidligere af Predbjørn Gyldenstjerne forhvervet Landstingsdom i denne Strid, der drejede sig om et økonomisk Mellemværende. Ved Landstinget var der 23. Sept. 1615 afsagt to uendelige Domme, og Striden, det drejede sig om en Ko og en halv Tønde Smør, gik helt tilbage til 1595. Thomas Jensen havde da faaet Betaling for Koen og Smørret, men havde endnu 1615 ikke foretaget Leveringen. Han dømtes til at betale. Paa Landstinget optraadte Thomas Jensens Søn *Jens Thomsen* for Faderen⁶⁷).

Gaardens Historie efter Anders Kjærulfs Død o. 1550 er uvis, men antagelig er Gaarden gaaet i Arv til hans Døtre, af hvilken én var gift med *Anders Thomsen (Vognsen)*⁶⁸) i Kongensgaard i V. Brønderslev, en anden

66. Mandtal til Ekstraskat.

67. Dombog A 1616, Bl. 38 b.

68. Vist senere til Stensbæk i Bindselev.

med *Peder Hansen Mørk* i Musted, og *Anne Andersdatter*, død 1625, gift med *Anders Skriver*, død 1589, begr. i Hals Kirke. Boede i Hals Fogedgaard og var Fader til Raadmand i Aalborg *Jens Andersen Hals* (død 1627), Riddefoged til Aastrup *Anders Kjærulf Andersen* i V. Brønderslev, (d. før 1613), *Anne Andersdatter*, gift med *Jens Andersen Juel*, d. o. 1614, boede i Hals Fogedgaard, og *Johanne Andersdatter*, boede 1630 og 1636 i Sæby som Enke efter *Laurids Jensen* i Krogen i V. Brønderslev.

Disse Arvinger synes at have afhændet deres Bondegods i V. Hebelstrup til *Jens Pedersen*, som 1594-o. 1606 var Forpagter af Kølskegaard og derefter af Burholt. Han var Søn af Herredsfogeden *Peder Jensen* i Kølskegaard, og o. 1606 flyttede han til Burholt, hvor han døde 1615, begr. i Ø. Brønderslev Kirke, hvor der i Skibets Midtergang er Gravtræ over ham. Han var gift med *Kirsten Hansdatter Mørk*, f. o. 1550, d. efter 1625, Datter af Herredsfoged i Hvetbo Herred *Hans Laursen Mørk* i Saltumgaard og 1. Hustru *Bodil Laursdatter*.

Jens Pedersen synes at være blevet forgjort, thi 1624 forefaldt der i Hallund en Trolddomssag i hvilken *Anders Thomsen* i V. Hebelstrup som Formand for de 12 Kirke-Nævninger med øvrige Nævninger svor den anklagede *Niels Laursen Neffue* (Neve) skyldig i Trolddom, og denne Kendelse blev af Styge Høg til Vang indanket til Landstingets Paakendelse. I Retten her fremlagdes en 24 Mands Vidne af Børglum Herred om *Niels Neves* Rygte for Trolddom og 24 Mands Vidner fra Vennebjerg, Jerslev og Kær Herreder om det samme. Endvidere hans egen Bekendelse om, at han for 40 Aar siden paa *Skagen* laa hos *Store Ingers*, hvor der laa nogle Katte ved Kakkellovnen, og hen paa Natten kom nogle Skagbokvinder ind og tog hver sin Kat og red ud paa. Henimod Dag kom Kvinderne ind igen, hver med sin

Kat, og de var i stadselige Klæder, og derefter spiste de. Saa dansede de og slog sammen med Rumpene nogle Gange.

Aaret efter i *Holt* (Serreslev Sogn?) saa han, at en Mand kørte i en vild Kilde, og otte Aar efter var han i Øster Brønderslev, hvor der var tvende Kvinder Barbra og Helvig Biugs (Bygs), der brugte adskilligt Spøgeri.

Christen Jensen i Burholt, Søn af ovennævnte Jens Pedersen og Kirsten Hansdatter Mørk, havde vidnet, at Hr. Laurids (Lauridsen), Præst i Ø. Brønderslev, havde sammen med to Mænd været i Jens Sørensens Hus i Lindrup, og da kom Neve til dem, og Hr. Laurids begærede, at han skulle kvæde med paa sidste Kvad, og derefter var han nær kommet i Ulykke. Chr. Jensen vidnede yderligere, at Jens Pedersen (hans Fader) skulde have nægtet Neve Vejen med en Økse og en Greb, og Neve havde da lovet, at Jens Pedersen skulde faa andet at tage Vare paa end at jage ham, og derefter blev Jens Pedersen syg og døde og beskyldte Neve for sin Sygdom.

Niels Tøgersen havde udtalt sig ligesom Jens Pedersen og havde ydermere sagt, at Neve klagede over, at han næsten havde faaet Hug af Jens Pedersen, der var efter ham med en Økse, og Neve havde sagt, at dersom han kom Jamlingsdag (∴ om et Aar), skulde Jens Pedersen vel lade ham gaa. Straks derefter var Jens Pedersen gaaet tilsengs og faldt i stor Sygdom, og medens han laa, klagede han paa Neve og døde saa. Søren Jensen – maa-ske den afdødes Søn, sigtede derfor Neve for Jens Pedersens Død.

Endelig fremlagdes i Retten et Vidne, hvori Hr. Niels Christensen, Præst i ?, udtalte, at Neve havde bekendt for ham i Fængselet, at han ikke turde bekende Sandheden, fordi der var tvende Kvinder, og fik de det at

vide, kom der Ondt deraf, men hvis Bødlen skulde pine ham, var han nødt til at bekende.

Anklagen mod Neve bestyrkedes ogsaa med andre Vidneudsagn og Stokkenævn af adskillige Herreder, og selv havde han jo bekendt, at han havde omgaaedes dem, der brugte Spøgeri, havde vedgaaet at være rømt (red fra Fængslet) og havde tilstaaet, at han endnu ikke havde brugt Sakramentet⁶⁹).

Da Landstingets Dombog for 1624 ikke er bevaret, kendes Dommen ikke, men efter det foreliggende er der vel næppe Tvivl om, at Neve er blevet brændt.

Fra Jens Pedersen kom denne Halvdel af V. Hebelstrup til Præsten *Laurids Lauridsen* i Øster Brønderslev, død 1621. Han staar som Ejer af den 1614⁷⁰) og han var gift med Jens Pedersens og Kirsten Mørks Datter *Karen Jensdatter*, som anden Gang ægtede Hr. *Christen Pedersen* i Ulsted, d. før 1640, og som døde i Hellevad Præstegaard 1645⁷¹) hos sin Datter Maren, som var gift med Præsten Chr. Gertsen Kobberup der.

Karen Jensdatter ejede V. Hebelstrup efter sin Mands Død, og ogsaa medens han levede forestod hun vist deres Forretningsvæsen, thi 1612 ses hun at have leveret store Kvantar Korn og Flæsk til en Aalborg Købmand⁷²). 1631 sagsøgte hun af flere af sine Børn og deres Værger for 11 Aars Oppebørsel af Gaarden⁷³). Hun brugte dog ikke selv Gaarden, der var bortfæstet til *Jens Sørensen* og *Anders Thomsen (Skræder)*, af hvilke den sidstnævnte allerede boede her i 1624. De blev begge efter forudgaaende Herredstingsdom af 1635 udvist af Gaarden 2. Juni, antagelig for Restancer, hvorefter Anders

69. Landst. Justitspr. 1624, Bl. 294 b.

70. Mandtal til Ekstraskatten.

71. Jerslev H. Tgb. 23. Marts 1648.

72. Landst. Dombog A 1626, Bl. 200.

73. Tgb. 23. Marts 1648.

Thomsen indankede Sagen for Landstinget; men 9. Nov. s. A.⁷⁴) indgik Karen Jensdatters Svigersønner Morten Nielsen Kjærulf i Nørre Ravnstrup og Jens Nielsen i Lyngdrup Forlig med Anders Thomsen paa deres egne, deres Hustruers og deres Svigermoders Vegne.

Gaarden synes herefter stadig at have haft 2 Brugere, og 1650 nævnes *Poul Jensen* og Enken *Jytte Laursdatter* som saadanne; hun var vel Enke efter Anders Thomsen Skræder. Poul Jensen er utvivlsomt ham, der i Tgb. 6. Sept. 1655 kaldes Poul Thomsen, og hvis Hustru *Margrethe Thomasdtr.* blev overfaldet af Niels Mørk i den anden V. Hebelstrupgaard⁷⁵).

Efter Præsteenken Karen Jensdatter, død 1645, opstod der nogle meget indviklede Ejerforhold vedrørende denne Gaard, idet hendes Børn med Hr. Laurids hver især fik Parter af Bondeskylden i den. Disse Børn var:

1. *Laurids Lauridsen*, f. 15 . . , d. 1629, Præst i Ø. Brønderslev-Hallund, gift med *Birgitte Andersdatter Kjærulf*, f. 15 . . , d. o. 1665, Datter af Selvejer Anders Andersen Kjærulf og Else Laursdatter i V. Brønderslev. Birgitte blev 1631 gift 2° med *Hr. Erik Nielsen Børglum*, Præst i Ø. Brønderslev.
2. *Jens Lauridsen*, f. 15 . . , Student, ihjelslaet 1612 af Hans Pedersen Mørk i Ø. Gerndrup⁷⁶).
3. *Oluf Laursen*, f. 15 . . , d. før 1632, Fæster i Stadegaard i Serreslev, gift med *Anne Andersdatter Kjærulf*, Søster til hans Broders Hustru og gift 2° med *Søren Rasmussen* i Stadegaard.
4. *Maren Laursdatter*, f. o. 1584, d. 1662, gift 1° med *Jens Jensen Mørk* og 2° med *Christen Gertsen Kobberup*, begge Præster i Hellevad-Ørum.

74. Tgb.

75. Se Gaard A.

76. Se »Vends. Aarbøger« 1950, S. 369 ff.

5. *Lisbet Laursdatter*, f. 15 . . , d. før 1632, gift med *Anders Mortensen Kjærulf* i Nejsum i Skæve Sogn.
6. *Anne? Laursdatter*, f. o. 1600, d. før 1650, gift med *Oluf Eriksen* i Kraghedegaard i Ørum S.
7. *Anne Laursdatter*, f. o. 1605, d. før 1682, gift med *Morten Nielsen Kjærulf* i Nørre Ravnstrup i Ørum Sogn.
8. *Lisbet Laursdatter*, f. o. 1610, d. 1678, gift 1° med *Jens Nielsen* i Lyngdrup i Horsens Sogn og 2° o. 1655 med *Jørgen Iversen Brørup*, Præst i Aggersborg.

27. Juni 1650 skødede 3 af *Oluf Laursen* i Stadegaards Arvinger, nemlig Kapellanen i Vraa *David Jensen v. Bergen*, gift med *Anne Olufsdatter*; *Laust Olufsen* i Stade og *Jens Olufsen* i Østeraa i Serreslev deres Arveparter i V. Hebelstrup og Huset Hulhøj til deres Medarving, Præsten i Rubjerg *Jakob Christensen Vordingborg*, gift med *Maren Olufsdatter*. Parterne var paa henholdsvis 3^{1/2}, 7 og 7 Skp. Hk. Bondeskyld, og den Part af Gaarden, som Oluf Laursens Arvinger ialt havde faaet (en Broderlod), var paa 24^{1/2} Skp. Hk. eller 2 Tdr., ¹/₂ Skp. Hk., thi foruden de her nævnte Søskende var der endnu en Søster *Karen Olufsdatter*, gift med *Mads Nielsen* i V. Hebelstrup, om hvem vi senere skal høre. Denne Gaard eller Gaardspart, der fremtidigt blev drevet som ét Brug, betegner vi herefter som B 1. og den anden Del som B. 2.

Ved Skiftet efter *Karen Jensdatter* 1645 tilfaldt der Hr. *Laurids Lauridsen den Yngres* (d. 1629) 3 Børn: *Laurids Lauridsen*, der 1654 blev Præst i Jelstrup-Lyngby, 12 Skp. Hk. Bondeskyld i V. Hebelstrup; 6 Skp. tilfaldt hans Søster *Karen*, der var ugift i Ø. Brønderslev Præstegaard (d. 1709), og 6 Skp. tilfaldt deres Søster *Johanne*, gift med *Peder Andersen Randers*, Præst i Ø. Brøndersl., hvis Efterkommere kaldte sig *Brøndlund*. Endvidere var 12 Skp. Hk. tilfaldet Arvingerne efter *Karen Jensdatters*

Datter *Lisbet*, der var gift med *Anders Mortensen Kjærulf* i Store Nejsum i Skæve, og som døde før 1632. Disse Arvinger var *Morten Andersen Kjærulf* i Nørgaard i Hollensted og *Mette Andersdatter Kjærulf*, gift med *Oluf Eriksen* i Kraghedegaard i Ørum i dennes andet Ægteskab. Heraf fik Morten Kjærulf 8 Skp. og Mette Kjærulf 4 Skp. Og endelig havde Karen Jensdatters Datter *Anne Laursdatter*, gift med *Morten Nielsen Kjærulf* i Nørre Ravnstrup arvet en Part, antagelig 12 Skp. Hk.

Karen Jensdatters øvrige 3 Døtre: *Maren* i Hellevad Præstegaard, *Lisbet* i Lyngdrup og *Anne?* i Kraghedegaard, der iøvrigt vist var død barnløs før Moderen, ses ikke at have arvet Parter af V. Hebelstrup, men de kan jo være blevet fyldestgjort for Arv paa anden Maade.

I Matriklen 1662 er V. Hebelstrup B 1 og 2 ansat for ialt Hk. 7-6-0-0. Herligheden af Gaarden tilhørte *Erik Høg* til Langholt, og Gaardens Brugere var *Morten Andersen (Kjærulf)* og *Mads Nielsen*, af hvilke Mads Nielsen brugte den Del, som vi har betegnet som B 1 og Morten Kjærulf B 2. Der kunde saaes 5 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, 4 Tdr. Havre og avles 12 Læs Hø. Skylden af Gaarden var 1½ Pd. (= 4½ kg) Smør, 1 Svin og ½ Kofjerding, hvortil kom *Bondeskyld* 6 Tdr. Byg.

Det hedder om Morten, at han var »forarmet« og om Mads, at han var »øde«, men det var jo ogsaa lige efter Svenskekrigens Udsigelser.

B. 1.

Vi har foran anført (Side 53), at den Del af V. Hebelstrup, som havde tilhørt Oluf Laursen i Stade, 1650 blev skødet til Præsten *Jakob Christensen Vordingborg* i Rubjerg med Undtagelse af en Søsterlod (som *Karen Olufsdatter*, gift med *Mads Nielsen*, ejede) og som her betegnes som B 1.

Denne *Karen Olufsdatter*, der var født o. 1618, og som døde 1696^{76b}), havde været forlovet med *Selgen Christensen* i Svinbjerggaard i Biersted Sogn, som 1653-1660 var Forpagter paa Bjørnkær, 1667 og 1671 Forvalter og Forpagter paa Vang i Sulsted Sogn og 1683 Forpagter af Nordkær i Biersted Sogn, hvor han døde 1694. Med ham fik Karen 1652 en Datter *Karen Selgensdatter*; men Selgen vilde ikke ægte Moderen og kom stedse med Udflugter. 14. Juli 1653 stævnedes Selgen til Tingsvidnes Paa-hør, om han vilde ægte Karen Olufsdatter, som han havde avlet Barn med, og som han for over et Aar siden havde lovet at ægte, men det kunde ikke ske saa snart. I Fastelavn 1652 havde han gentaget Løftet overfor Karens Stiffader Søren Rasmussen i Stade og Vogn Kjærulf i Knæpholt, men endnu havde han ikke opfyldt det. Paa Tinget vilde Selgen ikke svare, og o. 1667 var han gift med *Maren Christensdatter Tversted*, der døde før 1693, Præstedatter fra Bjergby, hvorefter han ægtede *Elsebe Tøgersdatter Rosenberg* af Skallerup Præstegaard⁷⁷).

Den forsmaaede Karen Olufsdatter giftede sig saa med *Mads Nielsen*, som fik V. Hebelstrup B 1, i hvilken hans Hustru ejede en lille Part, i Fæste, og her anføres hans Gaardspart 1662 som »øde«, hvilket ikke kan forstaas bogstaveligt; men han havde vel da kun en ringe Besætning paa Grund af den nylig afsluttede Krig. Hans Herkomst er mig ikke bekendt; men muligt var han fra Serreslev Sogn ligesom sin Hustru, og han havde en Broder Peder Nielsen i Hjelmsted, der døde i Sindssyge (Melankoli) 1678 efter, at han en Søndag havde været i Kirke, og et Vidne sagde, at da han gik ind gennem Kirkedøren, slog han Kors for sig 3 Gange og var helt forstyrret af Ængstelse⁷⁸).

76b. Se Klitgaard: Serreslev Sogn S. 31.

77. Hjørring Tgb. 1670 Bl. 89 b; Kjær H. Tgb. 1693, Bl. 34 og 3. Okt. 1702.

78. Tgb. 2. Maj 1678.

Mads Nielsen var født 1629 og altsaa en Del yngre end sin Hustru, og han døde 1711. Hans Gaards Besætning angives i Skattemandtal 8. Dec. 1682 kun til 1 Hest, 1 Fole, 1 Ko, 1 Ungnød og 2 Faar, og det dyrkede Jordareal var en halv Snes ha⁷⁹). Han havde 1665 følgende Børn:

1. *Niels Madsen*, se nedenfor.
2. *Anne Madsdatter*.
3. *Birgitte Madsdatter*, der var hjemme 1688.
4. *Bodil Madsdatter*.
5. *Else Madsdatter*, f. o. 1660, begr. 9. Feb. 1731, gift 1686 i Hallund med *Peder Nielsen Kjærulf (Damsgaard)* af Damsgaard i Ø. Brønderslev, f. o. 1638, begr. 11. Dec. 1715, Fæster i V. Hebelstrup A, se foran.

Efter *Mads Nielsen* overtog Sønnen *Niels Madsen Fæstet* af V. Hebelstrup B 1, hvor han døde 79 aar gl. 1741. Han var 1701 gift med *Karen Nielsdatter*, d. 1740, 72 Aar gl. og med hvem han havde Børnene *Mads*, død 1701, *Karen*, f. 1704, d. 1739 ugift, *Mads*, f. 1706, se nedenfor; *et Barn* f. 1708, d. 1710, og *Niels*, f. 1709.

Mads Nielsen, f. 1706, d. 1784 i Hellum, efterfulgte Faderen som Fæster og nævnes sammen med ham 1732, men ene 1734. Han blev gift 1731 med *Karen Bertelsdtr.* af Tveden i Ørum, og blev 1761 gift 2° i Hellum med *Johanne Thomasdatter*, og de anføres da begge som værende fra Hellum By, saa han maa være flyttet dertil.

Med ham var vist ogsaa de gamle Slægter borte fra denne Gaard, hvis senere Fæstere vi ikke skal følge.

Som nævnt (Side 53) havde Præsten i Rubjerg *Jakob Christensen Vordingborg*, d. o. 1652, hvis Hustru *Maren Olufsdatter*, f. 1618, var Medarving til V. Hebelstrup B 1, 1650 købt det meste af Bondeskylden af denne Gaard af hendes Medarvinger, og enten han eller *Maren Oluf-*

79. Tgb. 21. Dec. 1665.

datters senere Mænd, Rubjergpræsterne *Jakob Nielsen Børglum*, d. 1655, *Mourids Christensen Sæby*, d. o. 1658, eller *Peder Christensen Olsdorf (Volstrup)*, d. 1704, maa have købt Resten af Bondeskylden af denne Gaard samt desuden Bondeskylden af Gaarden B 2, og da Maren Olufsdatter 1707 døde i Bistrup i Hjørring⁸⁰) tilfaldt V. Hebelstrup B 1 og 2 hendes mange Arvinger, blandt hvilke var *Hyppolite Jakobsdatter Holm*, Datter af Præstesønnen fra Rubjerg *Jakob Mouridsen Sæby* i Kajholm i Rubjerg og *Abelone Christensdatter*. *Hyppolite Holm* var gift med Herredsskriver i Børglum-Jerslev *Herreder* og *Tolder* i Hjøring *Niels Poulsen Kjærulf*, og han repræsenterede Maren Olufsdatters Arvinger som Husbond overfor Fæsterne i V. Hebelstrup⁸¹). Gaarden synes dog at have været pantsat til Præsten *Svend Lemvig* i Jetsmark, thi 1714 stævnedes han Fæsterne *Niels Madsen* og *Jørgen Jensen* for deres Landgildeafgift for Aarene 1705-13, henholdsvis ca. 90¹/₂ Rdl. og 70¹/₂ Rdl. og endvidere Fæsteren af Huset Vester Hulhøj for ca. 24¹/₂ Rdl. Landgildeafgiften af V. Hebelstrup B 1 og B 2 var aarlig 3 Tdr. Byg af hver af Brugerne samt Smaaabeder⁸²).

27. Maj 1717 stævnedes *Niels Poulsen Kjærulf* de samme Brugere for Afgiften for 1714-16, saa Gaarden synes ikke at have været noget godt Aktiv, men desuagtet købte *Kjærulf* ved Skødet af 18. Juni 1718 den Part af Gaarden, som *Niels Madsen* paaboede⁸³) og som tilhørte *Kjærulf* Hustrus Søster *Katrine Susanne Holm*, gift med Borger i Kbh. *Jens Henriksen Storm*. Gaardsparten havde Hk. 2-0-1-2, og Prisen var 40 Rdl. pr. Td. Hk. 1721

80. Skifte Aalborg Bispearkiv, Pk. VI Nr. 31.

81. Tgb. 9. Marts 1713.

82. Tgb. 24. Maj 1714.

83. 24. Feb. og 4. Aug. 1718.

maatte Kjærulf atter stævne Fæsterne for de gamle Restancer og nye Restancer for 1718–20⁸⁴).

Da Niels Kjærulf døde 1724, tilfaldt Gaarden hans Bo; den brugtes da af *Jens Laursen*, som imidlertid var flyttet fra den, saa den stod øde, hvorfor der toges Tingsvidne om Syn over den ⁸⁵).

Niels Kjærulfs Enke *Hyppolite Holm* og hendes Søster *Maren Holm*, gift med Forpagter *Peder Christensen* paa Rønnohvsholm, samt Studiosus *Christian Henrik Kjærulf* (Tolder Niels Kjærulfs Søn, senere Præst i Sindal) solgte saa 12. April 1732 V. Hebelstrup B 1 og 2 af samlet Hk. 5-5-3-1 og V. Hulhøj af Hk. 0-6-2-1 for 200 Rdl. til Præsten i Aaby *Steen Clausen Kjærulf*, der 1729 var blevet Ejer af Burholt, og Gaardene laa derefter under denne Gaard til 1850, da de solgtes til Selveje.

I Matriklen 1844 staar B 1 og B 2 endnu for samlet Hk. 5-5-3-1 og Fæsteren hed *Lars Terkildsen*, som ogsaa var her 1827, og han da var gift med *Inge Jensdatter*.

19. Sept. 1650 lovbød Studiosus *Laurs Laursen* i København, senere Præst i Jelstrup-Lyngby, *Morten Andersen Kjærulf* i Nørgaard i Hollensted og *Oluf Eriksen* i Kraghedegaard paa sin Hustru *Mette Andersdatter Kjærulfs* Vegne paa Jerslev Herreds Ting de Parter, som de havde arvet i V. Hebelstrup og Hulhøj, og som *Poul Jensen* og Enken *Jytte Laursdatter* havde i Brug tilligemed *Anne Madsdatter* i Hulhøj.

Paa Tinget fremstod da Præsten *Peder Andersen Randers* i Ø. Brønderslev paa sin Hustru *Johanne Laursdatters* Vegne og fremlagde Tilbud, at eftersom hans Hustrus Broder *Laurs Laursen*, nu studerende i København, havde ladet stævne hans Hustrus Moder (*Birte Anders-*

84. Tgb. 3. og 15. Maj 1721.

85. Tgb. 24. Feb. 1724.

datter Kjørulff⁸⁶), hans Hustru (Johanne Laursdatter) og hendes Søster (Karen Laursdatter) i Ø. Brønderslev Præstegaard for Lovbud af 1 Td Bygskyld (= 12 Skp.) i den halve Gaard i Hebelstrup og i det Bol Hulhøj, som de samtlige Søkende havde arvet efter deres salig Fader (o: Hr. Laurids Lauridsen den Yngre), formente han, at der intet Lovbud burde udstedes, da han paa sin Hustrus Vegne – som nærmeste Slægt – bød Sølv og Penge derfor at udlægge, saa vidt den Tønde Bygskyld kunde gælde efter Frænders Vurdering. Hertil svarede *Anders Mortensen Kjørulff* i Store Nejsum, at hvis hans Svogre og hans Søn vilde afhænde deres Parter af Godset, var der ingen nærmere i Byrd til at købe det, end han var.

24. Okt. 1650 skødede Student *Laur Laursen* og *Anders Mortensen Kjørulfs Søn Morten Andersen Kjørulff* i Hollensted dog deres Parter til *Morten Nielsen Kjørulff* i Nørre Ravnstrup, hvorimod det ikke ses, hvorledes det gik med *Oluf Eriksens Hustru* 4 Skp. Bygskyld.

1652 opstod der Proces mellem Brugerne af V. Hebelstrup A (Niels Mørk) og V. Hebelstrup B (Poul Jensen og Jytte Laursdatter), og Anledningen hertil var følgende):

Mellem Øster og Vester Hebelstrup løb en Bæk syd paa, og den var Skel mellem Gaardene. Den løb østen om Niels Mørks Huse (A) og Poul Jensens Huse (B), hvor der mellem Haverne var kastet en Grøft, og Poul Jensen og Jytte Laursdatter havde ikke andet »Vandbol« til deres Gaard end Bækken, og skulde den nu opdømmes⁸⁷) kunde de ikke bestaa. Else Laursdatter i V. Brønderslev

86. Hun levede altsaa endnu 1650, og Hr. Erik Nielsen Børglum i Ø. Brønderslev, der døde 1647, kan saaledes ikke have været gift 2° med Anne Jensdatter Hals, hvad A. H. Nielsen anfører i »Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg« S. 128 og C. Klitgaard med ham som Kilde i »Personalhistorisk Tidsskr.« 9. I. 58. Hr. Erik var hendes Befuldmægtigede.

87. Maaske ville Niels Mørk anlægge en Vandmølle her, hvorfor der blev Uenighed.

mindedes i 70 Aar, Jytte Laursdatter i V. Hebelstrup mindedes i 60 Aar, og de med flere vidnede, at i saa lang Tid havde Bækken været rette Vandbol til V. Hebelstrup, som Poul Jensen og Jytte Laursdatter nu beboede⁸⁸).

Morten Nielsen Kjærulf og hans Medejere opsagde fra Maj 1655 *Jytte Laursdatter* af hendes Fæste; hun var vel nu ca. 75 aar, og hun brugte Gaardene sammen med sin Svigersøn *Anders Laursen*⁸⁹).

Hendes Efterfølger i Gaarden blev *Morten Andersen Kjærulf*, der tidligere havde boet i Nørgaard i Hollensted. Han var Søn af Anders Mortensen Kjærulf i Store Nejsum og Lisbet Laursdatter (se Side 53) og var antagelig født o. 1622⁹⁰). Medens han boede i Hollensted var han i 1652 i Selskab i Søndergaard i Hollensted⁹¹) og blev »meget ilde medhandlet«. I Matr. 1662 siges, at han var forarmet, men yderligere har jeg intet andet fundet om ham, end at han endnu 1664 boede i V. Hebelstrup, hvor han vist efterfulgtes af en *Søren Pedersen*, der boede her 1672, og hvis Hustru *Maren Christensdtr.* døde her 1680, 51½ Aar gammel. 1683 boede *Søren Pedersen* i Gaarden sammen med en *Anders Laursen*, der dog ikke havde Fæste, men maaske var den *Anders Laursen*, der 1655 er nævnt som *Jytte Laursdatters* Svigersøn. 1682 døde en Søn af *Søren Pedersen* (Navnet ikke anført) 25 Aar gammel. I Dec. 1682 var *Søren Pedersens* Børn *Peder* og *Johanne* hjemme. I Matriklen 1688 staar V. Hebelstrup B 1 og B 2 for Hk. 5-5-3-1; og heraf var 1-2-3-2 Skylden af Herligheden og Resten 4-2-3-2 Bonde-skyld. Om Gaardens Jordtilliggender se V. Hebelstrup A. Af Engtakstationen 1683 ses, at der til *Søren Pedersens*

88. Tgb. 15. Juli 1652.

89. Tgb. 9. Aug. 1655.

90. C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier« S. 23.

91. Se Side (Bl. 10)

og *Mads Nielsens* Gaard kunde avles 1 Læs og 20 Knipper Hø i Engen sønden for Gaarden og 1 Læs og 20 Knipper i et Engskifte paa Kraghede.

Søren Pedersens Besætning angives i Skattemandtal 8. Dec. 1682 til kun 1 Hoppe, 1 Ko og 1 Faar; man fristes til at tvivle om Rigtigheden. Hans dyrkede Areal var en halv Snes ha.

Efter *Søren Pedersen* fulgte *Jens Sørensen Bødker* som Fæster her, hvor han nævnes Aar 1700, da hans Hustru *Anne Jensdatter* døde 63 Aar gammel, og efter ham fulgte hans Søn *Jørgen Jensen*, f. 1687, d. 17. ., der var her 1714, og som 1718 blev gift med *Maren Laursdatter*, med hvem han havde Sønnen *Jens Jørgensen*, født 1718. Døtre af *Jens Sørensen Bødker* var vist ogsaa *Else Jensdatter*, som 1711 blev gift med *Chr. Nielsen* af Hollensted, og *Christense Jensdatter*, gift 1697 med *Niels Thomsen* af Sterup, samt *Ane Jensdatter*, der 1700 blev gift med *Jens Lauridsen* af Vanderskrog i Hellum Sogn, og en Søn af *Jens Sørensen* var muligt *Jens Jensen* i V. Hebelstrup, der 1702 blev gift med *Else Andersdatter* af Hollensted Hede.

1719 havde en *Jens Andersen* og *Anne Andersdatter* i V. Hebelstrup en Søn *Niels* til Daab; men forøvrigt var Fæsterne her i det 18. Aarhundrede lidet fremragende Personer, saa de skal ikke nøjere følges. Kun skal bemærkes, at Prokurator *Christen Lund* af Nygaard i Serreslev 6. Juni 1726 paa Tinget stævnedes paa Gaardens Ejer, salig *Niels Kjærulfs Enkes Vegne Ole Andersen*, som sidst var hos sine Forældre i V. Hebelstrup, men nu var borttrømt fra det Sted, hans Stiffader *Jens Lauridsen* sidst beboede (1724), og som *Niels Madsen* nu beboede. Gaarden tilhørte iøvrigt ved Aar 1700 Præsten *Hr. Peder Christensen Olsdorf (Volstrup)* i Rubjerg, og den

havde saa fælles Ejer med Gaarden A og kom 1722 under Burholt.

1844 bestod V. *Hebelstrup* af 3 Gaarde og 2 Huse.

Vi har foran omtalt, at Gaarden tidligt blev delt i 2, A og B, der 1732 begge hørte under Burholt, men 1801 blev Halvdelen af A solgt til Selveje til *Christen Svendsen*, der døde 1834 og efterfulgtes af sin Svigersøn *Carl Poulsen* (se Side 46). Den fik Nr. 1a i Matriklen 1844 og havde Gl. Hk. 3-2-3-1, Nyt Hk. 2-3-2-0. Den anden Halvdel blev udstykket i tre Dele og solgt fra Burholt o. 1840; Parcelterne fik Matrikelnumrene 1b, 1c og 1d, og de beboedes 1844 af henholdsvis *Søren Jensen Dam*, *Peder Sørensen* og *Niels Nielsen*, af hvilke de to sidstnævnte var Husmænd.

Gaarden A, Matr. Nr. 2 af Nyt Hk 4-6-2-2 $\frac{1}{2}$ brugtes 1844 af Fæsteren under Burholt (1822) *Lars Terkildsen*, gift 1° 1814 med *Anne Marie Christensdtr*, 2° med *Inger Jensdtr* (levede 1832). De ses ikke døde i Hallund. Han havde ialt 11 Børn.

Gaarden B, Matr. Nr. 1a ejedes 1844 af *Carl Poulsen*, se ovenfor.

Gaarden B, Matr. Nr. 1b, Nyt Hk. 1-2-2-3 (1-2-2-1 $\frac{1}{4}$) ejedes af *Søren Jensen Dam*, der kom hertil 1840 fra Nørre Sundby. Han var født o. 1792, d. 18.. og var gift med *Johanne Christensdtr.*, f, o. 1812, d. 18.., med hvem han havde 3 Børn.

Huset B, Matr. Nr. 1c af Nyt Hk. 0-2-3-1 $\frac{1}{2}$, ejedes af *Peder Sørensen*.

Huset B, Matr. Nr. 1 d af Nyt Hk 0-0-2-1 $\frac{1}{2}$ ejedes af *Niels Nielsen*.

Ole Larsens Gaard laa syd for Møllergd. indtil 1863, da dens Udhuse flyttedes mod Vest og Stuehus byggedes 1870. Syd om Gaardens nuværende Have gik Hovvejen til Burholt.

Lars Terkildsens Gaard (Matr. Nr. 2) fik Navnet *Mellergaard*, den blev senere solgt fra Burholt.

1845 overtoges den af *Peter Thomsen* fra Aaby, f. o. 1801, d. 1878. Var gift med *Anne Katrine Jensdatter*, o. 1817, d. 1896, Datter af Jens Bertelsen i Vestergaard i Vraa. De havde 2 Sønner, at hvilke Jens døde som Barn, og *Thomas Pedersen* fik *Mellergaard* og var Sognefoged. Hans Enke blev gift 2° med *Anton Poulsen* fra Hollensted, der var en fremtrædende Mand paa sin Egn.

De boede formentlig i *Carl Poulsens Gaard*, Matr. Nr. 1a, idet den omkr. 1900 tilhørte *Anton Poulsen*.

Mellergaard ejedes 1856 af *Anders Larsen (Rix)* fra Ø. Brønderslev, efter hvis Død 1864 den solgtes af hans Enke *Maren Knudsdatter* til Svigersønnen *David Thomsen* for 2600 Rdl.

Ole Peter Larsens Gaard (Matr. Nr. 2a, se foran) takseredes 1878 til 32.000 Kr. Til Gaarden hørte meget store Arealer af Hede og Kær,, som kultiveredes, saa den blev den største af V. Hebelstrupgaardene.

1953: 1 Gd. *Peder Jensen Larsen* (Vestergaard), 1 Gd. *Arne Christensen* (Nørgaard), 1 Gd. *Johannes Løth*, 1 Gd. *Martine Dahl*, Enke efter *Petrus Dahl*.

Vester Hebelstrups Historie giver et godt Billede af, hvorledes de middelalderlige store Selvejer-Bøndergaardene dels ved Opgøret efter »Klemensfejden« 1534, dels paa Grund af Tidernes Ugunst i sidste Halvdel af 1600-erne og ydermere ved den stærke Arvedeling inden for Ejerætterne gik ud af Bondeeje og blev almindelige Fæstegaarde under en Hovedgaard.

VIII. ØSTER HEBELSTRUP

Øster Hebelstrup er formodentlig fremstaaet i Middelalderen ved Deling af Torpet Hebelstrup (se Vester Hebelstrup), og Gaarden laa ved Middelalderens Slutning til Bispestolen i Børglum. 1475 var der nogen Uenighed angaaende Gaardens Tilliggende, og der udstedtes Sandemændsbrev og Markskelsbrev angaaende Skellet mellem Hebelstrup og Hallund Præstegaard, ligesom Klosteret tog Tingsvidne om dette Skel og gjorde Lovhævd paa Hebelstrup⁹²). Ved Reformationen kom Gaarden under Kronen, som 16. Jan. 1574 mageskiftede den til Admiral *Peder Munk* til Estvadgaard, Hammelmose m.m.⁹³), og han kom samme Aar i Proces angaaende Ejendommen, hvorfor Kongen gav Ordre til at udlevere ham til Laan de Breve den angaaende, som fandtes i Viborg Kapitels Arkiv eller paa Børglum Kloster⁹⁴).

Med Hammelmose kom Ø. Hebelstrup til *Otte Skeel* og efter hans Død 1634 til hans Datter *Karen*, der (1642) var gift med *Steen Bille* til Burholt, og o. 1718 kom den til Præsten *Jens Pedersen Brøndlund* i Ø. Brønderslev, d. 1729, hvis Enke *Maren Jensdatter Kjærulf* 1730 solgte den til *Jesper Lykke* til Kølskegaard⁹⁵.

Efter Landgildematriklen 1662 stod den for Hk. 11-6-2-2, og Udsæden var 10 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg, 8 Tdr. Havre, Høavl 20 Læs, og ved Matriklen 1688 fik den Hk. 9-4-2-1; til Gaarden, der nylig var brændt, laa 1662 en lille Vandmølle med én Kværn, der ikke blev skyldsats, da den kun malede til Gaardens Brug. 1688 var Gaardens dyrkede Areal 62½ Td. Land, der bestod af 4 *Agre*, der

92. Æ. d. A. III, 87, 90, 104.

93. Kronens Skøder.

94. Kancelli. Brb. 26. Nov. 1574.

nylig var opbrudt af Heden norden Gaarden, hvilke saaedes 2 Aar med Havre og derefter hvilede i 10 Aar; *Brunbjergs Fald*, 18 Agre, brugtes 4 Aar med Byg, Rug, Blandsæd og Havre og hvilede 5 Aar; *Stegsig Fald*, 13 Agre, brugtes 5 Aar med Byg, Rug, Rug, Blandsæd, Havre og hvilede i 5 Aar; *sønden Vejen*, 18 Agre, brugtes som Stensig Fald; *Katsigs Fald*, 18 Agre, ligesaa; *østen og norden for Gaarden* 44 Agre, ligesaa; *Holmen*, 13 Agre, ligesaa; *Biughaugen* (Byghaven), 5 Agre, ligesaa. Der var Lyngtørv til Fornødenhed, og Gærderne opsattes med Jord (Græstørv). Hjultømmer købtes i Dr.lund S. og Bygningstømmer købtes af Nordmændene ved Vesterstrand. Gaarden havde Engskifter i Marken til 18 Læs Hø og Græsning til 19 Høveder.

Som vi ser, var Øster Hebelstrup en anselig Bedrift, og Fæsterne af den hørte da ogsaa til Bondearistokratiet, men det maa undre at se af Præstens Skattemandtal 1682, at Gaardens Besætning kun var 2 Heste, 2 Foler, 4 Køer, 4 Ungnød eller Kalve, 6 Faar og 2 Svin.

Den første Fæster, jeg har set omtalt var *Poul Andersen Børialsen*, der 1611 boede her og var Ridefoged til Hammelse samt 1631 ogsaa blev Lensmanden Otte Skeels Ridefoged til Aalborghus⁹⁶). Han var antagelig født o. 1555, Søn af Adelsmanden Anders Poulsen Børialsen i Lund i Rinds Herred, og 1580 medbeseglede han Hyldingen efter Tilsigelse til Adelen i Viborg Stift, men han tituleres aldrig »ærl. og velb.«, og de Segl, jeg har fundet under hans Haand, har kun Fingeraftryk⁹⁷), ligesom han heller ikke brugte Slægtsnavnet. Identificeringen af ham er dog utvivlsomt rigtig nok og skyldes Rigsarkivar V. A. Secher. Formodentlig er Poul Andersen

95. Tgb. 1730, Bl. 393.

96. Hvetbo H. Tgb. 8. Nov. 1634.

97. Bilag til Aalborghus Lens Regnsk.

først blev gift i fremrykket Alder, vel o. 1613, og da hans Hustru *Anne Jensdatter*, der døde i Ø. Hebelstrup, før 1631, utvivlsomt var uadelig, hvorved deres Børns Adelsskab gik tabt, har dette maaske foranlediget, at han ikke selv længer førte dette, men sluttede sig til Storbønderne. 1628 blev han sammen med Lars Dyrskjøt og flere andre fremragende Bønder mistænkt af de Kejserlige for at have planlagt et Angreb paa Hals Skanse, men han synes dog ikke som de øvrige at være blevet holdt fængslet i Sæby⁹⁸). 1631 flyttede han til Hvilshøjgaard, der ogsaa ejedes af Otte Skeel, og han var da blevet gift anden Gang med en Kvinde, der ogsaa hed *Anne Jensdatter* og var Datter af Jens Sørensen i Hvilshøjgaard⁹⁹). Poul Andersen døde i Hvilshøjgaard sidst i Aaret 1641. I første Ægteskab havde han 7 Børn og i andet 2, nemlig¹⁰⁰):

1. *Maren Poulsdatter*, f. o. 1615, gift o. 1634 med Peder Nielsen Kjærulf i Ø. Hebelstrup, se nedenfor.
2. *Anders Poulsen*, f. o. 1617, d. 1702, Fæster af Gaarden Lindet i Aasted S., Horns H.
3. *Jens Poulsen* (den ældre), f. 16 . ., d. 1642–43 uden Livsarvinger.
4. *Christen Poulsen*, f. o. 1620, d. før 1688, Ridefoged til Bangsbo, Borger i Sæby.
5. *Anne Poulsdtr.*, f. 16 . ., gift (1642) med Anders Rasmussen, Borger i Mariager.
6. *Karen Poulsdtr.*, f. 16 . ., var ugift 1642.
7. *Beate Poulsdtr.*, f. 16 . ., d. før 1642, gift med *Ivar Nielsen Ferslev*, Tolder og Byfoged i Skagen.
8. *Anne Poulsdtr.*, f. 1631, d. 1676, ugift; begr. i Ø. Brønderslev Kirke.

98. Jyske Saml. IX. 38 f.

99. Hun blev o. 1642 gift 2° med Jørgen Jørgensen i Hvilshøjgrd.

100. Se min Artikel Børialsen i Pers. Tidsskr. 1940, S. 66.

9. *Jens Poulsen* (den yngre), f. o. 1632, var 1653 hjemme i Hvilshøjgaard.

Efter Poul Andersens Fraflytning blev hans Svigersøn *Peder Nielsen Kjærulf* Fæster af Ø. Hebelstrup; han nævnes her 5. Maj 1631¹⁰¹) og er vel ved den Tid blevet gift. Han var født i Østbjerg i Hammer Sogn 1603 som Søn af Niels Mogensen og Else Pedersdatter Kjærulf¹⁰²), og han døde som Forpagter af Kølskegaard, begr. 5. marts 1669, 65²/₃ Aar gl. 1627-29 boede han endnu i Østbjerg sammen med sin Broder Morten, og de blev begge fordrevet derfra af de kejserlige Tropper. 1635 væddede han i Overværelse af Niels Madsen i Musted (gift med Maren Andersdtr. Kjærulf) og Ridefoged til Høgholt Henrik Blok med Anders Jensen i Mellem Hjulskov i Jerslev Sogn om en Rejse, som Præsten Søren Thomsen Galskyt i Jerslev skulle have gjort fra Jerslev til Hammer Præstegaard. Den tabende skulde give 1 Td. Rostokkerøl, men Anders Jensen, som tabte, vilde ikke give Øllet, hvorfor han ved Retten 23. Juni 1636 blev dømt dertil.

1643 vedkendte Peder Kjærulf paa sin Husbonds Vegne, at *Varumdal* (Vormdal – Ormedal?) og derefter op ad *Tophøj* og der østen og norden for var Ø. Hebelstrups rette Endel og Ejendom¹⁰³).

1662 siges i Matriklen, at Ø. Hebelstrup forleden Aar (vel i Krigstiden) var afbrændt, men nu igen var opbygget; dog var Peder Kjærulf derved kommet meget til Agters. 20. Sept. 1655 var han med som Herredsdelegeret ved Prins Christians Hylding i Viborg¹⁰⁴). Han var gift 1° med *Anne Jensdatter*, Datter af Jens Jensen, Forpag-

101. Tgb.

102. C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier« S. 277 og 346.

103. Tgb. 8. Juni 1643.

104. Tgb. 9. Aug. 1655.

ter paa Sejnhusgaard i Stevns, og Sønnedatter af Jens Sørensen i Hvilshøjgaard. Hun døde antagelig o. 1636, og Peder Kjærulf blev derefter gift 2° med *Maren Poulsdtr. Børialsen* (se foran), der døde efter 1643¹⁰⁵) hvorpaa Kjærulf blev gift 3° med *Vibeke Hansdatter*, Datter af Præsten i Øsløs paa Hannæs Hans Olsen Sæby. Efter Kjærulfs Død 1669 fragik hun Arv og Gæld i Boet og afstod Fæstet af Ø. Hebelstrup til sin Stifsøn Peder Pedersen, Kjærulf, hvorefter hun ægtede *Lars Nielsen Kjærulf* i Røgelhede, Hellevad S. og flyttede til denne Gaard¹⁰⁶).

I første Ægteskab havde Peder Kjærulf mindst 2 Sønner og 1 Datter og i andet Ægteskab 1 Søn, nemlig:

1. *Else Pedersen Kjærulf*, f. 16 . . , gift med *Hans Andersen Holst* i Lille Kraghedegd. i Ørum S., som døde 1667¹⁰⁷).
2. *Niels Pedersen Kjærulf*, f. o. 1634, begr. Hallund 19. April 1696; Byskriver i Sæby o. 1656–62, Delefoged i Hindsted Herred til Aalborghus 1663–64, boede i Handest i Glenstrup Sogn¹⁰⁸) og ejede i Sterup By i Jerslev H. en Gaard, som han 1665 pantsatte for 59 Rdl. for Gæld til Amtsskriveren. Blev senere Fæster af Nørre Lunden i Hallund S. I Sæby ægtede han o. 1655 den rige Enke *Magdalene Henriksdtr.*, d. 1662, der var meget ældre end han, og som havde været gift 1° med Raadmand Anders Pedersen, d. 1638, og 2° med Tolder i Sæby og Ridefoged til Bangsbo Jens Christensen Prang¹⁰⁹). Borgmester Chr. Rhuus i Sæby fortæller i sit Haandskrift fra 1894 om Sæby Kirke: »Hun udi

105. Tgb. 31. Aug. 1643.

106. Tgb. 26. April 1683.

107. Vennebjerg H. Tgb. 10. Marts 1673.

108. Tgb. 3. og 10. Aug. 1665.

109. Personalh. Tidsskr. 1947 S. 110.

hendes Alderdom giftede sig igjen, thog en Bondisperson, navnlig Niels Pedersen Kierulf, blev Byeschrifuer her udi Sæbye, fordomminerede hendes Midler, leffuede med hende med Haardhed, Hog och Slag; saa kaldede Gud hende, och hand drog dend Veij, hand kom af«¹¹⁰).

3. *Peder Pedersen Kjærulf*, f. 163..., død efter 1676, Fæster af $\frac{1}{2}$ Ø. Hebelstrup 1669, antagelig ugift, men maaske Fader til Anne Pedersdtr Kjærulf, som 1693 var gift med Niels Olufsen i Hollensted.
4. *Jens Pedersen Kjærulf*, f. o. 1643, begr. Hallund 22. Maj 1712, Fæster af $\frac{1}{2}$ Ø. Hebelstrup 1669 og senere af hele Gaarden; gift 1° 166... med *Tove Jensdtr. Kjærulf* af Nørhalne i Biersted S., F. o. 1640, d. 1691, og 2° 1692 med *Anne Jensdatter*, f. o. 1651, d. 1728. Af 1. Æ. 9 Børn, af hvilke *Morten Jensen Kjærulf*, f. 1681, d. 1733 var Brændevinsbrænder paa Christianshavn og tillige Ejer af Klokkerholm Mølle i Hellevad S. I andet Ægteskab havde Jens Kjærulf 2 Døtre¹¹¹), hvoraf den yngste, *Anne Marie Kjærulf*, f. 1695, d. 17... , blev gift 1715 med *Laurids Pedersen Kjærulf (Damsgaard)* af V. Hebelstrup, f. 1691, d. o. 17... , blev Fæster af Ø. Hebelstrup, men 1730 rejste bort med sin Familie og synes at være gaet i Armod.

Som nævnt (Side 64) var Ø. Hebelstrup o. 1718 kommet til Præsten Jens Pedersen Brøndlund i Ø. Brønderslev, hvis Enke Maren Jensdtr. Kjærulf 1730 solgte Gaarden til *Jesper Pedersen Lykke* til Kølskegaard, under hvilket Gods den laa indtil 1807, da den blev solgt til Selveje til *Rasmus Høeberg*.

Efter Laurids Pedersen Kjærulf fulgte som Fæster *Steffen Jensen*, f. o. 1682, d. 1736. Han var gift med Ma-

110. C. Klitgaard: »Verdslige Embedsmænd i Sæby«, S. 80.

111. Se C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier«, S. 347 f. og S. 46 f.

ren Pedersdtr., f. 1679, d. 1761, og havde en Søn *Peder Steffensen*, f. 1717, d. 1738, samt en Søn, *Jens Steffensen*, f. 1718, d. 1755, der efterfulgte Faderen som Fæster her.

Jens var gift med *Johanne Jørgensdtr. Kjærulf*, f. 1720, d. 1759, af Kællingbro i Ørum S.¹¹²), med hvem han havde Børnene *Karen*, f. 1745; *Maren*, f. 1747; *Johanne*, f. 1749; *Margrethe*, f. 1751; *Anna*, f. 1753 og *Jens »Steffensen«*, f. 1755 efter Faderens Død og opkaldt efter denne. 1757 ægtede *Johanne Kjærulf* 2° *Morten Sørensen Hvorup*, f. 1712, begr. 19. Nov. 1760, der 1756 var Ridefoged til Kølskegaard og nu tillige blev Fæster af Ø. Hebelstrup. I deres Ægteskab kom der 2 Børn: *Johanne Hvorup*, f. 1759, og *Søren Hvorup*, f. 1757. Sidstnævnte kom ca. 1771 paa Byfoged Meldahls Kontor i Sæby og blev derefter Skriver paa flere jyske Godskontorer, bl. a. i 9 Aar paa Baroniet Rysensten. Derefter blev han Skriver hos Sorenskriver Heyerdahl i Id og Marker i Norge og saa Fuldmægtig hos Sorenskriveren paa Øvre Romerike. 1792 blev han exam. juris og samme Aar Prokurator samt 1794 Overretsprokurator i Norge. Han boede paa Gaarden Langsæter i Trøgstad og døde den 2. Marts 1818 som en sympatisk og retskaffen Mand i gode Kaar. Han var gift 2 Gange og efterlod sig en Datter¹¹³).

Efter *Johanne Kjærulfs* Død 1759 ægtede *Morten Hvorup* 1760 *Karen Svendsdatter* af Vestergaard i Hvilshøj, f. 1725, d. 1745, og da *Hvorup* døde samme Aar, blev hun 1761 gift 2° med *Desiderus Madsen*, med hvem hun fik 4 Børn (se *Nørgaard* i *Hollensted*).

112. C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier« S. 288. *Maren* blev 1790 gift med *Chr. Hansen Aagaard* fra Ø. Hebelstrup, og *Margrete* blev vist gift 1804 med *Anders Jensen* fra *Svennum* i *Jerslev S.*

113. S. H. Finne-Grøn: »Norske Prokuratorer« I. 118.

Da Hvorups Enke 1761 flyttede til Hollensted, blev Ø. Hebelstrup enten bortfæstet eller snarere af hende bortforpagtet til en *Lars Christensen*, som 1761 blev gift i Hallund med *Anne Marie Vilhelmsdatter*, med hvem han fik Børnene *Samuel Larsen*, f. 1762, og *Vilhelm Larsen*, f. 1768.

Videre om dette Ægtepar har jeg ikke fundet, men *Desiderus Madsen* flyttede senere fra Hollensted til Ø. Hebelstrup, og her døde han 1804 efter at hans Hustru *Inger Møller* var død 1799. Det var utvivlsomt hans Søster *Anne Kirstine Madsdatter*, som i Ø. Hebelstrup 1779 blev gift med Ungkarl *Niels Nielsen* fra Rottrup i Ulsted S., og som efter hans Død ægtede hans Søstersøn *Niels Pedersen »Ellern«* (fra »Ellerne« i V. Hassing S.), og deres Datter *Anne Kirstine* var i Ægteskab med *Johan Adolph Hancke* Moder til Forfatteren *Niels Hancke*, f. paa Rottrup 1837.

I Kirkebøgerne nævnes en Del Personer »af Øster Hebelstrup«, vel Tyende. Saaledes 1706 begr. Peder Laursens Datter af Ø. H., der omkom under et Læs Hø i Kølske Aa. 1744 viedes Claus Gundersen og Anne Peders-, begge af Ø. H. 1745 begr. Niels Pedersen af Ø. H.,

Efter Desiderus Madsens Død 1804 skødede Claus Lykke 1807 Øster Hebelstrup af Hk. 9-4-2-1 for 3.700 Rdl. til *Rasmus Høeberg*, der blev gift 1803 med Desiderus Madsens Datter *Anne Kathrine Dessen*. Høeberg var da Fuldmægtig ved Godserne Knudseje og Dybvad, og Ø. Hebelstrup havde 1805 været averteret til Salg i »Jyske Efterretninger«. 1806 købte Høeberg imidlertid af Prokurator Jens Østrup i Hjørring for 12.200 Rdl. den betydelige Bedrift Hjørring Mølle (»Christiansminde«) (Vind- og Hestemølle, Bageri, Bryggeri, Brændevinsbrænderi), Toelhøjsagre og 4 Fjerdinger Jord i Bymarken, og han

flyttede saa til Hjørring, hvor han blev Tiendekommissær. Ø. Hebelstrup udbødes da til Salg i flg. Bekendtgørelse i »J. Efterretninger«:

Formedelst Forandring af Boepæl agter jeg ved offentlig Auction førstk. 26de Aug. at bortsælge min her i Vendsyssel ejende Bondegaard *Øster Hebbelstrup* i Hallund Sogn. Den staar for Ager og Engs Hartkorn 9 Tdr., og hvis Areal af Ager og Eng, Grønningsdrift og Hede bestaar af 385 Tdr. Ld. Den kan føde om Vinteren 10 a 12 Stkr. Bæster, 50 Stkr. Fæhøvder og 40 Stk. Faar. Høeavlens er fra 80 til 100 gode Læs; godt Ildingsbrand af Skodtørv, og Sandtørv har den i Overflødighed. Gaarden er som almindelig bekendt en fortrinlig Avls- og Handelsgaard, da den ligger særdeles beqvemt. Min salig Svigerfader, Dessederius Madsen, beboede samme i 43 Aar, og i den Tid førte en betydelig Heste- og Studehandel. Vaaningshuset, hvis halve Deel jeg sidste Sommer af af nye har opbygget, bestaar af Eeg og Muur med kløvede Steenfod, og er passende for en honet Familie. Hjørring Mølle d. 28. Juli 1806. R. N. Høeberg.

Øster Hebelstrup solgtes 1807 til Købmand *Jakob Pedersen Mejlsted* i Hjørring og *Terkel Sanden* for 7.700 Rdl. Sanden solgte 1810 sin Halvpart for 4.828 Rdl. til *Jakob Mejlsted*s Broder, *Jens Pedersen Mejlsted* i Hjørring, f. o. 1768, der 1804 i Hjørring havde ægtet Pigen *Margrete Nielsdatter*, som var godt ekviperet, idet hun bl. a. havde en rød og en sort Silkekjole prydet med Sølvsmykker.

Medens de boede i Hjørring fik de 1805 Datteren *Ingeborg Sofie Mejlsted*, der døde i Hollensted 1892, gift med Husmand *Jens Chr. Jensen*, d. 1881.

2. *Christiane M.*, f. Ø. Hebelstr. 1811, d. ca. 1860, kom til Store Løgtved og gift 2 Gange her.
3. *Niels Peter M.*, f. Hvilshøj 1814, blev Forvalter paa Sjælland.

4. *Henrik Christian M.*, f. Hvilshøj 1817, d. før 1850, boede i Dronninglund og var gift.

1811 solgte *J. P. Mejlsted Øster Hebelstrup* og flyttede til Hvilshøj, hvorfra han kom til Sindholt i Ajstrup S., hvor han døde 1820, 52 Aar gl. Medens Mejlsteds boede i Ø. Hebelstrup, var der en Vinter saa meget Snefald, at de i tre Døgn maatte have Lys i Huset, fordi Sneen laa op over Vinduerne, og de maatte grave Tunneller i Sneen for at komme i Udhusene.

Den følgende Ejer af Gaarden var *Peder Nielsen Aaen*, som kom hertil efter at Mejlsted havde averteret Gaardens Besætning og Løsøre til Salg ved offentlig Auktion^{114a}). I Bekendtgørelsen gives en udførlig Beskrivelse af Salgseffekterne, i hvilken oplyses, at der 27. Juni skal sælges nogle gode Arbejdsheste, en Hoppe med Føl, en Del unge og gode Malkekøer og Kvier, 2 Tyre og en Del Stude samt Ungnød og Kalve, en stor Del Faar og Lam og 1 So med Grise; 2 beslaaede Vogne, 4 Trævogne, 4 Plove, 4 Harver, 1 Sæt nyt Læder-Hestetøj, adskillige Sæt Arbejds-Seletøj, alle Slags Høleer, Spader, Grebe, Slibestene, en Del nyt ophugget Vogntømmer og skaarne Planker. Endvidere 13 gode Sengs Klæder, adskillige Lagner af Hør og Blaar, 1 ny Topseng med Sirtsomhæng, Himmel- og andre Sengesteder med og uden Omhæng; Borde, Stole med Krølhaarssæder, Gardiner og Dækketøj, 3 Jernbilæggerovne, 3 store Gruekedler af Kobber, Jerngryder, Mejeriredskaber, bl. a. en Gyngekerne, Ege- og Fyrrekar m. m. m.

Folk, der købte for over 100 Rdl., kunde faa Kredit til 1. Dec. Endvidere ønskede han ved Auktionen at sælge en Agerparcel paa Hvilshøj Mark, besaaet med Rug, Byg og Havre samt en Engparcel samme Steds, paa hvilken

114a. »Jyske Efterretn.« 47-1811.

der kunde avles 10 Læs Hø i et Middelaar; Parcellen var paa 6 Skp. Hk.

Om *Aaen-Familien*, der nu flyttede ind paa Ø. Hebelstrup, og hvis Efterkommere siden har boet i Hallund, Taars og Torslev Sogne, kan oplyses følgende:

Niels Jensen Aaen var fra Kraghede i Ø. Brønderslev Sogn og født ca. 1724, d. i Hvilshøj 1789. Tilnavnet tyder paa, at et ældre Slægtled har haft Tilknytning til Aaen-Gaardene i Sulsted Sogn. Han var gift med *Ingeborg Nielsdatter* fra Vestergaard i Hvilshøj, f. ca. 1726, d. 83 Aar gl. 1809.

Deres Søn *Peder Nielsen Aaen*, som senere kaldtes »Per Hebelstrup«, var født 1766, ejede *Skrivensgaard* (Skriverens G.) i Hvilshøj 1801–1812 og derefter Ø. Hebelstrup, hvor han døde 1849. Hans Hustru *Bodil Cathrine Hansdatter*, f. i Astrup 1783, d. i Ø. Hebelstrup 1852, var Datter af *Hans Christensen Calstrup*, f. i Astrup 1738, d. i Sejlstrup 1810, og Hustru *Anna Lauridsdatter*, f. i Sindal 1750. Hans Christensens Fader hed Chr. Hansen Calstrup og boede i 1730erne i *Sparrevogn*, Astrup Sogn.

Om Per Hebelstrup fortæller en samtidig Gaardejer i Hallund^{114b}), at han var en afholdt og gæstfri Mand, der holdt meget af Mad og Drikke, sad fornøjet og rødmuset for Bordenden og skænkede godt for sine Venner. Han har formodentlig som andre Storbønder paa den Tid handlet med Stude og blev efterhaanden en ret velhavende Mand, skønt han havde en Del Besvær med sine Regnskaber, da hans Skolekundskaber var ringe. Han holdt vistnok Huslærer til sine Børn, da det er oplyst, at

114b. E. H. Buchholt fortæller om ham, at han hverken kunde regne eller skrive, men førte Regnskab med Kugler og Streger med Kridt paa Bjælker og Panel i Stuen. Han drak tæt, men kunde ikke lide, at nogen bandede (»Vends. Aarbøger« 1951, S. 28).

en senere Skolelærer *Jens Peter Andersen* i 1823 opholdt sig paa Gaarden.

Da der paa denne Tid ikke fandtes Spare- og Laanekasser i Landsognene eller andre Kredit-Institutioner, der var let tilgængelige for Bondestanden, var det almindelig Skik, at velhavende Proprietærer udlaante Penge til Naboer og Venner og, hvis det drejede sig om langfristede Laan, fik Obligationer med Pant i Landejendommene. Per Hebelstrup har sikkert begyndt den Udlaansvirksomhed, der fortsattes af Sønnen *Jakob Pedersen* og synes at have været ikke helt ubetydelig, da der ved Skiftet efter Sønnen 1860 var udestaaende Fordringer paa ialt 3.500 Rdl., hvoraf 3.300 var sikrede ved 8 Obligationer.

Peder Nielsen og *Bodil Cathrine Hansdatter* havde følgende Børn:

1. *Ane Pedersdatter Aaen*, f. 1808, gift 1832 med *Christen Christensen*, V. Kraghede i Ørum Sogn, f. i Ø. Brønderslev 1811.

2. *Ingeborg Cathrine Pedersdatter Aaen*, f. ca. 1813, blev 1826 angrebet af en Sindslidelse (Schizofreni?) og mistede Forstanden.

3. *Niels Pedersen Aaen*, ugift, saa vidt vides ogsaa angreben af Sindssyge, da han blev voksen, og døde i en ung Alder.

4. *Jakob Pedersen Aaen*, f. 1822, ejede Ø. Hebelstrup fra 1844 og døde her, 38 Aar gl., 1860. G. med *Malene Poulsdatter*, f. i Holte, Serreslev S., 1815, d. paa Øksenvad, Taars S., 1896.

5. *Hans Pedersen Aaen*, ejede i nogle Aar *Fladbirk* i Torslev Sogn, men døde senere ubemidlet, vistnok i Jerslev.

Jakob Pedersen og *Malene Poulsdatter* havde en stor Flok Børn, hvoraf nogle døde i den spæde Alder. 7 i Al-

deren fra $\frac{1}{2}$ til 11 Aar var i Live, da Jakob i 1860 døde af Tarmslyng og, efter hvad der fortælles, under frygtelige Pinsler. Malene hensad med Gaarden i uskiftet Bo, indtil 1867, da hun gjorde Skifte med Børnene, vist i den Tanke, at et af dem snart kunde overtage Ø. Hebelstrup. Der var da en betydelig Formue til Stede, idet Gaarden var gældfri og med Besætning og Løsøre vurderedes til 22.000 Rdl., hvortil kom de foran nævnte Obligationer paa 3300 Rdl. og en Sum paa 200 Rdl., som ovennævnte Hans Pedersen i Fladbirk erklærede at skyldte sin Broder Jakob. Det blev ialt 25.500 Rdl., og efter Fradrag af Omkostninger fik Malene til sin Boslod 12.634 Rdl. 4 Mk. 8 Sk., og dernæst deltes 12.487 Rdl. 4 Mk. 6 Sk. lige mellem hende og Børnene med 1560 Rdl. 5 Mk. $12\frac{3}{4}$ Sk. til hver.

Ved Skiftet bemærkedes iøvrigt, at et Hus med Jord under Ø. Hebelstrup var bortlejet til *Hans Christensen* for hans og Konens Livstid.

Børnene fik deres Arvelodder tinglyste som en 1. Prioritets Hæftelse paa Ø. Hebelstrup, som Malene beholdt endnu i 2 Aar, mens Obligationerne straks blev udleveret hende til fri Raadighed. De 7 Børn var følgende:

Poul Jakobsen, f. 1849.

Bodil Cathrine J., f. 1851.

Amalie J., f. 1852.

Peder J., f. 1853.

Christen J., f. 1857.

Jens Laurits J., f. 1858.

Elisa Marie J., f. 1859.

Det blev imidlertid for besværligt for Malene og Børnene at drive Gaarden, hvis Besætning var meget forringet, da hun i 1869 solgte den til *Laurits Larsen*, Søn af Lars Jensen, Ø. Aslund, for 30.000 Rdl.

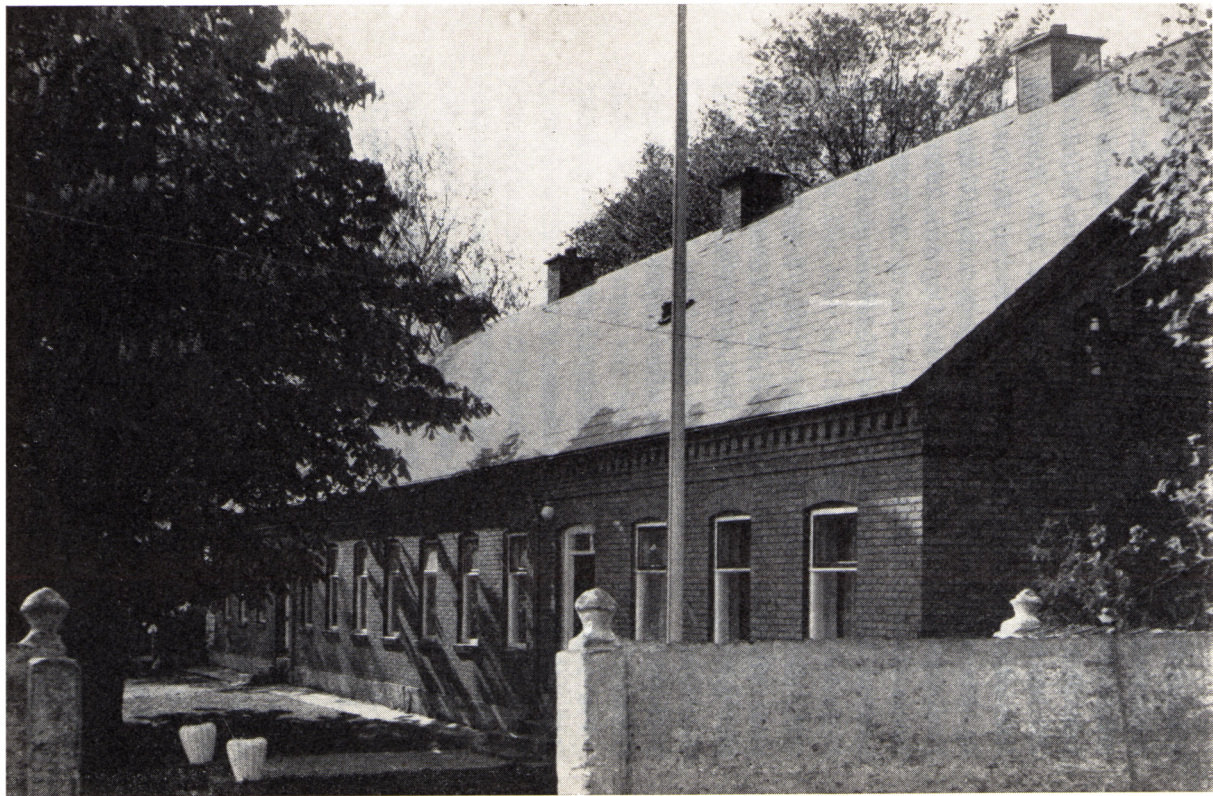
Laur. Larsen fik Gaarden i god Drift og forsynede den med nye Bygninger. Fra hans Tid er det nuværende anseelige Stuehus, der opførtes, efter at det gamle var brændt 3. Marts 1887. Gaardens Areal, der omfattede ca. 220 ha, blev omhyggeligt kultiveret; de store Enge og Kær afvandedes, og paa Lyngbakkerne ved Røverstuen og den sandede Jord ved Troldbjerget anlagde han en Naaletræsplantage. Han var født 1836 og døde 1920, men havde allerede 1897 afstaaet Gaarden til sin Svigersøn. Larsens Hustru var *Christiane Pedersen*, f. i Gandrup 1839, d. i Barselseng 1875.

De havde 4 Børn, hvoraf det yngste, hvis Fødsel kostede Moderen Livet, var *Christiane Larsen*, der 1897 blev gift med *Jens Jakobsen Jensen*, f. 1876, d. 1940, S. af Gaardejer Villads Jensen, Try Udflyttere, Dronninglund S. De to unge overtog straks efter Brylluppet Ø. Hebelstrup.

Fra 1940 ejes den af Sønnen Laurits Jensen, f. 5/10 1901, gift 1943 med Edith Jensen, f. 29/6 1922 i Sæsing, Taars S.

Gaarden, der nu er den største i Sognet, har store moderne Avlsbygninger og en Besætning paa 68 Køer, 105 Ung kreaturer og 160 Svin. Hestene er afløste af Traktorer. Arealet er 172 ha = 312 Tdr. Ld., heraf Ager 160 Td. La., Enge og Kær 102, Plantage 50.

Da Malene Poulsdatter i 1869 havde solgt Ø. Hebelstrup, købte hun en mindre Gaard, *Øksenvad* i Taars Sogn, og drev den til 1876, da hun mod Aftægt afstod den til Sønnen Peder Jakobsen (d. 1924). Han var gift med *Nielsine Christiansen*, f. i Nørgaard i Lørslev-Ugilt S., d. paa Øksenvad 1946. De havde 16 Børn, hvoraf Halvdelen døde som spæde. Nielsine fik ikke desto mindre Tid til at deltage i Udearbejdet ved Gaardens Drift,

Ø. Hebelstrup. Stuehus, opført af Laurits Larsen 1887. Mure af røde Facadesten, Tag af Skifer.

herunder Produktion af flere Millioner Tørv. Hun holdt Bier og fremstillede Mjød, der præmieredes ved Udstillinger og bl.a. afsattes til Vinhandlere i København. Det er forstaaeligt, at Ægteparret klarede sig godt og efterhaanden blev velstillet.

Af deres Børn nævnes her Overretssagfører *Jakob Jakobsen*, København, f. 28/8 1882. Hans Interesse for Udgivelsen af »*Hallund Sogn*« er omtalt i Bogens Forord. En anden Søn, *Rudolf Jakobsen*, ejer nu Øksenvad.

IX

ANDRE GAARDE OG BOSTEDER

Hedegaard vest for Hallund By var Enestegaard, og i Præsteindberetningen 1625 siges, at den forstum skal have været Præstegaard, og at Sognepræsten i Ø. Brønderslev-Hallund aarlig svarede Gæsteri af den, men Skyld og Landgilde laa til Sejlstrup Len. 1475 gik der Sandemandstov i en Strid angaaende Gaardens Markskel. I Biskop Stygge Krumpens Tid 1519–36 er Hedegaard antagelig ligesom saa meget andet Kirkegods taget fra Præstekaldet og lagt under Bispestolens Gaard Voergaard, og 1545 tiltalte Præsten Hr. Niels i Hellevad-Hallund Lensmanden paa Voergaard, Iver Lykke paa Kongens Retterting i Aalborg for Besiddelsen af en Præstegaard i Hallund. 1612 var Hedegaard bortfæstet til *Sindal Bertelsen*, der fik nyt Fæstebrev 1629. 1651 blev gaarden af Kronen udlagt som Pant til Righshofmester *Corfits Ulfeld*, som vist afhændede den til *Jørgen Seefeld* til Næs (Lindenberg), der overdrog den til *Laurids Below* til Kølskegaard. Der var da 2 Fæstere paa Gaarden, som ydede Hoveri til Kølskegaard ^{115a}). 1662 fik He-

115a. Tgb. 3. Nov. 1653.

degaard Hk. 9-0-2-0, og 1688, da den brugtes af *Bertel Christensen* og *Morten Bertelsen*, fik den kun Hk. 5- $\frac{1}{4}$ Td. Af Markbogen 1683 ses, at dens Mark bestod af 17 Agre østen for Brunbjerg, hvilke saaedes i 5 Aar med Byg, Rug, Rug, Havre, Havre og derefter hvilede i 5 Aar; 25 Agre paa *Sigfaldet*, der brugtes paa samme Maa-de og 22 Agre paa *Steg-Sig*, der saaedes 3 Aar med Havre og hvilede i 9 Aar, ialt 39 $\frac{1}{2}$ Td. dyrket Areal. Gaarden havde »Lyngtørv til Fornødenhed, som er ganske sandig og ringe«. Den brugtes da af *Bertel Christensen* og *Morten Bertelsen*, og de svarede en Fæsteafgift af 6 Skp. Rug, 2 Tdr. Byg, 3 Tdr. Havre, 1 Svin, 1 Gaas, 2 Høns og 1 Td. Kalk.

Først i 1700erne hed Fæsteren *Hans Jensen*, og han var gift med *Gyde Sørensdtr. Kjærulf*^{115b}).

Gaardens Bygninger var antagelig nogenlunde gode, thi her boede 1730 Jomfru *Anne Marie Gregersdatter Høeg*, født o. 1679, begr. 23. Maj 1732, 53 Aar¹¹⁶), Datter af *Gregers Høeg* til Vang, død 1616, og *Anne Katrine Sehested*.

Jomfru Høeg havde fæstet Hedegaard af *Jesper Lykke* til Kølskegaard fra 1. Maj 1730 til 1. Maj 1740 for en aarlig Afgift af 10 Rdl. og kgl. Skatter og Afgifter, og hun havde 30. Maj 1718 faaet kgl. Bevilling til at være sin egen Værge under en Kurators Tilsyn. Hun var sengelig-gende i sin sidste Tid, og kort før sin Død betalte hun nogen Gæld i Aalborg og sagde: »Gud ske Lov, nu er jeg ikke et Menneske en Skilling skyldig, nu kan Vor Herre gøre med mig, hvad han vil«.

I Hedegaards Stuehus var der Storstue, østre Kammer, en lille Dagligstue med Jernbilægger paa muret Fod og Messingbækken ovenpaa, endvidere Køkken, Bryggers

115b. »Kjærulfske Studier« S. 416.

116. Aalborghus m. fl. A. Skiftepr. 1732, Bl. 217e.

og Karlekammer. Hun havde et righoldigt Indbo, bl. a. 1 stor Egekiste med adeligt Vaaben paa, 5 Sølvskeer med Vaaben og 2 Sølvskeer uden, 2 sølvskaftede Knive, 1 Hørlærredsdug med Aarstal 1592; 2 Sølvæsker, vejede 15½ Lod og bar Initialerne M.J.H. og A.M.H.; et »højfor-gyldt« Sølvbæger, 12½ Lod, med Bogstaverne N.K. og Vaaben, et stort nyt Sølvbæger med Bogstaver I.K. og K.G. og et gammelt stort Sølvbæger med Gregers Høegs og hans tredie Frues (Anne Katrine Sehested) Navne paa. Endvidere havde hun givet sin Broder, Major Jakob Høegs Frue et Guldarmbaand, der skulde arves af hendes Datter Katrine Dorteia, og en Sølvkande til 2 Potter med Vaaben paa Laaget og Initialer G.H. og L.S.W. paa Siden havde hun givet til Jakob Høegs Søn Gregers. Af hendes Indbo kan endvidere nævnes et Sæt Brændevinsredskaber af Kobber, 2 Fuglebure, 37 Skilderier med og uden Ramme. Gaardens Besætning var 8 Heste og Plage, 6 Køer, 3 Kvier, 12 Faar med Lam og 1 Væder, 1 So med Grise, 4 Gæs med Gæslinger og 1 Gase. Hun testamenterede Gaardens Avlsredskaber samt 6 Heste, 4 Køer, 12 Faar og en stor Del Indbo til sin mangeaarige og tro Pige *Sidsel Jensdatter*. og sin Karl *Laur Christensen*, der skulde giftes og fortsætte Fæstet af Hedegaard i de resterende 8 Aar.

Jomfru Høegs Bo kom derfor kun til at vise Aktiver 546 Rdl., og Passiver 174 Rdl., Overskud 342 Rdl., som deltes mellem hendes Broder Major Jakob Høeg paa Vang, Elisabeth Sofie Høeg i Svendborg, f. 1669, d. 1739, Enke efter Etatsraad, Landsdommer Nikolaj Nissen til Ruballegaard, og Jomfru Margrete Ide Høeg paa Sdr. Skovsgaard i Han Herred, d. 1755 paa Langholt i Skæve S., og Birgitte Sofie Høeg i ...?

Laur Christensen og *Sidsel Jensdatter* overtog altsaa Fæstet af Hedegaard efter Jomfru Høeg, og de blev viet

17. Sdg. e. Trinit. 1732. Sidsel var født 1705 og døde 1769, og Laurs var født 1707 og døde 1773.

1801 beboedes Hedegaard af den 34-aarige Fæster *Peder Sørensen* og hans 26-aarige Hustru *Sidsel Marie Jensdtr.* samt deres 2-aarige Søn *Peder Christian*, og endvidere boede her den 30-aarige, ugifte Murermester *Peder Christian Jensen*. 1807 var Hedegaard af Hk. 4^{5/8} Td. *Anneksgaard* og Præsten havde alle tre Tiender af den, men Herlighedsretten laa til *Kølskegaard*.

Der var da kommet et Hus, *Hedegaardshus*, paa Marken, i hvilket boede Tømrer *Ove Laursen*, 54 Aar. 1828 boede *Peder Sørensen* fremdeles som Fæster i Hedegaard. Hedegaard blev 18... solgt fra *Kølskegaard*¹¹⁷⁾, og den ejes 1953 af *Christian Møller*.

Paa Gaardens Grund er der et Bakkedrag med skarpt Sand, hvorfra Cementvarefabriken »Phønix« i Hallund gennem mange Aaar har hentet Materiale. Gaarden har tidligere ligget nordligere, vist ved Vejen Hallund-Brønderslev.

Lunden eller Hallundlund var et Enestebol, som i Midlaldren laa til Hundslund Kloster, men o. 1574 af *Kronen* blev forlenet til *Peder Munk* til Estvedgaard, Hammelse m. m., efter hvis Død 1623 Stedet kom under Aastrup Len og 1651 blev pantsat til Røgshofmester *Corfits Ulfeld*; men efter hans Fald maatte han og hans Hustru *Leonora Kristine* 1661 tilbageskøde Bolet til *Kronen*, der 1664 skødede det til Slotsskriver i København *Jacob Ejlersen*. Ved den Tid blev Stedet delt i to Smaagaarde, *Nørre Lunden* og *Sønder Lunden*, af hvilke *Nørre Lunden* 1665 var bortfæstet til den tidligere Byskriver i Sæby, *Niels Pedersen Kjærulff*, se S. 68. *Nørre Lunden* betegnes i Markbogen 1683 som en halv Gaard og

117. 1724 fik Jakob Hjort til *Kølskegaard* Skøde af *Kronen* paa Re-lutionsretten (Indløsningsretten) til Hedegaard.

Sønder Lunden som en halv; de havde fælles Mark, der bestod af 17 Agre paa *Nørtoft*, der saaedes med Byg, Rug, Havre og derefter hvilede i 6 Aar; 12 Agre paa *Søndertoft*, der saaedes med Rug, Rug, Blandkorn, Havre, hvilede 5 Aar; 47 Agre østen *Sønderlund*, brugtes paa samme Maade; 24 Agre i *Møllesuacken* (∩: Sænkning, Fordybning), saaedes 1 Aar med Byg, 2 Aar med Rug og 2 Aar med Havre og hvilede saa i 10 Aar, det var alt sammen ringe Havrejord af rød Sand og Grus. *Blokkerne* bestod af 5 Agre og brugtes som de foregaaende. *Stensslag Fald*, 11 Agre, saaedes med Byg, Rug, Havre, hvilede i 6 Aar.

Lundsbakken var 18 Agre, hvoraf de 11 saaedes med Byg, Rug, Havre og hvilede i 6 Aar, medens de andre 7 Agre kun saaedes i 2 Aar og hvilede i 15. Ringest var 24 Agre paa *Søndermarken*, der saaedes i 2 Aar med Havre og hvilede i 16 Aar.

1688 fik *Nørre Lunden* Hk. $3\frac{1}{8}$ Td. og *Sønderlunden* 3-4-0-1. Nørrelunden dyrkede ca. 38 Tdr. Land og *Sønderlunden* 47 Tdr. *Nørre Lunden* hørte 1717 under *Kølskegaard*, *Sønderlunden* under *Boller* i *Taars S.* 1844 var *Nørre Lunden* lagt sammen med *Sønderlunden*. 1845 var her 1 Hus *Nørre Lunden*, 1 Gaard *Sønder Lunden* og 1 Hus *Lunden*. Gaarden *Lunden* med ca. 80 ha tilliggende Jord blev uden Besætning solgt 1914 af et Konsortium for 51.000 kr. til Propr. Jensen af *Kobbersholt* i *Mygdal S.*

Skarnvad, der ligger nordligst i Sognet i en Dal mellem stejle *Lyngbakker*, har sikkert Navn efter et dyndet Vad over *Aaen* her, hvor den gamle *Vej* mellem *Hallund* og *Jerslev* gik. Her var i 1600 et Bol med 2 Fæstere under *Sejlstrup Len*. Husene brændte i *Svenskekrigen* 1644 og var endnu ikke opbygget igen 1651, da *Bolet* blev

pantsat fra Kronen til Righshofmester Corfitz Ulfeld¹¹⁸), som 1661 tillige med sin Hustru, Fyrstinde Eleonora Kristine maatte tilbageskøde det til *Kongen*, der 1664 skødede det med meget andet vendsysselsk Jordgods til Slotsskriver i Kbh. *Jakob Ejlersen*. 1688 fik det Hk. 7 Skp.; dets Jord var ca. 18 Tdr..Land dyrket Areal, og det regnedes kun for $\frac{1}{4}$ Bol. Jorden bestod af *Søndermarken*, 24 Agre, hvoraf de 21 besaaedes i 3 Aar med Havre og derefter hvilede i 12 Aar; de andre 3 Agre saaedes med Byg, Rug, Havre og hvilede i 6 Aar; endvidere Sandbakken, 9 Agre, og 21 Agre ved Huset, hvilke 30 Agre brugtes som de 3 Agre paa Søndermarken.

Fæsteren 1683 hed *Svend Thomsen* og var antagelig Fader til den følgende Fæster her *Chr. Svendsen*, som 1702 blev viet til Karen Nielsdatter fra Kølskegaard. 1716 laa Skarnvad under Boller i Taars Sogn, senere under Kølskegaard. 1801 regnedes Skarnvad for et Bol, der brugtes af Smed *Mads Madsen*, 43 Aar, og Hustru *Kirsten Christensdatter*, 31 Aar, hvis Søn og Sønnesøn (Mads og Jens Madsen) senere beboede Gaarden indtil Aar 1900. 1845 var Stedet ligeledes et Bol. 1914 solgte *Niels Pedersen* Skarnvad med Besætning til *Chr. Madsen* fra Svennum for 22.500 Kr., men forbeholdt sig en Eng ved Mølholm, som blev lagt under *Lykkenshede*, som Niels Pedersen da frakøbte Kølskegaard, se nedenfor.

Hulhøj var bygget paa Hebelstrupgaardenes Grund og var 1683 to Halvbol af Navn *Øster* og *Vester Hulhøj*, af hvilke førstnævnte fik Hk. 0-7-0-1 og laa under *Burholt* (sammen med Ø. Hebelstrup), medens V. Hulhøj fik Hk. 0-6-2-1 og tilhørte Præsten *Peder Christian Olsdorf* i Rubjerg, der ejede V. Hebelstrup B 1 og 2 (se Side 57), til hvilket det hørte og 1732 med denne ogsaa kom under *Burholt*. Begge Hulhøjhalvbolene havde

118. Tgb. 19. Juni 1651.

fælles Mark, der bestod af 31 Agre vesten for Stederne; de saaedes med Byg, Rug, Rug og Havre og burde saa hvile i 6 Aar, men paa Grund af Jordmangel brugtes de hvert Aar ligesom et Stykke Toft til Stederne.

1675 lod Rubjergpræsten Peder Christensen tage Tingsvidne¹¹⁹), at det Værsted (o: lille Sted) i Hulhøj (o: Vester H.) ,af hvilket der svarede 2 Tdr. Bondeskyld, og som Peder Christensen tilforn iboede, men Niels Svendsen nu paaboede, er *Bondeeje*, og Skylden derfor er Bondeskyld og under den Herlighed og Mark begreben (o: underlagt), som Mads Nielsen i Hebelstrup staar for, hvor der ogsaa gives Bondeskyld. I Retten fremlagdes en Dom af Jerslev Herreds Ting 1621, hvilken bl. a. udsagde, at den Rettighed, *Christian Grubbes* (til Lystrup) Skøde tilholdt (o: overdrog) Fru *Mette Hardenberg* (til Brøløkke) over Hebelstrup og Hulhøj, burde følge hende efter Kgl. Majestæts Brev, der var indført i Dommen, og lød, at *Anders Kjærulf*, da i Kornum, havde ladet handle med Kgl. Majestæt om hans halve Bondegaard i Hebelstrup Aar 1543, som Kgl. Majestæt havde tilladt med dets rette Ejendom og rette Tilliggende saa fri og for saadan Landgilde, Tyngge og Afgift, som deraf gjordes og gaves, før end den sidst forledne Fejde (o: Skipper Klemensfejden 1534)¹²⁰).

Røverstuen er Navnet paa et Bol vestligst paa nordre Side af Vejen fra Hallund By til Ø. Brønderslev. Her nævnes allerede 1520 den *Røverstuehøj*¹²¹), som har givet Bolet Navn, og som vel da har haft et aabent Gravkammer, der har været sagndannende og indgydt vejfarende Folk Frygt. Se foran u. *Oldtidsminder*¹²²).

119. Tgb. 4. Marts.

120. Jfr. S.

121. Se Side 13.

122. Afskrift af Peder Dyrskjøts Optegnelser, Ny kgl. Saml. 743c; jfr. Vilh. Rogerts Optegnelser, Ny kgl. Saml. 744, og herfra er Meddelelsen i »Danske Atlas« 1767, V. S. 287 taget.

Bebyggelsen her er vist fra efter 1870 og anlagt fra Øster Hebelstrup.

Omkring 1820 boede en Normand, Tømrer *Lars Larsen Nordmand*, død 1821, og hans Hustru *Else Nielsdtr.* i en *Jordhytte* paa Ø. Hebelstrup Mark. 1823 nævnes Ø. Hebelstrup *Hedehus*.

Skovhuset er en nyere Bebyggelse ved Kølskegaards Skov.

Spejlborg er bygget paa Kølskegaards Hede i 1700erne, og her døde 1830 den 74½ aarige Podemester Jens Laur- sen, som allerede boede her 1801, og hans Sønneson Niels Jensen døde her 1889.

Lykkenshede er Afbyggergaard fra Kølskegaard; den udskiltes fra Kølskegaard 1907 og solgtes 1914 af Marti- nus Pedersen for 42.000 Kr. og med ca. 44 ha Jord til *Niels Pedersen* fra Skarnvad, der lagde en Eng ved Møl- holm, som forhen laa til Skarnvad, under Lykkenshede.

Godthaab ejedes 1914 af et Konsortium, som da solgte Gaarden for 26.000 Kr. til *Niels Peter Pedersen* fra Ager- sted.

Omkring 1860 levede *Jens Byrdal* paa Hallund Hede, og Postbud Chr. Mikkelsen i Brønderslev fortalte omkr. 1895, at hans Forældre i Hallund fik gammel Sengehalm fra Jens Byrdals til at strø under deres So med. Det traf sig imidler- tid flere Gange, at Soen blev syg, naar den kom til at ligge i Halmen, hvorfor Folkene egentlig helst vilde være fri for at faa Halmen, og naar Soen blev syg, sendte de Bud efter Jens Byrdals Kone, og hun kom saa for at kurere Soen. Hun medbragte en Potte med Ildgløder, som hun strøede omkring Soen; det saa jo farligt ud at strø Ild i Halmen, men den tændtes ikke. Saa tog Konen en Greb, med hvilken hun slog Soen over Ryggen og mumlede noget, og naar denne Proces var endt, var Soen rask igen.

X. KØLSKEGAARD

Kølskegaard eller, som Gaardens Navn er i daglig Tale, »*Kjøliske*« ligger mellem høje Bakker og er omgivet af Grave. Hovedbygningen, der bestaar af 3 Fløje, er opført 1866 paa nedrammede Pæle. Ladegaarden brændte 1907. Gaarden tilhørte i Middelalderen *Børglum Bispestol* og kom med dennes Gods ved Reformationen under *Kronen*. Gaarden synes ikke at forekomme i Klosterets Breve fra Middelalderen¹²³), saa den har vel været i Bispernes rolige Hævd og har utvivlsomt været brugt af Bønder, idet den først langt senere hen blev Hovedgaard i et Godskompleks. Det maa derfor ogsaa anses for usandsynligt, at de Gaarden omgivende Grave er middelalderlige – de er antagelig fra Tiden omkring 1600.

Peder Dyrskøt omtaler blandt sine mødrene »Aner« en *Anna Nielsdatter* fra *Kølskegaard* »aff *Mørches Slegt*«, som o, Aar 1500 var gift med *Peder Jensen* i *Burholt*¹²⁴) og i denne Slægt synes Fæstet af *Kølskegaard* at være blevet i længere Tid – begge Gaarde tilhørte *Bispestolen* – thi den *Peder Jensen* i *Kølskegaard*, der var Herredsfoged i *Jerslev Herred* 1554¹²⁵) var vist nævnte *Ægtepars Sønnesøn* og *Søn* af *Jens Pedersen* i *Burholt* (gift med *Anne Jensdatter* fra *Kraghedegaard* i *Ørum S.*), hvis formodede *Svigerson Anders Jensen Kjærulf* før 1540 boede i *Kølskegaard*¹²⁶), men senere i *Kornumgaard*. Disse Personer var dog ikke Fæstere direkte under *Bispestolen* eller senere under *Kronen*, thi 1524 forlenede

123. Æld. d. Arkivregstr. III Bd.

124. Additamenta 117 i Universitetsbiblioteket.

125. Tingsvidne i Ny kgl. Saml. m. fol. 558.

126. Ny kgl. Saml. 4°, 746.

Biskop Stygge Krumpen Kølskegaard og Mølle til sin Svoger *Jakob Eskildsen Høg* (Banner) til Vang og Lergrav saaledes, at han og hans Hustru *Johanne Krumpen* skulde besidde den kvit og frit uden al Afgift i deres Livstid¹²⁷), og da Fru Johanne formentlig døde 1553, fik Sønnen *Just Høg* til Vang Forleningen paa samme billige Vilkaar¹²⁸). Han døde 1557, og 1560 fik hans Enke *Sidsel Bille* Lensbrevet fornyet¹²⁹), og 4. Maj 1574 fik hun ved Mageskifte med Kronen Skøde paa Kølskegaard og Mølle¹³⁰). Efter hendes Død 1580 ejedes Gaarden af Sønnen *Styge Høg* til Vang, som døde ca. 1630.

Han og Hustru *Anne Ulfstand* eller vist snarere deres Børn gav o. Aar 1630 Altertavle og Prædikestol til Hallund Kirke, hvis øverste Stolestader ogsaa bærer deres Vaaben. (Se Kirken.)

Ved denne Tid (1594, 1596, 1606) beboedes Kølskegaard af *Jens Pedersen*, der var Søn af den tidligere Fæster, og som var gift med *Kirsten Hansdatter Mørk*, Datter af Herredsfoged i Hvetbo Herred Hans Laursen Mørk i Saltumgaard og Bodil Laursdatter¹³¹). Jens Pedersen flyttede senere til Burholt og blev 1615 begravet i Ø. Brønderslev Kirke, hvor der er Gravtræ over ham. Hans Enke boede endnu 1621 og 1625 i Burholt.

Ved Styge Høgs Død tilfaldt Kølskegaard hans 2 Døtre *Anne*, der 1623 blev Enke efter Axel Rosenkrantz, og *Johanne*, der var gift med *Mogens Kaas* til Frøstrup, som enten købte Anne Høg ud eller administrerede hendes Part af Gaarden.

I Kejserkrigen 1627–1629 blev Kølskegaard tildelt Ritmester Pannwitz' Kompagni til Underhold, medens Hal-

127. Danske Atlas V. 357.

128. Kancelliets Brb. 29. Sept. 1553.

129. a. St. 21. Marts 1560.

130. Kronens Skøder.

131. Kancelli. Brb. 8. Novbr. 1594. Landst. Dombog 1625, fol. 315 f.

lund Sogn i øvrigt blev tildelt Ritmester Lorentz' Kompagni; muligvis har Pannwitz selv levet paa Kølskegaard, men Størstedelen af hans Ryttere laa i Ø. og V. Hassing Sogne. Hvorledes Fjenden teede sig paa Kølskegaard, vides ikke, men Pannwitz' Folk gjorde sig andet Steds flere Gange skyldig i Mishandlinger¹³²).

Fjenden drog ud af Landet igen ved Pinsetid 1629, og 2. Pinsedag kom Villads Jensen, Mikkell Andersens Fostersøn, i Hallund og Christen Jensen i Hollensted til Christen Mikkelsen, Mikkell Christensens Søn, i Hallund og foreslog ham, at de en Nat skulde gaa til Kølskegaard og se efter, hvad der var til Bedste (i Behold fra Fjenden). Tredje Pinsedagsaften kom saa Villads til ham, efter at han var gaaet i Seng, og han stod op og gik med til Mikkell Andersens Gaard, hvor Søren Olsen fra Hollensted holdt til Hest ved Siden af Villads Jensen og Christen Jensen, og Mikkell Andersen stod i sit Slaavindue og talte med dem. De blev saa enige om at gaa til Kølskegaard og tage, hvad der fandtes; men Mikkell Andersen blev dog hjemme. Da de kom til Kølske Mølle, tog Villads og Christen Jensen 2 Heste i Kornet og red efter Søren Olsen, og sønden for Kølskegaard satte de Hestene i »Helle« (Hilde) og gik saa ind ad Porten efter at have udstillet en Vagtpost uden for Gaarden. Efter dernæst at have sat Vagt mod østre Port og Bryggersdøren, gik Villads Jensen til Gangdøren, bankede paa og kaldte Fogeden *Peder Luno* (Lunow) ud¹³³). Han kom ogsaa og fulgte med Villads henimod østre Port; men da de kom til Askemøddingen, slog Villads ham omkuld der,

132. C. Klitgaard: De kejserlige Tropper i Vendsyssel og Ty 1627—1629 (Hjørring 1911) Sp. 32, 33, 34, og »Vendsysselske Aarbøger« 1942.

133. En Peder Lunov boede 1615—1616 i Hassinggaard. Landst. Dombog A 1616 Bl. 113. Navnet lyder adeligt. En Søren Lunov var 1637 Dommer ved Sæbygaards Birketing (Horns H. Tgb. 28. Aug. 1637. Bl. 147 b).

tog et Reb i sine Bukser og bandt ham med Christens Hjælp ved Folden. Villads gik saa først ind og derefter de andre, og de stjal saa en Del Genstande af Fogedens Skrin, bl. a. et Par Glarøjne, hvilke de stoppede i en Sæk tillige med nogle Staal- og Malmgryder. Saa gik de igen; men da de kom ud, var Peder Lunow borte. Villads og Christen Jensen satte sig da op paa Øgene og opred ham ved en Fiskedam vesten for Gaarden, og efter at Christen Mikkelsen var kommet til, blev de enige om at skyde ham, for at han ikke skulde røbe dem. Saa tog de alle tre^{133b}) fat paa en Bøsse, satte den for Peder Lunows Bryst og skød ham ihjel, hvorpaa de kastede Liget i Dammen og vendte tilbage til Hallund med Tyvekoesterne.

Imidlertid blev Gerningen opdaget, og Mogens Kaas til Frøstrup fik 8. Juli 1630 kgl. Bevilling til at forfølge Sagen, der nu var forældet¹³⁴). Chr. Mikkelsen sad i Fængsel paa Kølskegaard, hvor han 9. November 1631 aflagde ovenstaaende Bekendelse i Godtfolks Overværelse og i Paahør af bl.a. Hr. Christen Gertsen Kobberup, Præst i Hellevad, Hr. Erik Nielsen Børglum, Præst i Ø. Brønderslev og Poul Andersen (Børialsen) i Hvilshøjgaard, Ridefoged til Aalborghus. Et Par Dage i Forvejen havde Søren Olsen fra Hollensted været tilsagt til om Natten at holde Vagt ved Fængslet over Christen Mikkelsen, og da var han faldet paa Knæ ved Christens Seng og havde bedt ham om ikke at røbe, at han ogsaa havde været med hin Nat, da Fogeden blev myrdet.

Den nye Foged paa Kølskegaard, *Jørgen Nielsen*, forfulgte paa sin Husbonds Vegne Sagen mod Christen Mikkelsen og krævede ham dømt til at miste sit Hoved og

133b. Det var fra ældgammel Tid en fast Regel, at Deltagerne i en Sammensværgelse hver især skulde lægge Haand paa det Vaaben, hvormed man agtede at begaa et Drab.

134. Kancelli Brb.

Kroppen at klæde Stejle og Hjul, og dette tiltraadtes i Dommen, der 17. November 1631 blev afsagt af Herredsfogeden Peder Jensen Kjærulf og otte lovfaste Tingsmænd, nemlig Poul Andersen (Børialsen) i Hvilshøjgaard, Lars Dyrskjøt i Aagaard, Niels Madsen i Musted, Morten Kjærulf i N. Ravnstrup, Christen Jensen i Ø. Brønderslev, Christen Jensen i Burholt, Peder Laursen i Hallund og Jens Christensen i Aalstrup, alle af Herredets bedste Mænd¹³⁵). Hvorledes det gik med de andre Deltagere i Røveriet vides ikke. For øvrigt var der kort Tid i Forvejen en anden Forbrydelse paa Kølskegaard, nemlig forinden Fjenderne var draget bort.

Mogens Kaas synes paa den Tid at have drevet Gaarden ved en Foged *Peder Pedersen* og en Husholderske *Maren Prip*¹³⁶). Fogeden samt Mølleren i Kølske Simon Nielsen og Budderen paa Gaarden Christen Simonsen var blevet enige om at tage Livet af Maren, fordi de ikke kunde forliges med hende og var bange for, at hun ved at klage over dem til Fjenden skulde skille dem ved deres Ejendele. Den Dag, Mordet fandt Sted, kom Mølleren op paa Gaarden og fortalte Fogeden, at nu var Maren Prip i Møllen efter hans Ordre, og de aftalte saa, at de om Aftenen skulde gaa derned og tage Livet af hende. Om Aftenen fik Fogeden fat i Budderen og gav ham en Snor til at kvæle Maren med, og saa fik de alle tre Maren narret med paa Vej til Linderup, og da de kom vesten for »Suolbjerg« i Hallund Hede, kastede Budderen Strikken om hendes Hals og snørede hende omkuld, og da han ikke alene kunde faa Livet af hende, hjalp Fogeden til, medens Mølleren med en medbragt Spade og Skovl kastede en Grav til hende i en Rævehule, og der begravede de saa Liget efter at have aftaget hendes røde Rys-Skørt,

135. Jerslev H. Tgb.

136. Navnet lyder adeligt, og hun var maaske fra V. Hassing.

som Fogeden og Budderen delte. Endvidere tog de en Bylt Tøj, som hun havde medført, og den gemte de et Par Dage i Kølske Hede, hvorefter Mølleren gravede den ned i Møllebækken, og der fandt Fjenderne den. Mordet, der senest maa have fundet Sted i Foraaret 1629, synes ikke at være blevet opklaret før i Efteraaret 1630, og Morderne blev da fængslet paa Kølskegaard. Den 29. December blev Christen Budder ført ud i Hallund Hede vesten og norden for Solbjerg for at paavise, hvor Liget var begravet, og de fandt det ogsaa helt og holdent med Livstykke paa og Hoser paa Benene; men da man rørte ved det, skiltes Lemmerne ad. Liget blev saa ført til Kølskegaard, og efter at Morderne var blevet konfronteret med det, blev det lagt i Kiste og begravet paa Hallund Kirkegaard.

12. Januar 1631 blev det afsluttende Forhør optaget, og Fogeden Peder Pedersen bekendte da endvidere, at han havde bedraget sin Husbond Mogens Kaas, og at han siden Helmisstid havde ligget i Horelvned med Maren Nielsdatter, som »var for Redsel« (var Husholderske) paa Kølskegaard, og med Else Mikkelsdatter i Hallund i 2 Aar. Endvidere havde han for 18 Aar siden avlet et Barn med Ellen Jensdatter i Taars, for 15 Aar siden paa Nibstrup avlet et Barn med Maren Jensdatter, og han havde ligget i skændigt Levned med Maren Thomasdatter i Hollensted, før Fjenderne kom i Landet, samt i Hundslund Kloster med en Pige Johanne og i Taars for 18 Aar siden med Bodil Christensdatter.

Forbrydernes Tilstaaelser skete i Overværelse af bl.a. Præsterne Erik Nielsen Børglum i Ø. Brønderslev og Chr. Gertsen Kobberup i Hellevad, og Ridefogeden til Vang, Jens Mørk i Bjørum forfulgte Sagen paa Mogens Kaas' Vegne og paastod Morderne dømt til at straffes paa deres Hals og Kroppen at klæde Hjul og Stejle, hvil-

ken Paastand toges til Følge i Dommen, som 13. Januar 1631 afsagdes af Herredsfoged Peder Jensen Kjærulf med 8 tiltagne Doms mænd nemlig: Poul Andersen (Børisalsen), Hebelstrup¹³⁷), Lars Dyrskøt i Aagaard, Bagge Kjærulf i Kornumgaard, Christen Hansen i Vestergaard i V. Brønderslev¹³⁸), Niels Hansen (Buch) i V. Kornum¹⁴⁰), Niels Thomsen i Hvilshøj, Christen Nielsen i Holmgaard i Hellum og Jens Thøgersen i Kalum, alle af Herredets mest fremragende Mænd. Faa Dage efter fandt Henrettelserne Sted ved Tinget i Øster Brønderslev Sogn¹⁴¹).

Mølleren Simon Nielsen, der før Retssagen kom op, var flyttet til Hallund, havde – skønt gift – haft forargeligt Levned med en Maren Pedersdatter fra Klæstrup og avlet Børn med hende. Hun var ogsaa arresteret under Sagen, men Mogens Kaas benaadede hende for Forseelsen mod, at hun betalte 12 Rdl. til de Fattige, hvilke Penge Præsten Hr. Erik Nielsen Børglum i Ø. Brønderslev skulde modtage og uddele; endvidere forpligtede hun sig til at tage aabenbarligt Skrifte og Afløsning i Kirken og inden Søndag 14 dage at rømme Landet (∴ Vendsysse), og dersom hun senere lod sig friste her, skulde hun have forbrudt sin Hals¹⁴²).

Mogens Jensen Kaas, der ogsaa ejede Krabbesholm ved Skive m. v., døde der 15. Marts 1639, og et Par Maaneder efter (10. Maj) døde hans Hustru Johanne Høg; de efterlod sig 3 mindreaarige Døtre, af hvilke Ellen døde ugift 1649, og det blev da deres Farbroder Thomas Kaas til Ørndrup, som kom til at administrere Kølskegaard, til hvilken der da ved Skøde fra Kronen af 3. Febr. 1639 var kommet en Del Fæstegods i Hallund By.

137. Ridefoged til Aalborghus.

138. Ridefoged til Hjermslevgaard.

140. Flyttede senere til Bistrup ved Hjørring og var Ridefoged til Odden.

141. Jerslev H. Tgb. 13. og 27. Januar 1631.

142. a. St. 13. Jan. 1631.

Thomas Kaas skrives ofte »til Kølskegaard«, men det er altsaa kun i Egenskab af Formynder for Broderens Børn. 1635 nævnes en Foged *Christen Pedersen* paa Gaarden¹⁴³) og ligeledes 1. August 1639, da han tog Synsvidne angaaende dens Bygninger. Af Vidnet ses, at *Raallingen* fra søndre Kvist til Porten var farlam (d. v. s. trængende til Istandsættelse) paa Taget, Enden af søndre Kvist skulde nedtages og rettes saavel som Jordkældereren derunder, og Loftet i Huset skulde istandsættes. En Skorsten i den søndre Stue var nedfalden og skulde opsættes igen, og en Bageovn skulde fornyes, ligesom Husets Vægge skulde istandsættes dels med Teglsten og dels med Ler. Nordre Side af *Kornladen* var farlam paa Taget over 12 Bindinger, og begge Ageportene samt begge Ladedøre skulde istandsættes. Det *vestre Hus* skulde have nye Krybber og Spiltove, og en lille *Kvist* norden for Porten skulde fornyes¹⁴⁴). Af et Syn, som Thomas Kaas lod tage 28. November samme Aar, ses, at *Raallingen* laa øster i Gaarden og havde Øksenhus i nordre Ende og 2 Kviste paa vestre Side. *Laden* laa nord i Gaarden, og *det vestre Hus* havde en Skorstensstue paa 5 Bindinger i søndre Ende, i hvilken Stue laa en Del læsket Kalk. Til Gaarden hørte et *Teglværk*, og Teglladen indeholdt en Mængde Mursten¹⁴⁵). Omegnens Beboere synes at have villet rapse her, thi 1643 forbød Thomas Kaas sine Fæstere og andre at bortføre Teglsten fra Teglgarden¹⁴⁶). De i 1639 optagne Syn over Gaarden staa formodentlig i Forbindelse med dens Bortforpagtning til Kaptajn *Ludvig Christensen*, der da synes at være kommet hertil efter 1633(?)–1638 at have boet i Bisgaard i Jetsmark Sogn, og som var Kaptajn

143. Tgb. 18. Juni.

144. Tgb.

145. Tgb.

146. a. St. 20. April.

ved Vendelbokompagniet af det af Christian IV oprettede »nationale Fodfolk«. 1640 havde Kaptajnen Sag mod Christen Larsen paa Kølskegaard og Christen Christensen i Kølske Mølle, som var kørt til Skagen med en af hans Heste, og der red Christen Christensen paa Andejagt med den i Hofsø, hvorved den druknede¹⁴⁷). 1643 havde Kaptajnen flere af Kølskegaards Fæstere indstævnet for Restancer¹⁴⁸), og det følgende Aar døde han, hvorefter Kølskegaard blev tilbageleveret til Thomas Kaas ved Kommissarierne Hans Basse til Ørumgaard og Folmer Urne til Linderumgaard¹⁴⁹).

Kaptajn Ludvig Christensens Bo synes at have været fallit; blandt hans Kreditorer var Peder Nielsen Kjærulf i Ø. Hebelstrup, der 1648 blev stævnet af Laurids Nielsen Tamstrup – Borger i Sæby, senere Forpagter paa Haven – for 92½ Daler, som han havde tilgode i Boet¹⁵⁰). Efter Kaptajnens Død blev Kølskegaard vist igen drevet for Jomfruerne Kaas' Regning, indtil baade *Margrete* og *Kirsten* Kaas 28. September 1651 blev gift. Kirsten ægtede *Tyge Below* til Frøstrup, men døde Aaret efter uden at efterlade sig Børn, og *Margrete Kaas*, der var blevet gift med Kancellisekretær *Laurids Below*, blev nu Ene-ejer af Kølskegaard.

Laurids Below var Landsdommer i Jylland, og til dette Embede var henlagt Gudumkloster, hvor han vist i Regelen residerede, thi der døde hans Hustru 1660 i Barselseng, men han synes dog ogsaa nu og da at have opholdt sig paa Kølskegaard, hvor han 1652 lod bygge et nyt Stuehus med Fruerstue. Det opførtes af en Muremester Christen Jørgensen fra Aalborg; men Arbejdet blev

147. a. St. 16. Jan. 1640.

148. a. St. 20. Juli 1643.

149. Jydske Saml. 3. III. 159.

150. Jerslev H. Tgb. 27. Jan. 1648.

daarligt udført, hvorfor Laurids Below rejste Tiltale mod ham¹⁵¹).

Laurids Below kæmpede vist i sine sidste Aar med økonomiske Vanskeligheder, thi 1659 laante han 100 Rdl. af Peder Galskyt paa Kornumgaard, og 1657 havde han laant 300 Rdl. af Borgmester Claus Christensen (Reenberg) i Viborg. For disse Gældsposter krævedes Sønnen Claus Below 17. December 1663¹⁵²).

Som Ridefoged til Kølskegaard nævnes 1660 en *Iver Nielsen*¹⁵³).

I Laurids Belows sidste Aar var Kølskegaard bortforpagtet til *Peder Nielsen Kjærulf* af Ø. Hebelstrup, der døde i Kølske 1669, og den synes derefter at være blevet bortforpagtet til *Jens Pedersen Kjærulf*, f. i Agdrup i Sulsted S. 1636, d. 1687. Han var 1663 Ridefoged paa Kølskegaard og blev 1670 i Hallund gift med *Karen Eriksdatter* f. o. 1636, d. 1686, med hvem han havde fem Børn, af hvilke Kirsten, f. 1671, døde som femaarig; *Peder*, f. 1675, blev Fæster af Nejst i Ø. Brønderslev S.; *Erik*, f. 1672, blev Fæster af Skorstensgaard i V. Brønderslev, og *Maren*, f. 1674, blev gift 1692 med Sognepræst i Ø. Brønderslev-Hallund *Jens Pedersen Brøndlund*¹⁵⁴). Efter Jens Kjærulfs Død blev disse Børn tiltalt af Hans Arenfeldt, som mente, at deres Fader havde misligholdt Forpagtningskontrakten ved at indtage uopdyrket Jord til Dyrkning¹⁵⁵). Samtidigt lod Arenfeldt sin Ridefoged *Jørgen Poulsen Pladt* tage Syn over Gaardens Mark.

Skaanvad (∴ Skarnvad) *Fald*, hvori kunde saaes 37 Tdr. Havre, 9 Agre nord derfor kunde saaes med 6 Tdr. Havre, og et Fald Jord paa 16 Agre kunde saaes med 8

151. a. St. 17. Febr. 1653.

152. a. St.

153. a. St. 12. Jan. 1660.

154. C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier« S. 306.

155. Tgb. 8. Marts, 19. og 27. Aug. 1688.

Tdr. Rug. Agrene laa nordøst og østerst i Kølske Mark og løb med østre Side til Krattet. 6 Agre sønder i Marken kunde saaes med $4\frac{1}{2}$ Td. Havre, i 12 Agre vesten for Gaarden kunde saas 5 Tdr. Rug, og i 4 Agre der sønden for kunde saas $1\frac{3}{4}$ Td. Byg. Norden for de nordeste Landeveje, der løb over Heden, var der trukket noget Lyng, uvist hvor meget.

Udsæden var altsaa betydelig mindre end 1662, men Forskellen ligger vist i, at noget af Gaardens Jord nu brugtes under Kølske Mølle. Norden for Gaarden laa et Fald Jord kaldet *Kradrup Dal*, og vest for Vejen laa *Kælderagre* og *Teglmarken*.

Ved Matrikuleringen 1688 fik Kølskegaard med Mølle Hk. 23-1-3-0, og Gaardens dyrkede Areal var ca. 98 ha; *Vandmøllen* fik Mølleskyld Hk. 7-7-3-0 og Jordskyld Hk. 2-1-2-0 af ca. 13 ha dyrket Areal.

Vandmøllen var 1660 og 1663 meget forfalden paa baade Bygninger og Maleværk. Den blev senere fornyet og blev Bolig for Gaardens Godsforvalter (Ridefoged), som sædvanligvis var af Folk uden for Bondestand.

Til Kølskegaard laa 1688 hele Hallund By, Hedegaard, Hollensted, Nørre Lunden og en stor Del Steder ude i Sognet, Kirkensgaard og Kragdrup i Hellevad S., Vestergaard og en Gaard til samt et Bol i Jerslev By, Mølholm og Søheden i Jerslev S., Vanderskrog, Spareholt, Krogen, Lundergaard m. m. i Helligum S., 1 Gaard og 1 Hus i Tømmerby i Tolstrup S., og det var for en Del $20\frac{1}{2}$ Tdr. Hk. Kirkegods, som Hans Arenfeldt havde købt af Kronen 1688.

Efter Hans Arenfeldts Død 1689 blev *Peder Benzon* til Havnø, der vist var Kreditor i Arenfeldts Bo, Ejer af Kølskegaard, og da Benzon døde 1701 arvedes Gaarden af hans yngste Søn *Peder Benzon*, der da kun var en halv Snes Aar gammel og derfor fik sin ældste Broder Niels

Benzon til Formynder. Senere blev Peder Benzon forfalden og vist nærmest sindssyg, saa hans Slægt 1724 søgte om at faa ham sat i Forvaring, men snart efter døde han ¹⁵⁶), og allerede 1715 var Kølskegaard blevet solgt til hans Morbroder Oberstløjtnant *Frederik Christian Rantzau* til Rodstenseje. Til Kølskegaard var der 33 Tdr. Hk. Hovedgaardstakst, 37 Tdr. Hk. Kirketiende (Hallund og Hellum Kirker) og 207 Tdr. Hk. Fæstegods.

Efter Jens Pedersen Kjærulfs Død 1687 blev Kølskegaard bortforpagtet til *Niels Pedersen Kjærulf*, f. Nørre Sundby 1666, d. Aalborg 1720. Han var 1706–07 Forpagter af Burholt i Ø. Brønderslev S. efter 1699 at have fraaadt Forpagtningen af Kølskegaard, og 1700 opholdt han sig i Nørre Sundby, da han klagede over, at han var blevet takseret for højt med Forstrækningen 500 Rdl. til Kronen, bl. a. fordi de Øksne, han havde paa Stald paa Kølske, ikke kunde sælges, saa han maatte beholde dem Vinteren over, og da Foraaret kom, slap Foderet op, saa Øksnene blev forsultet og en Del af dem døde, hvorved han led stort Tab. Endvidere var hans Kone død ved Juletid 1699, og han sad tilbage med smaa Børn. Han evnede dog i de følgende Aar at købe en Del Bøndergods forskellige Steder, og 1707 slog han sig ned som Købmand i Aalborg, hvor han fra 1714 til sin Død var Overkøbmand i Købmandslavet og var en velhavende Mand. Han blev 1694 gift 1° med sit Søskendebarn *Maren Thomasdatter Kjærulf*, d. 1699, og 2° 1707 med *Ellen Weybye*, d. 1746¹⁵⁷).

I Markbogen 1683 til Matriklen af 1688 beskrives Kølskegaards Tilliggende saaledes: Der var følgende Fald Jord østen og norden for Gaarden: Nordre-, Mellem- og *Rishøjs Fald* med de Agre sønden til *Krattet*, ialt

156. Jydske Saml. 2. I. 443.

157. »Kjærulfske Studier« S. 299.

109 Agre, der bestaar af middelmaadig Rugjord af Sand, Grus og lidt Muld paa rød Grund samt »anden Godhed«¹⁵⁸), og de besaaedes efter Gødningen i 3 Aar med Rug, 2 med Havre og hvilede saa i 4-5 Aar. Østen og norden for disse Agre laa 15 Agre, der saaedes med Havre i 2 Aar og hvilede i 12 Aar.

Sønden for Gaarden var *et Fald* paa 77 Agre, hvoraf 1-14 var middelmaadig Rugjord af graaagtig Grus med noget sort Muld og anden Godhed. De brugtes efter Gødningen 2 Aar med Rug, 1 med Byg og 2 med Havre og hvilede i 4-5 Aar.

Teglgaardens Fald vesten for Gaarden var 30 Agre middelmaadig Havrejord af graa Sand og noget koldt Muld paa rød Grund og anden Godhed; gødedes ikke, men saaedes i 2 Aar med Havre og hvilede i 12 Aar.

Vesten og norden for Gaarden var nogen Agerjord, hvor Lyngen var afbrændt og Jorden Tid efter anden opbrudt til Agerland, en Del deraf havde 1683 været besaaet med Havre, og en Del hvilede og var atter »ganske med Lyng bestukken«. Det var middelmaadigt Havrejord af hvidt Sand og Grus og anden Godhed, og de saaedes 2 Aar med Havre og hvilede i 16 Aar.

14 Tdr. var forgangen Aar (1682?) opbrudt, efter at Lyngen var afbrændt og Jorden henlagt, for at Lyngen kunde raadne, og 14-15 Tdr. Land havde for nogle Aar siden været besaaet, men var nu atter klædt med tiltagende Smaal yng.

Vesten for disse Jorder var noget Jord, som var ganske begroet med Lyng og ansaas for utjenlig til Agerland.

Hedebaarer, 15 Agre, var ringe Havrejord af skarp, stenet Sand og Grus paa rød Grund, de laa i Heden og var begroet med Lyng.

158. Det vil vel sige, at Jorden ikke var ganske ensartet.

Sønden for var en Del gamle Baarer, »som vel kendes Ryg og Ren paa«¹⁵⁹), men nu var de næsten overalt dækket af Lyng, hvorfor de ikke blev opmaalt til Hartkornsansættelse.

Vesten og norden for Gaarden var nødtørftig Kaaljord, og i Heden var fornøden Ildingsbjergning af Splittørv (Lyngtørv) og Skudtørv (Mosetørv).

Der fandtes ikke andet Fiskeri end i Gravene omkring Gaarden samt i Mølledammen og i Ryaa, saa vidt Gaardens Grund strakte sig, »af de ringe Fisk, som der kan bekommes«; der holdtes ikke Fiskeredskaber dertil, da det ikke kunne dække Omkostningerne.

I Markbogen er indhæftet en Indberetning af 25. Aug. 1683 fra Forvalter *Jens Pedersen* (Kjærulf), der skriver:

»Kølskegaard er en gammel Herregaard, velb. Hr. Jægermester Hans Arenfeldt tilhørende. Samme Gaard forvaltes af Jens Pedersen, og bestaar samme Gaards Ager-Jordbrug i Endel som følger: Bruges Indmarken efter Gøde med 1 Bygkærv, 2 Rugkærve efter Jordens Beskaffenhed, siden 2 Aar Havre, hvoriblandt saas noget Blanding i Steden, ligesom Jorden falder til, og derefter bør Jorden at hvile i 5 Aar og somme Tider 4, ligesom Gøden falder.

Til Gaarden er en Del Heder og Udmark, hvoraf noget er optaget og saaet med 2 Havrekærve til at forsøge, om den kan være tjenlig, men saasom den er ikke mer den Umage værd, som derpaa er anlagt, saas en Del ikkun ét Aar, men ligger ud til Drift og bliver ej mere brugt. *Engen* til Gaarden bestaar i efterskrevne Stykker: Først her omkring Marken, som begyndes paa *Gammel-Moes-Siig* (ved Gl. Mosesig) og langs med Bækken paa denne Side op til *Mølledammen*, fra og ovenfor *Mølledammen* og til *Kjeldsig* til Midtstrømmen og siden nogle Damme og Brønde ved Gaarden og i Marken. Sønden Bækken ligger 2 Stykker; det ene kaldes *Kilden*, det andet *Krogen*. Ved *Mølholm* ligger et Stykke, som begynder ved *Brenningen* og ned til *Mølholms Vad*, kaldes *Mikkelsiig*, et andet kaldes *Bløden* omkring bemeldte *Mølholms Mark* og til *Skaanvaad* (∴ Skarnvad) og tværs over til *Jerslev Bæk*. Derforuden er 2 smaa Skifter imellem dette og *Lundervadet* og et vesten Vadet. Norden under *Mølholms Østermark* ligger 2 smaa Stykker. Endnu er et Stykke liggendes imellem Hallund og Hollensted Enge, kaldes *Stor-*

159. ∴: det kunne ses, at de havde været pløjet.

eng, som er ganske besværligt at komme til for Vand og faa Tider vil lade sig bjerge vel.

Fædriften er enlig og uden Fællig, bestaaende i Hedejord og smaa Moser og noget lidet Kærvand, som kaldes *Brenningen*; samme Græsning er tør og skarp og kan ikke græsses over 40 til 50 Stk. Ungfæ.

Norden til Gaarden er et Stykke *Have*, hvorudi Øgkretterne gaar om Natten.

Ildingsbjergning er udi Heden at faa til Fornødenhed, mens Skov er til Gaarden intet, uden en Del af Marken er noget lidet Krat udi og andet, som ikke er synderlig tjenlig til noget«.

1. Maj 1700 overtoges Forpagtningen af *Jesper de Hemmer Henriksen*, S. af Forpagter paa Knudseje i Skæve S. Henrik de Hemmer Mortensen, Raadmandssøn fra Aalborg, og Anne Hegelund Jespersdtr. Haugaard. Jesper de Hemmer, som han kaldtes, var født paa Knudseje 1671 og døde paa Kølskegaard 1702, begr. i Hallund Kirke.

Han blev gift i 1695 med *Else Kathrine Kampmann*, f. 1663, d. 1744, Præstedatter fra Aggersborg, med hvem han havde 3 Døtre, og hun fortsatte Forpagtningen vist bistaet af sin Broder Knud, der var Student og døde paa Kølskegaard i Marts 1702. Hun blev derefter 29. Jan. 1704 gift 2° med *Hans Justesen* af Stistrupgaard i Gislum H., f. o. 1671, d. paa Burholt 25. Aug. 1728, hvilken Gaard han købte 1719¹⁶⁰). De havde kun Datteren *Karen Hansdatter*, f. 1706, d. 1765, der 1725 blev gift med *Henrik Kjeldsen* til Ormholt, og hos dem døde Else Kampmann. Karen Hansdatters Halvsøster *Sofie Bloch Jespersdtr.* blev gift 1716 med Forpagter *Otto Klein* paa Pandum.

27. Jan. 1707 lod Kancelliraad Niels Benzon som Formyndet for sin halvgale Broder Peder Benzon (se S. 66) tage Synvidne over Kølskegaard og Gods. Heri omtales »*Det røde Hus*« i Borggaarden, der vendte i Syd og Nord

160. Jyske Saml. 3. III. 498 og 598.

og var af Ege-Bindingsværk; endvidere *Bagerhuset*, der havde Endegavle af Træ, *Laden, vestre Hus* af Ege-Bindingsværk, *østre Hus*, hvilke var forfaldne paa Tagene. Af *Vandmøllen* svarede en Landgilde af 44 Tdr. Mel eller $45\frac{1}{3}$ Rdl.¹⁶¹).

Efter Kancelliraad Niels Benzons Død 1709 blev Værgemaalet for den uheldige Peder Benzon overtaget af hans Morbroder Fred. Chr. Rantzau, som 14.–16. Juli 1710¹⁶²) lod optage nyt Syn over Kølskegaard, og Bygningerne var da meget forfaldne. Paa *Vaaningshuset* manglede 10 Alen Fod og 2 Tylter Brædder til Gavlen samt 10 Læs Tag; det *vestre Hus* manglede 78 Alen Fod og 22 Læs Tag m. v., i Stalden i samme Hus var Spiltove, Krybber og Bomme fordærvet; det *østre Hus* manglede bl. a. 18 Læs Tag og endelig nævnes *Nødhuset* (Kreaturstalden).

Vandmøllen og Husene til den var ogsaa forfaldne (se Kølske Mølle), og af Fæstegodset stod meget øde, og det øvrige synes at have været ret smaat besat; almindeligvis var der kun et Spænd Heste eller 2 paa en Gaard og kun 1 til 4 Køer, saa der var ikke 1 Ko pr. Td. Hk., men 1709 havde der ogsaa hersket Kvægsyge samt Sygdom blandt Hestene (Vends. Aarb. 1935, S. 183 f.).

Som foran omtalt overtog *Fred. Chr. Rantzau* 1715 Kølskegaard fra Peder Benzon, og 1716 solgte han Godset igen til Præstesønnen fra Vrensted *Jakob Frandsen Hjort*, der da var Ridefoged til Hjermslevgaard, hvilken Stilling han foreløbig beholdt¹⁶³).

Jakob Hjort var født i Vrensted o. 1693 og døde i Skivum i Aars Herred 1772. Han blev Student fra Aalborg Latinskole 1713 og var gift 1° med *Gertrud Pedersdatter*

161. Tgb. Der anføres en Del specificerede Fæstebreve fra 1660erne til 1707 vedrørende Fæstegodset.

162. Tgb. 31. Juli 1710.

163. Tgb. 22. Maj 1716 og efter senere.

Kjærulf, f. 1697, d. 1724, Datter af Forpagter Peder Thomsen *Kjærulf* paa Hjermelevgaard og Margrete de Hemmer Henriksdatter¹⁶⁴), gift 2° 1726 i Ørum med *Ellen Marie Lauridsdatter*, med hvem han 1730 fik en Datter *Gertrud Kjærulf Hjort*, dbt. i Ørum, samt 5 Børn til, der vist alle døde som smaa. 1724 købte han af Kronen Indløsningsretten til Hellevad Kirketiende.

1725 købte Jakob Hjort Nørre Ravnstrup i Ørum Sogn og solgte samme Aar Kølskegaard, der fra 1711 til 1716, altsaa i Peder Benzons og Fred. Chr. Rantzaus Ejertid havde været bortforpagtet til *Ditlev Møller*, som senere blev Forpagter paa Pandum ved Nibe. Han var gift med *Susanne Marie Weybye*, f. 1670, d. 17... , Datter af Søren Sørensen Weybye og Karen Pedersdatter i Birkerød¹⁶⁵). *Ditlev Møllers* Herkomst har jeg ikke fundet, men *Møllers* havde 4 Børn, af hvilke 3 var født paa Kølskegaard, nemlig: 1. *Johannes*, f. 1711; 2. *Poul*, f. 1712, der begge døde uden Livsarvinger; 3. *Ellen*, f. 1717, d. Holstebro 1789, gift 1750 med Sognepræst i Nørre Felding-Tvis *Damianius Knudsen*, med hvem hun ikke havde Børn¹⁶⁶); og 4. *Ellen Katrine*, f. 17... , d. 17... , gift med Købmand *Christen Wefling* i København. Flere Børn.

I Aarene 1719–25 var *Jakob Jørgensen Lorch* Ridefoged til Kølskegaard og derefter Forpagter af Klavsholm i Hellevad S. Han var født i København 1682, boede 1712 i Fladkær i Skæve S., derefter i Kølskegaards Mølle, 1725–28 i Klavsholm, 1728–37 i Hvilshøjgaard, 1737–41 i V. Mellerup i Jerslev S. og var da Ridefoged til Nibstrup, og blev endelig Forpagter af Knivholt, hvor han døde 1743. Han blev gift 1° 1707 med *Anne Andersdtr.* og o. 1715 med Enke efter Mads Christensen, d. 1713, *Margrete*

164. C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier« S. 294.

165. »Norsk Tidsskr. for Genealogi m.m.« I. 16.

166. Jyske Efterretn. 26/1790.

Andersdatter af Høngaard i Torslev¹⁶⁷), der døde i Hjørring 1757.

Jakob Hjort ejede som foran anført 1725–30 Nørre Ravnstrup og boede derefter 1733 i Ørum Sogn og 1735 i Lem i Hellevad S., men det var i en trang Tid for Landbruget, som vist satte ham i Knæ, og 1736 blev han Sogndegn i Buderup og Gravlev i Hornum Herred og sluttelig Degn 1737 i Skivum og Gislev i Aars H., død der 1772.

1725 solgte Hjort Kølskegaard til *Jesper Pedersen Lykke* (Lykke), som samtidig solgte Nørre Ravnstrup i Ørum S. til Jakob Hjort. Lykke, hvis Herkomst heller ikke er mig bekendt, var født o. 1682 og døde paa Kølskegaard 10. Sept. 1745, begr. i Sulsted. Han var som ung Mand paa Vrejlev Klosters Skriverstue (Godskontor), var 1714 Fuldmægtig paa (Gl.) Vraa og købte 1721 Nørre Ravnstrup, som han, som nævnt, atter solgte 1725, efter at han 1723 var blevet Ridefoged til Sønder Elkær og Forpagter af denne Gaard til sin Død¹⁶⁸), samt 1725 havde købt Kølskegaard. 1730 købte han Ø. Hebelstrup af Sognepræst i Ø. Brønderslev Jens Brøndlunds Enke, Marren Jensdtr. Kjærulf.

1721 blev Jesper Lykke gift med *Ide Kirstine Kjærulf*, f. Flade 1686, d. før 1746 (antagelig begr. i Sulsted), Datter af Sognepræst Claus Mortensen Kjærulf og Helvig Sofie Ifversdatter Torup.

Jesper Lykke var en velstaaende Mand, der efterlod sig ca. 15.000 Rdl. kur.¹⁶⁹). I Ægteskabet var der 3 Børn:

1. *Kirstine Lykke*, f. 1721, d. 1803, gift med Krigsraad

167. Hendes Moder var Søster til Anna Hegelund Jespersdtr. Haugaard til Ormholt og til Ove Jespersen Haugaard til Store Rugtved; de var fra Haugaard i Aaby S.

168. Børglum—Jerslev Tgb. 24. Feb. 1724.

169. Aalborghus m. fl. A. Skiftepr. 1746, Bl. 952; »Kjærulfske Studier« S. 337.

Jens Jakobsen Gleerup til Knudseje og Rødslet, f. 1721, d. 1799.

2. *Peder Markvard Rodsten Lykke*, f. 1724, se nedenfor.

3. *Jørgen Frederik Lykke*, f. 1727, begr. Hallund 1746.

Medens Jakob Hjort og Jesper Lykke ejede Kølskegaard og sidstnævnte boede paa Sdr. Elkær, levede i Hovedbygningen paa Kølskegaard den tidligere Ejer af Nibstrup, Generalmajor *Peder Motzfeld*, som havde lejet sig Bolig og døde her 1732, efter at hans Hustru *Anne Sofie v. Mühlheim* var død 1731¹⁷⁰). De havde, efter 1711 at have solgt Nibstrup, boet en Tid i København.

Efter Jesper Lykke fulgte som Ejer af Kølskegaard hans Søn *Peder Markvard Rodsten Lykke*, f. 1724, d. 1775. Han fik paa Skiftet efter Faderen Kølskegaard og Mølle af Hovedgaardshk. ca. 33 Tdr., Tiender 14 Tdr. Hk. og Bøndergods 230 Tdr. Hk. udlagt for 10.000 Rdl. kur. I hans Ejertid voksede Kølskegaards Tilliggende af Tiender til 124 Tdr. Hk. og Fæstegodset til 245 Tdr. Hk., men saa vel Hovedgaarden som Fæstegodset led meget under Kvægpesten 1747-48, da der døde 608 Øksne. Hovedgaarden bestod af Vaaningshus i 3 Bindingsværks Fløje og Udbygninger af 3 Bindingsværkslænger. 1771-72 herskede atter nogen Kvægsyge i denne Egn.

Lykke blev 1747 gift med *Birgitte Johanne Hauch*, f. 1724, d. 1806, datter af Peder Hauch til Attrup i Hammer S. og Anne Katrine Trap, og med hende havde Peder Lykke 10 Børn, af hvilke de 5 døde som smaa og ikke her skal omtales. De øvrige var:

1. *Jesper Lykke*, f. 1747, d. 1796, var vist 1787 ugift Bestyrer af Kølskegaard hos Moderen, der dog havde den ugifte 45-aarige Peder Jensen som »Administrator« ved Godset.

2. *Ide Kirstine L.*, f. 1748, gift 1° Hallund 1772 med

170. Skifter Aalborghus m. fl. A., Børglum-Jerslev Tgb.

Ditlev Henrik Pedersen Ilum til Rønnovsholm, d. 1780, 2° med Bagermester *Hans Severin Haagen* i Aalborg.

3. *Anne Katrine L.*, f. 1754, d. Kølskegaard 1815, ugift.

4. *Helle Dorte L.*, f. 1755, d. 1816, gift 1785 med *Ove Nikolaj Møller* i Fjerritslev.

5. *Claus Lykke*, f. 1760, senere Ejer af Kølskegaard.

I 1760erne, oplyser »Danske Atlas« V, 357, holdt Kølskegaard Studebesætning, og 1776 holdtes her 98 Stude. *Hovedgaardstaksten* var 25-3-1-0 og *Mølleskylden* 7-7-3-0, ialt 33 Tdr. 3 Skp. Hk., *Tiender* 124 Tdr. Hk. *Bøndergodset* var Hk. 260-4-3-1, *Skovskyld* 0-2-2-0 og *Mølleskyld* 6-4-2-1 (Klokkeholm Mølle i Hellevad S.). *Madam Hauch (Lykke)* holdt 1787 *Gartner* paa Gaarden.

1800 solgte *Birgitte Johanne Hauch* Kølskegaard med Hk. 33 Tdr., *Tiender* 124 Tdr. og *Fæstegods* 245 Hk. Tdr. for 36.000 Rdl. kur. til sin yngste Søn *Claus Lykke*, f. 1760, d. 1844, der 1807 optog et *Prioritetslaan* paa 21.000 Rdl. hos Pors Hammer Munch (Bastholm) til Odden. *Claus Lykke*, der 1801 havde sin Moder, sin ugifte Søster *Anne Katrine* og Søsterdatter *Birgitte Johanne Brun* samt Søstersøn *Peder Markvard Møller* boende hos sig, holdt en »*Skriverkarl*« *Jens Chr. Widsted*, 4 *Tjenestepiger* og 14 *Karle* og *Drenge*.

Lykke havde først været *Forpagter* paa *Knudseje* i *Skæve Sogn* og var da gift med *Karen Stigaard*, f. 1763, d. der 1787.

Claus Lykke bortsolgte en Del af *Fæstegodset* til Kølskegaard, hvis *Tilliggende* da var o. 187 ha *Ager* og *Eng* og o. 353 ha *Overdrev* og *Hede*, og skænkede sin Søster *Ide Kirstines Datter*, *Jomfru Birgitte Johanne Ilum Hallund Kirketiende*, da hun 1802 skulde giftes med *Jens Gleerup* til *Haven*, men hun ses dog ikke at have haft *Skøde* paa den. Han anlagde ogsaa en større *Plantage*,

der dog ikke ret vilde trives, da Jorden var for skarp, og Blæsten var for haard ved den.

I »Oeconomiske Annaler« V, 161 ff. findes Uddrag af et Brev fra Claus Lykke til Amtmand Emanuel Blom, Hjøring (1803–13) angaaende Landbruget paa Kølskegaard, af hvilket man her skal anføre følgende angaaende Havregræssets¹⁷¹⁾ Dyrkning hos Vendelboerne:

»Hvad denne Græsarts Fordele angaar, da kan jeg paastaa, at den for mig er vigtigere end den bedste Rugkærv, nemlig naar Græssets Frø ikke vorder brugt i Rugens Sted. Mine Grunde er disse: Min Mark er sandig, dens øverste Lag er vel fugtigt og lidt muldet, dog har den intet Slags af Ler eller Grus under sig, men derimod en fin vand- og vædskeslugende Sand, saa at den i den længste Tid af Grøde-Maanederne er for tør, giver kun lidt Græs og er ganske utjenlig til Klever(Kløver)avl som til Dyrkning af andre Foderurter, der udkræve god Jordbund. Min Mark er desaaarsag berøvet den frugtbargørende Grønsvær, som skal danne Muldjorden, og derimod formedelst Nøgenhed udsat for Solstraalernes og Luftens tørrende Virkning. Havregræsset, som busker sig stærkt over Jorden og ved sine Rødder gør saa at sige det samme under Jorden, kan derfor ikke andet end gøre min Mark frugtbar. – – – Havregræsset, naar det aftøjres, vedligeholdes i fem til seks Aar, dog med nogen Aftagelse, hvilket dog efter min Formening tildels kunde forebygges, dersom man ikke lod det afgræsse før henimod Midten af Juni. Hvad man da tabte i Vaargræsning, vilde uden Tvivl vindes tilbage i den øvrige Del af Sommeren.

Aaret 1802 havde jeg paa fem smaa Agre besaaede med Havregræs lige saa meget Foder som paa fem andre lige store Agre med Havre, der gav meget god Afgrøde.

Græssets Frø regnet lige med Havren til 2 Rdl. Tønden gav mig lige Indtægt med Havren. I dette Aar havde jeg da ingen videre Fordel deraf end den Græsning paa første Stub efter Havregræsset i de tvende Maaneder, som dette blev høstet tidligere end Havren, hvilket dog ikke er af liden Vigtighed for en Landmand, der har Jorder som mine. Aaret efter (1803) fredede jeg Havregræsagrene og fik 4 gode Læs Hø. Foruden denne betydelige Vinding gav disse Agre ligesaa megen Græsning, efter at de vare afhøstede, som den hele øvrige Vang, hvoraf de udgjorde kun 3/32. Det følgende Aar (1804), altsaa det tredie, fredede jeg ikke disse Agre, men lod dem afgræsse. Mine Folk, som tilforn af Uvidenhed og Modvillie havde haft meget at indvende imod dette nye Græs, tilstode nu, at mine Kreaturer havde mere Græsning

171. γ: Blød Hejre.

paa hint lidet Stykke, hvori der kun saaes omtrent 3 Tdr. Havre, end af alle vore Vaaragre, hvoraf det udgjorde kun 1/5.

I Aaret 1803 gjorde jeg Forsøg i det Store. Ved Sandflugts-commissair Hr. Thorlund (Degn i Saltum) og Andre fik jeg for 50 Rdl. 25 Tdr. Frø, som jeg saaede. Aaret derpaa havde jeg efter denne Udsæd 22 store Læs Hø, og efter Høsletten fandt mine Kreaturer paa Havregræsmarken deres Føde næsten hele den øvrige Del af Sommeren.

Dette maa være nok af denne Græsarts Nytte, der nu her i Egnen er saa erkendt, at om jeg havde 100 Tdr. Frø deraf, kunde jeg sælge det til Bønder, der for Størstedelen tilforn paastode, at den udmagrede Jorden paa en Tid, da den burde hvile, og gjorde den uren med Rødder m. m.«.

I Følge Brinck-Seidelin »Hjøring Amt«, 1828, S. 173–177, var Claus Lykke ikke senere saa tilfreds med blød Hejre, der efterhaanden gav for lidt Udbytte navnlig paa mindre god Jord, og han gik derfor over til at dyrke Spergel paa den sandede Jord, hvad han havde godt Udbytte af, medens 14 Lispund Raigræs, som han 1827 saaede, aldeles mislykkedes, hvad maaske var Frøets Skyld. Lykke indførte ogsaa Dyrkning af Kartofler og lod kaste 8 Læs Gødning pr. Td. Land langs Furen, i hvilken Kartoflerne var lagt, medens andre lagde den under Kartoflerne, og atter andre lagde den i de Huller, hvori Kartoflerne plantedes.

Ved Aar 1800 var Udbyttet af Rug- og Bygavl 3–4 Fold.

Claus Lykke drev Tillæg af mange gode Salgsheste. 1827 skødede han Kølskegaard af ufri Hovedgaardstakst 25–3–1–0, Areal o. 186 ha skarp Jord og »komplet hoverigørende men maadeligt Bøndergods« ca. 206 Tdr. Hk. og 2 Møller for 1400 Rdl. Sølv samt Skatterestancer til Fru *Ane Kristine Dortea Drewsen* og købte Broerholt i Vadium Sogn, hvor han døde 26. Nov. 1844, 84 Aar gl.

Claus Lykke havde 1826 averteret Kølskegaard til

Salg ved Auktion i Aalborg 22. Sept. og i Bekendtgørelsen herom¹⁷² beskriver han Ejendommen saaledes:

»Gaarden er godt bygget og vedligeholdt og kan afgive passende Bolig for Ejer og Forpagter, har god *Jagt* af smaat Vildt og enkelte Raadyr, rigt *Fiskeri* i den store Ryaa, Mølle-dammen og dens Aa, i Gravene, der gaar omkring Borggaard- den gennem Haverne, og i 5 Fiskeparker. *Haven*, som vel er ca. 6 Tdr. Land, er smuk og god, og paa en Bakke deri er et muntert lille Buskat, indeholdende næsten alle i Danmark akklimatiserede Blomster, Træer og Buske. *Gaarden* ligger godt for sin Mark, har et Areal af henved Tusinde Tdr. Land; dens Hovedgaardstakst i Jordskyld er 25-3-1-2, Mølleskyld 7-7-3-0, Bøndergods 201-5-3-1, Mølleskyld (i Hollensted) 6-3-0—, Skovskyld 0-0-1-1, Udsæd 50-60 Tdr. Rug, 16-24 Tdr. Byg, 100-200 Tdr. Havre, Høavl 200-250 Læs. Gaarden drives ved Hoveri af 32 Plove, hvoraf den dog selv udreder 1½ Plov. 10.000 Rbdl. kan blive staaende i Gaard, Gods og Mølle i 5 Aar«.

Fru *Drewsen*, der formentlig var født Lassen og Enke efter Fabrikant C. Drewsen, Strandmøllen, var født 1777 og døde 1852. Hun har maaske ladet sig paavirke af denne Beskrivelse af Kølskegaards »Herligheder«, men er vel saa blevet skuffet, thi allerede det følgende Aar (1828) afhændede hun Godset for 20.000 Rdl. Sølv til *Morten Leth Hastrup*, f. 1788, d. 1860 i Skaane, hvor han var Godsejer. Han var 1834-36 Stænderdeputeret.

Hastrup beholdt Kølskegaard til 1836, og 1838 købte han Kokkedal i Ø. Han Herred, hvis Fæstegods han for en stor Del solgte til Selveje, og o. 1843 solgte han saa denne Hovedgaard med tre Kirketiender og købte 1844 to Bøndergaarde i Albæk Sogn af Voergaards Gods, som han sammenlagde til den ret store Gaard Tveden i Albæk.

Han var gift med *Annette Heinsson*, der 1864 og 1873 boede i København, hvor en Karl fra Skarnvad besøgte hende 1864.

De havde 5 Børn paa Kølskegaard:

1. *Jens Frederik Hastrup*, f. Valløby 1816, d. 1873, ugift.

172. Jyske Efterretninger 107/1826.

2. *Harald Sigurd H.*, f. 1819 i Ringsted, konf. 1835 i Hallund.

3. *Adam Vilhelm H.*, f. 1828 i Hallund, d. 1830.

4. *Julie Mathilde H.*, f. 1832 i Hallund, d. 1834.

5. *Johan Georg Julius H.*, f. 1836 i Hallund, d. s. A.

1836 solgte Hastrup Kølskegaard med 22 Fæstehuse for 18.000 Rdl. til *Christian Thielemann*, der senere blev Ejer af Kjærsgaard i Ejdrup Sogn, hvor han drev Plan-teskole. Han var født i København 1803, Søn af en Snedker og døde 1870. Var gift med *Augusta Steinthal*, Datter af den jødiske Ejer af Kyø i Slet H., M. Steinthal.

Om Thielemanns Ophold paa Kølskegaard, der kun varede 3 Aar, fortæller Erh. Holger Buchholtz¹⁷³), der samtidigt boede paa Nørre Hallundbjerg, at han engang var indbudt til stor Jagt hos ham, men Traktementet var mod Egnens Sædvane usselt. Selskabet blev budt en Cigar, og til Frokost serveredes koldt Spædekalkvekød, en hjemmelavet Dram og et Glas tyndt Øl. Derefter foregik Jagten gennem Kølskegaards Krat, men gav intet Udbytte, og den Middag, Gæsterne havde ventet sig, blev de snydt for, da Jagtherren gik hjem. »Det var det elendigste Jagtgilde, jeg nogensinde har været til«, slutter Buchholtz. Han fortæller videre, at Thielemann sad i Armod til Ørerne, men vilde gerne spille Stormand. Han havde engang hørt, at man huggede Halerne af spanske Lam, for at Ulden ikke skulde blive smudsig, og et Foraar huggede han saa Halerne af sine danske Lam. Senere paa Aaret rejste han til København med de stumphalede Dyr og solgte dem der. 1839 kunde Thielemann ikke klare sig længere paa Kølskegaard, og den blev for Skatterestance tildømt *den kongelige Kasse*, som 1840 skødede den for 20.000 Rdl., men uden Besætning,

173. »Vendsysselske Aarbøger« 1951, S. 30 og 53.

til *Georg Ludvig Nyholm* fra Bregentved, f. 1817, d. 1891 paa Kølskegaard.

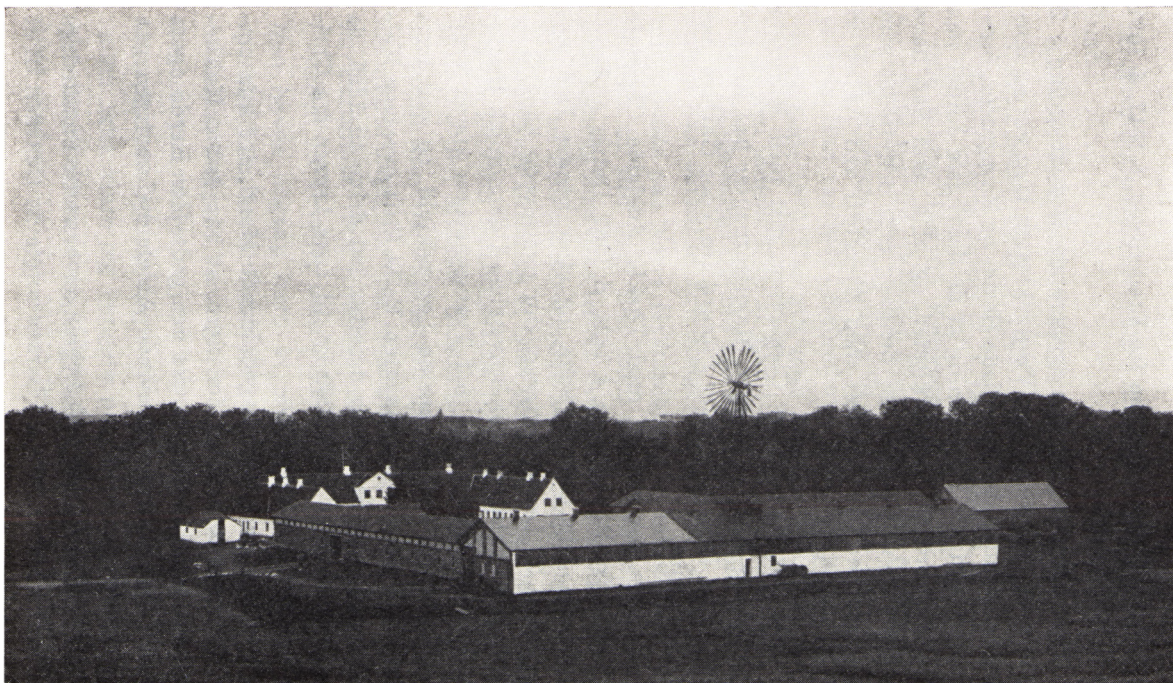
Han opførte 1866 den nuværende Hovedbygning i 3 Fløje, og 1868 købte han Vrejlevkloster. Han var en due- lig Landmand, der forædlede Heste- og Kvægracer, fore- tog en udstrakt Beplantning af de daarligste Jorder paa Kølskegaard og Vrejlevkloster, og bl. a. skal han have indført Gyvelplanten, der dengang ofte benyttedes som »Ammetræ« (nu erstattet med Bjergfyr) ved Anlæg af Granplantager.

1842 var *Hans Peter Clemensen*, gift med *Margrete Magdalene Katrine Krøyer*, Mejeriforpagter paa Kølske- gaard, og 1858 blev *Peter Piccard* fra Voer Gartner paa Kølskegaard.

Nyholm var gift 1° med *Thekla Adelaide Christofa Nyholm* fra Baggsvogn, f. 1834, d. 1867, Datter af Halv- broderen Johs. Chrf. Nyholm, og efter hendes Død æg- tede han 2° *Laura Satterup*, der overlevede ham. G. L. Nyholms sidste Aar var besværlige i økonomisk Hense- ende; 1888 maatte han ved Tvangsauktion afstaa Vrej- levkloster til Enkebaronesse Løvenskjold, og ved hans Død 1891 maatte Panthaveren *Vallø Stift* overtage Køl- skegaard, som Stiftelsen derefter lod drive til 1895, da Gaarden solgtes for 85.000 kr. til *Lars Larsen* fra Chri- stianshede i Sindal Sogn.

Han var en stille tilbageholdende Mand, der kun om- gikkes ganske faa, og der siges, at han købte Kølske- gaard ubeset, da han kendte den godt. Han havde ogsaa været Forvalter hos Grevinde Ahlefeldt-Laurvigen paa Tranekær.

Alle Kølskegaards Avlsbygninger brændte Paaskedags Aften 31. Marts 1907, og Larsen solgte da Gaarden til et *Konsortium*, som udstykkede den og samme Aar solgte

Kølskegaard med nye Avlsbygninger efter Branden 1907.

Hovedparcellen med 11,9 Tdr. Hk. for 78.000 Kr. til *Sofus Thomsen* fra Skudsig i Skærum S. Med Hovedparcellen fulgte ca. 273 ha Jord, hvoraf 124 Ager, 28 Eng, 83 Skov, 6 Mose og 6 Hede.

Sofus Thomsen fik Gaarden i god Drift og holdt dens Jordtilliggende samlet indtil 1939, da han frasolgte vestre Plantage til Savværksejer *Johansen*, Hallund, og kort efter solgte Kølske til en Handelsmand *Chr. Nielsen* paa Randerseggen. Under Verdenskrigens Højkonjunkturer handlede der livligt med den gamle Gaard, og den gled rask fra den ene Ejendomshandler til den anden, saaledes til *Harald Vanggaard*, *Carl Lunden*, Landbrugskonsulent *L. K. Emmersen*, der drev Gaarden i ca. 7 Aar og derefter byttede med *Valdemar Pedersen*, Fuglsig, som senere solgte Gaarden til Ejendomshandleren *Ejnar Krogh*, der havde haft et meget stort Antal Gaarde i Forvejen. Krogh beholdt Kølske i to Aar og solgte den 1954 til den nuværende Ejer *Carl Vilhelm Krabbe*, f. i Boddum i Thy 23/11 1912, gift med *Rigmor Hald*, f. 1914 i Hvidbjerg.

I Emmersens Ejertid frasolgtes 5–6 Tdr. Land ved den gamle Mølle-dam som Tillægsjord til en Husmandslod. Gaardens Tilliggende er nu 160 Tdr. L. Agermark, 40 Tdr. L. Eng og 26 Tdr. L. Plantage og Skov, ialt 226 Tdr. Land eller ca. 125 ha. Besætningen er 8 Heste, 150 Kreaturer og 300 Svin.

XI.

KØLSKEGAARDS MØLLE

Til Kølskegaard laa tidligere en anselig *Vandmølle* paa Ryaa sydøst for Gaarden. Møllen stammede antagelig fra Middelalderen og nævnes 1524, da Jakob Høg fik Forleningsbrev paa Kølskegaard, samt 1574 i Skødet fra Kronen til Sidsel Bille.

I 1600erne synes Møllen at have været beboet af Fæstebønder, men senere almindeligvis af Folk udenfor Bondestand, hvorfor det maa antages, at Møllegaarden da har haft Bygninger passende for en »honnet Familie«, som man tidligere sagde.

Af Markbogen 1683 ses, at der til Møllegaarden laa 54 Agre paa *Havrebakken*, og deraf var de 9 ringe Havrejord af skarpt, graat Sand, Sten og Grus paa rød Grund, og de andre var af »anden Godhed«. Efter Gødning saaedes nogle med Byg i 1 Aar, Havre i 2 og hvilede i 4 Aar, andre saaedes med Havre i 3 Aar og hvilede i 4 Aar, og de ringeste saaedes med Havre i 2 Aar og hvilede saa 12–16 Aar. Paa *Heden* eller østre Udmark var opbrudt 20 Agre til Dyrkningsforsøg, men fandtes ubrugelige. Møllen havde kun 1 Kværn, der dreves af Underfaldsvand, »som haver sit Tilløb af en Bæk (∴ Ryaa), som kommer fra Pilegaards Mølle« (i Hellum S.), samt af »en anden liden Bæk, som løber igennem Allerup og samler sig med forrige, haver igen sit Afløb til den store Ryaa«. Vandet samledes i en Møledam og »forvares og gives ved Stigbord«; om Sommeren i Tørken kunde kun males saa temmelig og om Vinteren i Frost næsten intet. Møllen havde intet bestemt Malingsdistrikt, men søgtes af Sogneboerne og af »næst omliggende, hvem som lyster«.

Ejeren af Kølskegaard skulde vedligeholde Møllen med Sten og Bygning. Vandmøllen, der 1663 havde væ-

ret meget forfalden baade paa Bygning og Maleværk, blev trods Markbogens Skildring af dens Ringhed takseret for Mølleskyld Hk. 7-7-3-0, og Jordskylden af de ca. 13 ha, som laa til Møllen, fik Hk. 2-1-2-0; Fæsteafgift 34 Tdr. Mel.

Af *Ridefogeder* til Kølskegaard er foran nævnt *Peder Pedersen*, der 1629 afløstes af *Peder Lunow*, som blev myrdet samme Aar, hvorefter *Jørgen Nielsen* fik Stillingen og var her 1630. 1635 nævnes *Christen Pedersen*, og *Iver Nielsen* omtales som Foged 1660; *Jens Pedersen Kjærulf* 1663, d. 1687 (se foran); *Jørgen Poulsen Pladt* 1687 og *Jakob Jørgensen Lorch* 1719-25 (se foran). Disse *Ridefogeder* synes ikke at have boet paa Møllen, hvor man 1630 træffer *Simon Nielsen*, som 1631 blev henrettet for Mord; ca. 1660 *Christen Christensen*, død 1672, og 1670 og 1683 hans Søn af samme Navn.

I Peder Benzons Ejertid var *Kjeld Ottosen Brun* *Ridefoged* til Kølskegaard og Forpagter af Vandmøllen, hvor han boede efter 1696 at have boet i Nørgaard i Hollensted. Han var født 1656 og døde 1714. 1693 blev han i Hallund viet til *Anne Pedersdatter Kjærulf*, f. o. 1672, d. i Lille Nygaard i Serridslev 1737, Datter af Peder Pedersen Kjærulf i Nørresundby og Kirsten Nielsdatter Sponmatter¹⁷⁴). *Kjeld Brun* havde 3 Børn: 1. *Otto B.*, som 1737 var paa Lerchenfeldt og vist senere var Fuldmægtig paa Tirsbæk; 2. *Elisabeth Kirstine B.*, f. 1693, d. 1756, gift med Degnen *Christen Ludvig Bønsdorph* i Tornby; 3. *Anne Bertha B.*, f. o. 1695, d. 1768, gift 1717 med Sognefoged *Jens Thomsen* i Tornby.

1717 ægtede *Anne Kjærulf*¹⁷⁵) sin afdøde Mands Efterfølger som *Ridefoged* og Mølleforpagter *Just Henrik Bøhm*, f. o. 1686, d. L. Nygaard 1748, der efter at være

174. »Kjærulfske Studier« S. 298.

175. »Kjærulfske Studier« S. 311 f.

fratraadt Forpagtningen o. 1719 levede (1725) i Horshave i Torslev S. og 1729 blev Herredsskriver i Børglum og Jerslev Herreder med Bopæl i Lille Nygaard. Han havde i sine yngre Aar været Fuldmægtig ved Sejlstrup Gods, og han havde ingen Børn.

Bøhm efterfulgtes i Møllen af *Jakob Jørgensen Lorch* (se foran), og derefter fulgte *Anders Nielsen Kjærulf*, som ogsaa o. 1720 blev Ridefoged til Kølskegaard. Han var Søn af Niels Mortensen Kjærulf til Ormholt og var født o. 1667. Han nævnes som Forpagter paa Hejselt 1692 og 1719, ejede derefter Nørgaard i Kalum, men boede 1720 paa Gærumgaard, hvor han vist var Ridefoged, og han døde i Kølske Mølle 1737. Var gift med *Anne Nielsdatter Mørk* af Kalum Nørgaard, f. 1661, d. 1731. Hans Formueforhold var næppe gode, thi 1719 gjorde Ejeren af Hejselt *Jørgen Bille Udlæg* i hans Løsøre og Gaardens Besætning, og han blev dømt til at fraflytte Hejselt 1. Maj 1720¹⁷⁶⁾.

Ægteparret havde mindst 2 Børn: *Sofie K.*, der nævnes hjemme paa Hejselt 1719, og *Niels Andersen K.*, f. o. 1689, d. paa Kølskegaard 1748, der ogsaa synes at have været Mølleforpagter. Niels Kjærulf efterfulgtes vist som Møller og Ridefoged af *Hans Øser*, antagelig Søn af Købmand Hans Øser i Aalborg og Sara Gødertsdatter Schmidt. Han var født 1683 og døde Kølskegaard 1746. En følgende Ridefoged her var *Peder Sørensen Møller*, som 1755 blev gift med Jomfru *Karen Elisabeth Hauch*, Søster til Peder Markvard Lykkes Hustru paa Kølskegaard. De havde 1755 Datteren *Anne Marie Møller* f. her, men senere flyttede de til Hvilshøjgaard. 1756 var den under Ø. Hebelstrup omtalte *Morten Sørensen Hvorup* Ridefoged, men boede paa Ø. Hebelstrup. 1770, 5. Okt.

176. Tgb. 14. Dec. 1719.

begr. Ridefoged til Kølskegaard *Niels Holt*, 49 Aar gl.
»Skød sig selv ihjel Fredag før Mikkelsdag«.

Disse sidstnævnte Ridefogeder, Morten Hvorup og Niels Holt, boede ikke i Møllen, der 1755 var bortfæstet til en *Christen Christensen*, som nævnte Aar blev gift med *Maren Mikkelsdatter*, og han efterfulgtes af *Søren Albrektsen*, som 1797 blev gift med *Karen Svendsdatter*.

G. L. Nyholm, som 1840 blev Ejer af Kølskegaard, ombyggede 1845 Møllen og forøgede dens Kapacitet til 3 Kværne. Han bortforpagtede den 1844 til *Niels Jensen*, som 1847 flyttede til Mellerup Vandmølle i Jerslev S., og 1848 averteredes Kølskegaards Mølle atter til Bortforpagtning. 10. Maj 1860 brændte den ved Lynild, og 6 Mennesker var nær omkommet, idet Møllen styrtede sammen over dem, men de reddede sig ind i Grubeværket og slap ud.

1907 nedlagdes Møllen, og Mølledammen afvandedes til Agerjord, men Dæmningen ses endnu. Den sidste Møller var *Christen Jakobsen*, som købte Gaarden Spejlborg i Hallund¹⁷⁷).

177. Vends. Aarbøger 1935, S. 7 f.

XII. HALLUND KIRKE

Kirken, der skal have været helliget Sct. Olaf¹⁷⁸), bestaar af *Skib* og *Kor* samt *Taarn* mod Vest og *Vaabarhus* mod Syd. Skib og Kor samt Underdelen af det svære Taarn er opført i romansk Tid (1100–1200) af Granitkvadre paa profileret Sokkel, og 2 af de oprindelige Vinduer er bevaret, et i Skibets Nordmur og et i Korets Nordmur; begge de rundbuede Døre er ogsaa bevaret, den nordlige dog tilmuret. *Taarnet* er vel noget yngre end Skib og Kor, men er dog tidligt bygget; det har haft romansk Hvælving eller i hvert Fald været bestemt til at overhvelves, og Taarnrummet aabner sig ind mod Skibet med 2 Buer baaret af en firkantet Pille. Senere blev Taarnet nedbrudt i Højde med Skibet og erstattet med et lavt, puklet Spir, der ikke var nogen Pryd for Kirken, men 1911 erstattedes Spiret med et Taarn i romansk Stil og af Teglsten. Samtidig blev Kirkens Mure delvis omsatte for at give Plads til nye romanske Vinduer. Kirken har Bjælkeloft. *Vaabarhuset* er opført 1910 i Stedet for et mindre paa samme Sted.

Altertavlen er trefløjet og bærer i Midterfeltet et daarligt Maleri af Christus paa Korset, malet 1907 af P. Scavenius; tidligere var Midterfeltet blaamalet med et gult Kors paa. Altertavlen bærer *Styge Høeg* (til Vang og Kølskegaard) og hans Hustru *Anne Ulfstands* Vaabner og er vist efter 1636 skænket af deres Arvinger. Træpanelet om Alterbordet er fra samme Tid. *Døbefonten* er

178. Klitgaard har ikke angivet nogen Kilde til denne Formodning, som maa staa i Forbindelse med det af Lærer Rørsig meddelte lokale Sagn (se S. 14) om Læsøboernes Rejser til Hallund for at faa deres Børn døbt. Paa Læsø rejstes senere St. Olavskirken i Hals, der sikkert var den ældste paa Øen, men i 1700erne blev øde paa Grund af Sandflugten.

Kirken før Restaureringen 1911.

Kirken efter Restaureringen.

af Granit og fra romansk Tid, den er uden Ornament, og *Daabsfadet* af Messing er Nürnbergerarbejde, vel et af de sædvanlige Pyntefade fra en Herregaard. Over Triumfbuen (Korbuen) hænger et lille *Krucifix* fra Renæssancetiden (1500erne).

Alterstagerne er af Malm og fra o. 1545; de er skænket af *Just Jakobsen Høeg* og Hustru *Mette Gøye* og bærer deres Vaabener. Just Høeg, der var forlenet med Kølskegaard, døde 1557. Efter Mette Gøyes Død 1547 ægtede han *Sidsel Bille*; de er begge begravet i Sulsted Kirke.

Prædikestolen bærer ligeledes Styge Høegs og Anne Ulfstands Vaabener og er antagelig fra samme Tid som Altertavlen; den er skaaret af en Billedsnider fra Aalborg, der ogsaa har skaaret Ægteparrets Vaabener paa de to øverste Kirkestole.

Lydhimlen over Prædikestolen er fra 1604 og ikke skaaret af samme Mester som Prædikestolen. 1890 blev den kasseret af Kirkesynet og solgt for 10 Kr., hvorefter den blev brugt til Lysthustag i Dronninglund; herfra kom den til Museet i Hjøring, der 1901 restaurerede den, og den blev saa tilbagekøbt til Kirken for 300 Kr.

I Kirken hænger 1 *Lysekrone* fra 1500, og 1 *Lysekrone* i Rokokostil hænger i Taarnrummet; den er til 12 Lys og har tidligere hængt i Salen paa Nørre Ravnstrup i Ørum Sogn. En tredje Lysekrone i Renæssancestil og til 16 Lys hænger i Skibet; den blev skænket til Kirken 1919. *Orglet* er 1919 skænket til Kirken af Menigheden. *Klokken* var uden Indskrift og blev 1882 omstøbt og kom da til at bære Indskriften »*Støbt af B. Løw & Søn, Kjøbenhavn 1882*«. Fra 1791 til 1911, da der blev bygget et delvis nyt Taarn, hang Klokken i en Klokkestabel nordvest for Kirken.

Ved Restaurering af Kirken 1912 afdækkedes Brudstykker af nogle middelalderlige *Kalkmalerier*, der dog var for medtagne til at kunne bevares.

31. Marts 1631 afhjemledes paa Jerslev Herreds Ting Syn over Kirken, hvis Loft næsten var øde, og der var intet Loft i Vaabehuset, ligesom dets Dør manglede. Ogsaa Loftet i Taarnet, paa hvilket der var Pulpitur, var øde, og Kvindestolene var meget »farlamme« (∴: forfaldne), saa der udkrævedes 20 Tylter Savdeller (∴: Brædder) til Istandsættelsen samt 6 Læster Kalk (= 72 Tdr.) til Reparation af Murene. Paa Vaabehuset manglede 100 Tagsten, og Kirken manglede Bly paa Tagets Sydside. Søndre Stente manglede Rist, og Kirkegaardsdiget var delvis nedfaldet. Det var jo kort efter »Kejserkrigen« 1627–29, da Fjenden havde hærget Jylland. I Synet omtales en gammel Altertavle, som var meget »forhavet« og Malingen delvis affaldet; det kan jo ikke have været den nye Altertavle med Styge Høegs og Hustrus Vaabener paa, og det er derfor nærmest at antage, at deres Børn har skænket den¹⁷⁹ o. 1635. Kirkens hele Brøstfældighed takseredes til 120 Sldr. (= 80 Rdl.) foruden Arbejds løn, Kost til Arbejdsfolkene og Vognleje. Et nyt Synsvidne, afhjemlet paa Herredstinget 9. Maj 1639, viser lignende Forfald. I et Synsvidne afhjemlet paa Tinget 7. Juli 1642, hedder det, at Tømmeret i Spiret er raadent, saa Klokken ikke kunde hænge deri eller Spiret blive staaende, men man forhastede sig dog ikke med Istandsættelse, thi af Synsvidner 25. Okt. 1649 og 12. Dec. 1650 ses, at 12 Stole nedenfor Kirkedøren var helt øde og de andre ganske »vage«, et Vindue i Taarnet var borte, og Koret (∴: Pulpituret) i Taarnrummet var »moxen slet forfalden«, og Forklædningen manglede. Kirkedøren og Vaa-

179. Der er dog nogen Formodning for, at de kun har restaureret og opmalet Tavlen, hvis Stil tyder paa, at den er ældre end 1635.

benhuset samt Porten og søndre Stente skulde laves af ny, og en Del af Kirkens Vestende og Sydside var nedraldet, ligesom Kirkemuren øst for Vaabenhuset truede med at falde ned. Spiret stod aabent, og dets Træværk var saa raaddent, at der ikke kunde lægges Bly paa. Brøstfældigheden takseredes til 500 Sldr. 1644–45 havde vi jo haft det første svenske Indfald i Jylland, og i de følgende Aar var Tilstanden her ganske armelig.

Endelig tog man i Vinteren 1651 fat paa at afhjælpe de værste Mangler; der byggedes et nyt Spir, hvori Klokken blev ophængt; der lavedes nye Kirkestole, ligesom Alteret blev beklædt ovenpaa og listet (Synsvidne 13. Marts 1651), men 1666, altsaa efter at svenske Tropper atter havde huseret her 1657–60 tillige med vore allierede Polakker og Brandenburgere, var de fleste af Stolene i Kirken igen forfaldne, og Pulpituret var næsten øde (borte); Kirkens Blytag var meget forfalden, Kirkegaardsdiget øde og Stenterne næsten øde (Synsvidne 19. April 1666). Vi har derefter intet Kirkesyn opbevaret før 1720 (Bispearkivet Pk. 315). Da var Kirkestolene meget forfaldne, den halve Forklædning paa Pulpituret var »slet ruineret«, og Stolene der var enten brøstfældige eller helt borte. I Taarnrummet manglede det meste af Loftet, der var kun 4–6 raadne Fjæl tilbage over Siddepladserne i Rummet. Kirkens Gulv var ganske ujævnt, og et Sted i Koret var Gulvet nedsunket – aabenbart over en Grav under Koret.

Et Vindue i Kirkemuren ved Prædikestolen og et i Taarnet var udblæst, og i de øvrige manglede adskillige Ruder. Af Kirkemurene var endelig mange hugne Sten udfaldet.

I Vaabenhuset er Gravsten over Forpagter *Jesper de Hemmer Henriksen*, f. 17. April 1671, død i Kølskegaard i Marts 1702, og paa Kirkegaarden findes Mindesten over

Peder Markvard Rodsten Lykke (Lycke) til Kølskegaard, død 1775, begr. i Kirken, og Hustru *Birgitte Johanne Hauch*, død 1820, der blev begr. under Stenen, efter at Begravelser i Kirkerne var blevet forbudt. Paa Kirkegaarden er ogsaa Gravsten over Jomfru *Anne Cathrine Lycke*, f. Kølskegaard 1. Juli 1754, d. sst. 26. Okt. 1815. Og endelig er der paa Kirkegaarden Brudstykker af en Gravsten over »gudelskende og dydsirede nu sal. Dannekone« *Anne Christensdatter*, f. i Søndergaard i Hollensted 1659, d. 1722.

Kirken tilhørte efter Reformationen *Kronen* indtil 9. Nov. 1686, da den med tilliggende Jordegods 1 Halvgaard (Hedegaard?) og 2 Bol i Hallund By samt Pøldsager og en Ager i Jerslev Mark, *Kirketiende* 20 Tdr. Hk. og Kirkeskyld (Afgift af Fæstegodset) Hk. 8-3-2-0 blev skødet til *Steen Hondorff* til Rønneholm, Stiftamtmand i Aalborg, og efter hans Død 1687 afhændede hans Enke *Margrete Grubbe* den til *Hans Mogensen Arenfeldt* til Ruugaard og Kølskegaard, d. 1689. Derefter laa den til Kølskegaard indtil ca. 1725.

1736 tilhørte den Stiftamtmand *Jørgen Bille* til Ellinggaard, d. 1736, og 1742 ejedes den af hans Svigersøn *Schach Vittinghof*, *Greve af Holck* til (Gl.) Vraa. 1745-1800 ejedes Kirketienden af *Peder Markvard Rodsten Lykke* og hans Enke, som 1800 solgte den til sin Søn *Claus Lykke* til Kølskegaard. Han forærede den 1802 til sin Søsterdatter, Jomfru *Birgitte Johanne Ilum* fra Rønnevsholm, da hun 1. Juni d. A. paa Kølskegaard ægtede *Jens Jørgensen Gleerup* til Haven i Hørby S. og senere ogsaa til Knudseje i Skæve S., hvor han døde 1823, 45 Aar gl., medens hun døde i Aalborg 1851, 77 Aar gl. Hun fik dog næppe Skøde paa den, thi efter *Claus Lykkes* Testamente, læst 18. Sept. 1845, blev *Cathrine Dortea Lykke* Ejer af Kirketienden, hvorefter *Ida Kirstine Ilum*

ved Gavebrev af 26. Sept. 1846, læst 15. Juli 1848, fra C. M. Lykke blev Ejer. Hun ægtede *Peder Rold Lundbye* til Nørre Ravnstrup i Ørum S., og efter hans Død 1864 ægtede hun 1867 *Hans Holm Bredstrup* til Ravnstrup, og Kirken laa derefter til denne Gaard indtil Tiendeafløsningen 1903. I 1880erne lod Fru Bredstrup foretage en Restaurering af Kirken, og Dobbeltportalen ind til Taarnrummet blev delvis nedtaget og genopsat af daværende Muremester, senere Gaardejer P. Aagaard fra Ørum S.

Kongetienden af Hallund S., 14 Tdr. Hk., blev 1662 af Kongen skødet til Hofkammererer *Johannes Bojesen* sammen med Aastrup Slot ved Hjøring og meget andet Gods, og fra Aar 1715 laa den til Kølskegaard. Kongekvægtienden tilhørte *Aalborg Hospital*.

SKOLER

Den første Skole i *Hallund* byggedes omkring 1630 omtrent samtidig med den første Skole i Hovedsognet Ø. Brønderslev. Det er troligt, at Skoleholderne skulde lønnes ens begge Steder, nemlig med 2 Skæpper Korn (Byg) fra hver Helgaard, og Ligningen udførtes paa den Maade, at store og smaa Bondesteder lagdes sammen, og ved Beregning af Hartkornets samlede Antal Tdr. fik man ud, at der var 24 Helgaarde i Ø. Brønderslev og 17 i Hallund Sogn¹⁸⁰), hvorefter Degnen, der holdt Skole førstnævnte Sted, fik 6 Tdr. Korn, mens Skoleholderen i Hallund maatte nøjes med 4 Tdr. 2 Skpr.; men saa var der jo begge Steder lidt Agerjord til Skolerne og Græsning til en Ko og et Par Faar, og desuden skulde Beboerne yde Højtidsoffer og efter Evne og god Villie bidrage til

180. Se P. M. Rørsig: Skoler, Degne og Skoleholdere I. S. 551 fig.

Skolemestrenes Husholdning med Æg, Ost, Flæsk og Fjerkræ, samt holde Skolerne forsynet med Brændsel. Der var dog stadig i 16-1700erne Klager over, at Degnen i Ø. Brønderslev ikke fik, hvad han kunde tilkomme af Korn, og langt mindre, hvad rimeligt var, af de halvvejs frivillige Smaaaydelser, og vi maa formode, at den arme Skoleholder i det lille Hallund Sogn var endnu værre stillet. Der klages her i 1690 og 1709 over, at Beboerne paa Grund af Armod ikke kunde svare deres Ydelser til Skolen, og Børnenes Skolegang forsømtes og forringedes i samme Grad, som Evnen til at lønne Skoleholderen gik tilbage. Det varede over et Hundrede Aar, inden der blev nogen fast Ordning paa Fordelingen af Ydelserne til Skoleholderen, og naar en Skoleholder døde, knob det ofte med at faa ansat en ny, saa at Embedet kunde staa vakant i flere Maaneder, hvilket skete saa sent som 1742, da Skoleholderen døde i April, og man ved Slutningen af Juli Maaned endnu ikke havde Udsigt til at faa en ny ansat. Der var ogsaa paa dette Tidspunkt Klager over, at Skolen var beliggende i Hallund By, saa at Børnene fra Hollensted daarligt kunde naa frem og tilbage i de korte Vinterdage, og Præsten anbefalede, at Skolen blev flyttet til et mere centralt Sted, nemlig et Hus ved Hollensted Vad; men Forslaget vandt ikke Autoriteternes Bifald, og alt blev ved det gamle endnu et lille Aarhundrede.

Skolehuset var beliggende midt i Hallund By, vist paa samme Plads, hvor det laa i Begyndelsen af indeværende Aarhundrede, og hvor der nu er Smedie. Det forfaldt og ombyggedes ca. 1740 og flere Gange senere, sidst 1854.

Den første Skoleholder var *Laust Rasmussen*, der 1640 maatte stævne en Del af Sogneboerne for at faa de foran omtalte Ydelser i Korn og andre Naturalier. Den næste,

Niels Olufsen, der som 20-aarig ung Mand tiltraadte Stillingen omkring 1660, søgte at bøde paa sine ringe Indtægter ved at praktisere som »klog Mand« og lave Medicin mod den dengang meget udbredte Koldfeber. Han døde 1699.

Nogle Aar senere var her en Skoleholder *Jens Olufsen*, der nævnes 1718, og senere *Peder Pedersen*, der døde 1728, kun 28 Aar gammel; men om de to havde været de eneste siden 1699, og hvorledes det egentlig gik med Skolen i disse Aar, ved vi ikke.

Da det, som foran nævnt, ofte kunde være vanskeligt at faa nogen til at paatage sig den usselt lønnede Skoleholderbestilling, er det forstaaeligt, at man jævnlig maatte tage til Takke med unge Lømler, der ikke blot kundskabsmæssigt, men ogsaa i moralsk Henseende var yderst slet skikkede til at være Opdragere for de arme Skolebørn. En saadan uheldig Person var *Frederik Christian Skoleholder*, der nævnes første Gang 1732, og skønt han var gift og nævnte Aar fik et Barn døbt i Hallund Kirke, faa Aar efter maatte forlade Embedet, fordi han havde bedrevet Utugt med en Pige, Mette Jensdatter, der for sin Synd maatte staa aabenbar Skrifte i Hellevad Kirke 1735. Han efterfulgtes af *Gude Jensen*, der døde 1742, og saa fik *Frederik Christian*, der formodentlig med Alderen var bleven klogere og mere forsigtig, Skoleholderstillingen igen og klarede sig saa pænt, at han 1745 og 1760 omtaltes anerkendende ved Biskoppens Visitationer. Han beholdt da ogsaa Pladsen i 37 Aar, men da han døde 1780, lidt over 70 Aar gammel, skrev Præsten, at han til sidst havde betlet, og man kan vel heraf slutte, at han har været i yderste Armod, da han, antagelig et Aarstid før, havde forladt Skolen.

Hvorledes den blev passet i de nærmest følgende Aar, vides ikke; men 1784 flyttede *Jens Laursen*, der havde

boet i Hammer Sogn, til Hallund og blev Husmand, Skoleholder og fra 1809 tillige Kirkesanger og synes at have passet begge de sidstnævnte Bestillinger godt. Han havde en sjælden smuk Sangstemme, og om hans Undervisning siges der i en Visitatsberetning fra 1785, at der var intet at laste, og at »han aagrede, det bedste, han formaaede, med det lidet, der raadedes over«. I denne velvillige Anerkendelse er vel gemt en Antydning af, at Skolemesterens Kundskaber var for ringe, og det maa derfor vække nogen Forundring, at tre af Jens Laursens Sønner kunde aagre videre med det lidet Pund, der var blevet dem til Del i Faderens Skole, og uden videre Uddannelse blive dygtige og ansete Lærere. Den ældste, Lars, der senere antog Navnet *Hallund*, blev Lærer ved Fattighusskolen i Aalborg og gjorde sig bekendt som Fremskridtsmand ved at benytte »den indbyrdes Undervisning«s Metode; senere var han Lærer i Ø. Uttrup. Hans Broder *Søren Jensen* blev Degn i Hellum og siden i Ø. Brønderslev, og *Christen Jensen* blev Faderens Medhjælper og overtog Skolen i Hallund efter ham. Der har tydeligt nok hos Husmanden fra Hammer Bakker og hans Sønner været personlige Egenskaber, som har fundet Behag hos Præster og Skoleautoriteter, og det var maaske især af Betydning, at de alle var gode Forsangere i Skole og Kirke. Den yngste Søn, Jens, maatte dog nøjes med at lære Skrædderprofessionen; han boede hjemme i Skolehuset, saa længe Faderen levede, og var siden Skrædder i Vrejlev.

Jens Laursen døde 1817, 78 Aar gl., og Christen fortsatte i Embedet i henved 40 Aar. Han skal efter bevarede Vidnesbyrd have været en flittig og dygtig Lærer og en udmærket Kirkesanger.

1857 ansattes *Søren Christian Külerich* som Lærer og Kirkesanger. Af Skolekommissionens Forhandlingspro-

tokol fremgaar det, at man har rejst Sag imod ham omkring 13. April 1869; men det oplyses ikke, hvad han havde forset sig med, og da der intet senere nævnes om Sagen, har han antagelig straks faaet den standset ved at søge sin Afsked. Samme Aar, 29. Nov., kaldes *Jens Nikolai Petersen Bæk* til Skolelærer og Kirkesanger i Hallund. Han var her i en halv Snes Aar og synes at have været en paalidelig og dygtig Mand i sit Embede.

Søren Christian Thomsen, der tidligere havde været i Kraghede Skole, Ø. Brønderslev S., var Lærer i Hallund fra 1879 til 1911. Han var vistnok en dygtig Lærer, men skal efter gamle Folks Udsagn undertiden have haft Vanskeligheder med at holde nødvendig Disciplin i Skolens ældste Klasse.

Omkr. 1870 beregnedes Embedets Indtægter saaledes:

Korn (efter Kapitelstakst	310 Kr. 40	Øre
Bolig	100	—
Brændsel	60	—
Fourage	90	— 24 —
Jordlodden, 11 Tdr. Ld.	113	— 96 —
Skolepenge	83	— 32 ¹ / ₂ —
Offer og Accidenser	181	— 93 ⁴ / ₅ —
Kirkesangerløn (bør ikke medregnes)	20	—
Kirkebylærerløn	20	—
	Ialt	979 Kr. 86 ³ / ₁₀ Øre

1876 var Reguleringssummen beregnet til 1.042 Kr. 50 Øre, hvori Kirkesangerlønnen var fraregnet; men da f. Eks. Priser paa Bolig og leveret Fourage var forhøjede, var Lærerens økonomiske Stilling ingenlunde bleven forbedret. Ligeledes var det uden Betydning, at Reguleringssummen i 1897 forhøjedes til 1.199 Kr.

Lærer Thomsen har saaledes haft en reel Indtægt i Penge paa lidt over 600 Kr. aarlig, og iøvrigt var hans

økonomiske Stilling afhængig af, hvad han og Konen kunde faa ud af Landbrugsbedriften paa de 11 Tdr. Ld. og det ekstra Tilskud af Foder, som ydedes fra Sognets Gaarde. Hans Embede tør vel efter Tidens Forhold anses for at have været af Middelklassen. Skolens Landbrug udvidede han efterhaanden ved at skaffe sig mere Jord, og han skal en Tid have holdt 5-6 Køer og været helt velstillet.

1905 nedlagdes den gamle Skole i Hallund, og der opførtes en anselig ny Skolebygning med 2 Klasseværelser og Lærerbolig paa Bakken lidt nordvest for Kirken. Samtidig byggedes en ny Skole i *Hollensted*.

Lærer Thomsen, der var født 1840, afløstes 1911 af *Peder Madsen Pedersen*, som kort efter fik Navneforandring til *Rørsig* og fra 1907 havde været Andenlærer i Hallund. Han var født i Kvols ved Hjarbæk Fjord nord for Viborg 1879, og da han var Gaardmandssøn, søgte han i 1900 Uddannelse paa Dalum Landbrugsskole, var en Tid Kontrolassistent paa Fyn og kom derefter paa Skaarup Seminarium og tog Lærereksamen, var i et Par Aar Vikar, bl.a. i Saltum, hvorfra han kom til Hallund. Han virkede her indtil 1944, da han fratraadte paa Grund af Alder og svigtende Helbred og købte et Hus i Hallund, hvor han døde 27. Februar 1950, 71 Aar gl.

Rørsig var en meget flittig og kundskabsrig Lærer, som mange af hans tidligere Skolebørn mindes med Taknemlighed. Han interesserede sig stærkt for de folkelige Bevægelser i hans Samtid, f. Eks. Højskolebevægelsen, Plantningssagen, Sygekasserne o.s.v.; men først og sidst var han Oldgranser og Lokalhistoriker. Hans Bogsamling, der hovedsagelig omfattede Arkæologi og Historie, var den største, der fandtes i noget nordjydsk Lærershjem, og han færdedes i sin Fritid fra Skolen vidt og bredt i Vendsyssel og i sin Hjemegn ved Viborg for at

se paa Oldtidsminder, Kirker og gamle Gravsten. Han havde jævnlig Besøg af Nationalmuseets Folk og assisterede ivrigt ved lokale Undersøgelser og Udgravninger, ligesom han støttede Vendsyssel Museum i Hjørring og Hjemstavnmuseet i Try og skænkede Museumsfolkene de Oldsager, som han og hans interesserede Skolebørn fandt i Marker og Enge omkring Hallund. I 1915 var han Medstifter af Hjørring Amts historiske Samfund, i hvis Bestyrelse han var Næstformand, og i Aarenes Løb skrev han mange Bidrag til Aarbogen og samlede desuden en uhyre Mængde lokalhistorisk Stof, som efter hans Død er indgaaet i Landsarkivet i Viborg. Her tilbragte han gerne sine Ferier, læste og opskrev alt, hvad han kunde overkomme, af gamle Dokumenter, Kirkebøger og Tingbøger; men han naaede desværre ikke at faa synderlig Ordning paa sine Notater, der nu henligger i Tusindvis af løse Lapper i Arkivet. En meget væsentlig Del af Materialet til Hallund Sogns Historie er hentet fra disse Samlinger.

P. M. RØRSIG

Rørsig har ligeledes skrevet historiske Afhandlinger til »Jyske Samlinger« og en utallig Mængde smaa Artikler og Meddelelser til »Vendsyssel Tidende« og »Aalborg Amtstidende«.

Hans Afløser som Førstelærer i Hallund er *Hugo Jørmann*, f. 1910 i Grætrup Skole, Junged Sogn i Salling. Han har tidligere været Lærer i Thise.

Vadet Skole blev oprettet 1854, efter at der siden 1814 havde været gjort Forsøg paa at holde Hjælpeskoler i Gang i Hollensted og ligeledes i det nærliggende Hvilsbjerg i Nabosagnet Ø. Brønderslev. Nu blev disse Skoler nedlagte, og Børnene paa begge Sider af Sognegrænsen søgte til den ny Skole, der laa ret ensomt paa den høje Skrænt ved Østsiden af Dalsænkningen og Bækken, der her er Sogneskul. Neden for Skolen er det gamle Vade-sted, i hvis Bund der i 1959 fandtes Flintredskaber fra ældre Stenalder (Se Vends. Aarbøger 1959, S. 132).

Det ny Skolehus var 28 Alen langt og havde som sædvanligt baade Skolestue og Beboelse til Læreren; desuden var der et lille Udhus med Stald, Lade og Brændselsrum. Til Skolen hørte en Jordlod paa 11 $\frac{1}{2}$ Td. Land, der foreløbig gav meget ringe Udbytte, da Jordbunden var for tør, og over Trediedelen (4 Tdr. Ld.) laa hen i udyrket Hede.

Embedet var dog næsten lige saa godt lønnet som det i Hallund. En »Regulering« fra 70erne eller 80erne viser følgende Skema:

Løn i Korn efter Kapitelstakst, 6 Tdr.

Rug, 33 Tdr. Byg	414 Kr.	
Bolig	100	-
Brændsel, 32 Læs, hvoraf 21 regnes		
Læreren til Gode, a 3 Kr.	63	-
Fourage	90	-
Jordloden	100	-
Skolepenge	89	- 7 $\frac{1}{2}$ Øre
Offer og Accidenser	112	- 67 -
Ialt	968 Kr.	98 $\frac{1}{2}$ Øre

Det giver 615 Kr. i rede Penge; men da Læreren i mange Aar næsten intet fik ud af Landbruget, har hans Kaar været meget fattige.

Den første Lærer i Vadet Skole var *Thomas Sørensen*, der var født i Hallund 1810 og ikke havde anden Lærdom, end hvad han havde erhvervet hos Skoleholder Chr. Jensen i Hallund og senere forøget ved Selvstudium. Han havde dog høje Tanker om sit Kald og var en meget pligtopfyldende, temmelig streng Skolemester, der krævede, at Balles Lærebog og Birchs Bibelhistorie skulde læres ordret udenad; men det hjalp meget til at holde Liv i Undervisningen, at han var en god Fortæller, som baade Børn og ældre gerne lyttede til. Han havde som ungt Menneske tjent i Præstegaarden i Ø. Brønderslev og læste der alle de Bøger, han kunde faa fat paa. Derefter var han Møllerkarl paa Hvilshøjgaard, sparede sig nogle Skillinger sammen og rejste til København for at se og opleve noget nyt. Han fik Plads hos en Urtekræmmer og benyttede sin Fritid til at se Byens Herligheder, især de historiske Slotte, Kirker og Pragtbygninger, som han havde læst om i Bøger og Blade. Det er betegnende for hans aandelige Indstilling, at han siden holdt det for en af sine største Oplevelser at have set Kong Frederik den Sjette paa Amalienborg Slotsplads. Han nærrede den dybeste Beundring for Kongen og var i det hele taget saa autoritetstro, som nogen Embedsmand i Frederik den Sjettes Danmark kunde være. Han elskede at staa sig godt med sine overordnede: Præsten, Provsten og Biskop Kierkegaard, der skal have udtalt sin fulde Tilfredshed med hans Katekisation i Vadet Skole.

Det var vist især Opholdet i København, der havde styrket Th. Sørensens Overbevisning om, at han var bestemt af Forsynet til at være Skolemester, og da han

efter et Par Aars Forløb kom tilbage til sin Hjemegn, lejede han en Storstue i Nørgaard i Hollensted og begyndte for egen Regning at holde Skole for Byens Børn. Han havde de følgende Aar saa god Fremgang, at Sogneforstanderskabet maatte bygge en lille Skole til ham i Hollensted By, hvor han virkede, indtil han 44 Aar gl. overtog den nye Skole i Vadet.

Han var en yderst nøjsom Mand, der klarede sig godt med Embedets smaa Indtægter. Landbruget brød han sig ikke meget om; men han var en ivrig Plantningsmand og anlagde en smuk Have omkring Skolen.

Paa sine gamle Dage nød han megen Ros for sin Lærervirksomhed, og da han 1880 fyldte 70 Aar, mødte Provsten for at overrække ham Dannebrogskorset. Højskoleforstander N. C. Nielsen i Brønderslev skal have sagt, at de Elever, der kom til ham fra Ths. Sørensens Skole, havde bedre Forkundskaber i Dansk end de fleste af dem, der kom fra andre Kommuneskoler i Vendsyssel.

Den gamle Skolemester virkede i sit Embede til 1882, da det overtoges af Sønnen *Thomas Chr. Thomsen*, der tidligere havde været Lærer i Hjerm og i Ø. Linderup. Ths. Sørensen tog derefter Ophold i Hallund, hvor hans ældste Søn, den foran nævnte Søren Chr. Thomsen, var Lærer. Her levede han endnu et Par Aar og tilbragte Tiden med at plante Træer paa Hallund Kirkegaard, hvor han stedtes til Hvile ved Udgangen af Aaret 1884.

Th. C. Thomsen, der var en dygtig og afholdt Lærer, døde 1890, kun 41 Aar gl. Derefter kaldedes Hjælpelærer i Heltborg *Rasmus Andersen Laursen* (f. 1858); men allerede 1895 kaldedes han til Lærer og Kirkesanger i Gettrup i Thy, og Vadet Skole overtoges af *Jens Krogh Kristensen* (f. 1869 i Thy), der da var Hjælpelærer i Visse.

1905 blev Vadet Skole nedlagt og solgtes senere til Husmandsbrug. Jens Krog Kristensen flyttedes derefter

til den nyoprettede *Hvilshøj* Skole paa den anden Side af Sogneskillet, og til den ligeledes nyoprettede Skole i *Hollensted* kaldedes *Emil Valdemar Danielsen*, f. 1876, dimitteret fra Ranum Seminarium og før 1905 Enelærer i Højlund ved Mossø.

Allerede et Hundrede Aar i Forvejen havde det været forsøgt at holde Skole i Hollensted. Vi hører om en saakaldt *Omgangsskole* i en Skrivelse fra Sognepræsten 1814, men da var den unge Mand *Jens Mortensen*, der plejede at gaa fra Gaard til Gaard og samle Børnene til Undervisning i en Dagligstue eller Storstue, uheldigvis død, og Præsten beklagede, at der næppe mere kan faas saa dygtigt et Menneske til at paatage sig Undervisningen for den ringe Løn, som Jens Mortensen lod sig nøje med. Af Kirkebogsnotitsen om den unge Skoleholders Død og Begravelse fremgaar det, at han kaldtes *Jens Mortensen Aistrup* og var 26 Aar.

Det lykkedes dog at faa en anden ung Mand, *Niels Chr. Thomsen* fra Ø. Brønderslev til at undervise i Hollensted. Han var her til 1832, da han blev forflyttet til Sterup Skole, og der havde, efter hvad Pastor Jermiin i Ø. Brønderslev gentagne Gange udtaler, kun været godt at sige om hans Lærervirksomhed. Præsten var da ogsaa ivrig for at faa opført en Skolebygning; men det kunde foreløbig ikke lade sig gøre. Fra 1833 virkede ogsaa en ung Mand fra Ø. Brønderslev, *Jens Christensen (Gaarden)* i Hollensted; han var i Særdeleshed dygtig i Skøn-skrivning og Prentning og lærte Børnene at skrive godt. Han er formentlig engang i 1840erne bleven afløst af den foran omtalte Ths. Sørensen, der ganske vist fik Held til at faa opført den længe attraaede Skolebygning i Hollensted, men kort efter flyttede til Vadet, hvorefter Hollensted Skole lagdes øde og som foran nævnt først genoprettedes 1905.

E. V. Danielsen virkede kun nogle faa Aar ved Hollensted Skole og afløstes af *Niels Mathiassen*, der 1907 forflyttedes hertil fra Andenlærerembedet i Hallund. Han blev i Hollensted til 1912, og derefter overtoges Embedet af *Hans Oluf Valdemar Larsen Saxe*, hvis Hustru, Marie S., var Lærerinde og en Tid underviste i yngste Klasse ved Skolen. Omkr. 1920 afløstes Saxe af *Jens Thorvald Jensen*, der var ved Skolen til 1949. Senere har den været drevet ved skiftende Vikarer.

REGISTER

- A. *Personnavne.*
- Aaen, Hans Pedersen, Fladbirk, 75.
-, Jakob Pedersen, 75.
-, Peder Nielsen, Ejer af Ø. Hebbelstrup, 73, 74.
- Aagaard, Peter Nielsen, Murrermester og Gaardejer, 125.
- Abelgardh, Jep, Væbner, 16.
- Albretsen, Anders, til Kokkedal, 27.
- Aistrup, Jens Mortensen, Skoleholder, 135.
- Andersen, Jens Peter, Huslærer, 75.
- Arenfeldt, Hans Mogensen til Rugaard og Kølskegaard, 27, 96, 97, 124.
- Bang, Per, Sognepræst, 16.
- Bartholomæussen, Valentin, Bøsemager i Kbh., 44.
- Basse, Hans, til Gerumgaard, 95.
- Bastholm, Pors Hammer Munk, til Odden, 106.
- Below, Claus, 96.
-, Laurids, til Kølskegaard, Kancellisekretær, Landsdommer, 79, 95.
-, Tyge, til Frøstrup, 95.
- Benzon, Niels, fra Havnø, 98.
-, Peder, til Havnø, 97.
- v. Bergen, David Jensen, Kappellan i Vraa, 53.
- Bildt, Daniel, til Morland, 19.
- Bille, Holger Steensen, til Burholt, 36, 37.
-, Jørgen, til Hejselt, Ellinggaard m.m., 116, 124.
-, Steen Holgersen, til Bangsbo og Burholt, 36, 64.
- Biugs, Barbara og Helvig B., Hekse, 50.
- Blok, Henrik, Ridefoged til Høgholt, 67.
- Blom, Emanuel, Amtmand, 107.
- Bojesen, Johannes, Hofkammerer, 125.
- Brun, Kjeld Ottosen, Ridefoged og Mølleforpagter, 115.
-, L. C., Degn i Skæve, 31.
- Brøndlund, Jens Pedersen, Præst i Ø. Brønderslev, 64, 69, 96, 104.
- Brørup, Jørgen Iversen, Præst i Aggersborg, 53.
- Buch, Niels Hansen, i V. Kornum, senere Ridefoged til Odden, 93.
- Buchholtz, Erhardt Holger, Gaardejer, Forfatter, 26, 74, 110.
- Bæk, Jens Nikolai Petersen, Lærer, 129.
- Bøhm, Just Henrik, Ridefoged og Mølleforpagter, senere Herredsskriver, 115, 116.
- Børghlum, Erik Nielsen, Præst i Ø. Brønderslev, 52.
-, Jakob Nielsen, Præst i Rubjerg, 57.

- Børialsen, Anders Poulsen, Adelsmand, Lund i Rinds Herred, 65.
- , Poul Andersen, Ridefoged til Aalborghus, Fæster af Ø. Hebelstrup og Ejer af Hvilshøjgrd., 65, 90, 91, 93.
- Christensdatter, Anne, »dydsiret Dannekone«, Søndergaard i Hollensted, 124.
- Christensen, Chr., Urmager, 29.
- , (Gaarden), Jens, Skoleholder, 135.
- , Jep, Selvejergaardmand i Ørum, 34.
- , Ludvig, Kaptajn, 94, 95.
- , Niels, Præst, 50.
- , Peder, Præst i Rubjerg, 85.
- Clemensen, Hans Peter, Mejeriforpagter, 111.
- Colstrup, Chr. Hansen, 74.
- Danielsen, Emil Valdemar, Lærer, 135.
- Dessen, Inger Desideria, g. m. Biskop Wexelsen, 32.
- , Mads, Skriver, Fuldmægtig, senere Gaardejer, 31.
- , Mads Møller, Auditor, senere Sorenskriver i Norge, 32.
- , Morten, Skriver, 31.
- Drewsen, Ane Kristine Dorte, Enke efter Fabrikant D., købte 1827 Kølskegaard, 108, 109.
- Dyrskjøt, Lars, i Aagaard, 20, 66, 91, 93.
- Ejlersen, Jacob, Slotsskriver, 82, 84.
- Emmersen, L. K., Landbrugs-konsulent, 113.
- Eriksen, Oluf, i Kraghede-gaard, 53, 54.
- Ferslev, Ivar Nielsen, Byfoged i Skagen, 31, 66.
- Frederik Christian, Skoleholder, 127.
- Galskyt, Peder, paa Kornum-gaard, 96.
- Gleerup, Jens Jakobsen, Krigsraad, til Knudseje og Rødslet, 105.
- Grubbe, Christian, til Lystrup, 36, 37.
- Gyldenstjerne, Predbjørn, til Vosborg, 35, 37.
- Hack, Anders, Prior, 19, 34.
- Hagstrøm, C. F., til Klaus-holm, 31.
- Hallund, Lars, Lærer i Aal-borg, 128.
- Hancke, Johan Adolph, Ejer af Rottrup i Ulsted S., 71.
- , Niels, Forfatter, 71.
- Hansen, Anders, Foged paa Gl. Vraa, 37.
- , Clemen, i Røgelhede, 17.
- , Lorenz, Bøsemager, 42.
- , Ove, Sognefoged i Hal-lund, 44.
- Hastrup, Morten Leth, til Køl-skegaard, senere til Tve-den i Albæk, 109, 110.
- Hauch, Peder, til Attrup, Hammer S., 105.
- Henriksdatter, Magdalene, Enke efter Jens Christen-sen Prang i Sæby, 68.
- Henriksen, Jesper de Hemmer, Forpagter paa Kølskegrd., 101, 123.
- Hjort, Jakob Frandsen, til Kølskegaard, 82, 102 flg.
- Holst, Hans Andersen, L. Kraghede, 68.
- Holt, Niels, Ridefoged paa Kølskegaard, 117.
- Hondorff, Steen, Stiftamt-mand, 21, 124.
- Hvorup, Morten Sørensen, Ri-defoged, Fæster af Ø. Hebelstrup, 30, 70, 116.
- , Søren, Overretsprokurator i Norge, 70.

- Høeberg, Rasmus, Forvalter, senere Ejer af Ø. Hebelstrup, 69, 71, 72.
- Høeg, Anne Marie Gregersdatter, 80.
- , Birgitte Sofie, 81.
- , Elisabet Sofie, 81.
- , Erik, til Langholt, 36, 54.
- , Gregers, til Vang, 80.
- , Jakob Eskildsen, til Vang, 81, 88, 114.
- , Just Jakobsen, til Vang, 121.
- , Margrete Ide, paa Sdr. Skovsgaard, 81.
- , Peder, Herredsfoged, 31.
- , Styge, til Vang, 49, 88, 118, 121.
- Illum, Birgitte Johanne, g. m. Jens Jørgensen Glerup til Haven og Knudseje, 106, 124.
- , Ditlev Henrik Pedersen, til Rønnovsholm, 106.
- , Ida Kirstine, g. m. P. R. Lundbye og senere med H. H. Bredstrup til N. Ravnstrup, 124, 125.
- Ingeborg Skeel til Voergaard, 19, 27.
- Inger, Store I. i Skagen, Heks, 49.
- Jahansen, Las, Væbner, 16.
- Jakobsen, Christen, Møller i Kølske, senere Ejer af Spejlborg, 117.
- , Jakob, Overretssagfører i København, 77, 79.
- , Peder, Øksenvad, 76, 77.
- , Rudolf, Øksenvad, 79.
- Jensdatter, Anne, fra Kraghedegaard, 87.
- Jensen, Proprietær til Kobbersholt, 83.
- , Christen, Lærer og Kirkesanger, 128.
- , Gude, Skoleholder, 127.
- , Jens Jakobsen, Ø. Hebelstrup, 77.
- Jensen, Jens Thorvald, Lærer, 136.
- , Lars, Ø. Aslund, 76.
- , Laurits, Ø. Hebelstrup, 77.
- , Niels, Møller i Kølske, senere i Sterup, 117.
- , Peder, i Burholt, 87.
- , Peder, Herredsfoged, Forpagter paa Kølskegrd., 49.
- , Søren, Degn i Ø. Brønderslev, 128.
- , Villads, Try Udflyttere, 77.
- Johansen, J. A., Savværksejer, 113.
- Justesen, Hans, Ejer af Burholt, 101.
- Jørman, Hugo, Lærer, 132.
- Kaas, Mogens, til Frøstrup, 88, 91, 92.
- , Mogens, til Kølskegaard, 19, 20, 21.
- , Thomas, til Ørndrup, 93.
- Kieldsen, Hans, i Røgelhede, 17.
- Kierkegaard, P. Chr., Biskop i Aalborg, 133.
- Kiilerich, Søren Christian, Lærer, 128.
- Kjeldsen, Henrik, til Ormholt, 101.
- Kjærulf, Anders Andersen, Selvejer i V. Brønderslev, 52.
- , Anders Jensen, i Kjølskegaard og senere i Kornum, 35, 47, 85, 87.
- , Anders Mortensen, i Nejsum, 53, 54, 59.
- , Anders Nielsen, Ridefoged og Mølleforpagter, 116.
- , Bagge, i Kornumgaard, 93.
- , Claus Mortensen, Præst, 104.
- , Jens Pedersen, Ridefoged, Forpagter paa Kølskegaard, 96, 115.
- , Jens Pedersen, Fæster af Ø. Hebelstrup, 69.
- , Johanne Jørgensdatter, fra Kællingbro, 70.

- Kjærulf, Lars Nielsen, i Røgelhede, 68.
- , Morten Andersen, Nørgrd. i Hollensted, 30, 54, 60.
- , Morten Jensen, Ejer af Klokkerholm Mølle og Brændevinsbrænder i Kbh., 69.
- , Morten Nielsen, i N. Ravnstrup, 52, 53, 54, 59, 60.
- , Niels Andersen, Ridefoged og Mølleforpagter, 116.
- , Niels Mortensen, til Ormholt, 116.
- , Niels Pedersen, Byskriver i Sæby og Delefoged i Hindsted Herred, senere Fæster af N. Lunden i Hallund, 68, 82.
- , Niels Pedersen, Forpagter paa Kølskegaard, senere Købmand i Aalborg, 98.
- , Niels Poulsen, Herredsskriver og Tolder, 57.
- , Peder Jensen, Herredsfoged, 93.
- , Peder Nielsen, Fæster af Ø. Hebelstrup, senere Forpagter af Kølskegaard, 20, 67, 95, 96.
- , Peder Nielsen, af Damsgaard i Ø. Brønderslev, 44.
- , Steen Clausen, Præst i Aaby, 58.
- Kobberup, Chr. Gertsen, Præst i Hellevad, 51, 52, 90, 92.
- Krabbe, Carl Vilhelm, til Kølskegaard, 113.
- , Karen, Niels Skeels Enke, 19, 27.
- Kristensen, Jens Krogh, Lærer, 134.
- Kruppen, Styge, Biskop, 79, 88.
- Kruse, Enevold, til Hjermelevgaard, 19.
- Larsen, Lars, til Kølskegaard, 111.
- Larsen, Lars, Ø. Hebelstrup, 16, 77.
- Lauridsen, Laurids, Præst i Jelstrup, 53.
- , Laurids, Præst i Ø. Brønderslev, 50, 51, 52.
- Laursen, Jens, Husmand og Skoleholder, 24, 127, 128.
- , Oluf, Fæster i Stadegaard, 52.
- , Rasmus Andersen, Lærer, 134.
- Lemvig, Svend, Præst i Jetsmark, 57.
- Lorch, Jakob Jørgensen, Ridefoged til Kølskegaard, senere Forpagter paa Klausholm, Hellevad S. og fl. St., 103, 115, 116.
- Lorentz, Ritmester, 89.
- Lund, Christen, Prokurator, Nygaard i Serreslev, 61.
- Lunow, Peder, Foged paa Kølskegaard, 89 flg., 115.
- Lykke, Claus, til Kølskegaard, 71, 106.
- , Jesper Pedersen, til Kølskegaard, 64, 69, 80, 104, 105.
- , Peder Markvard Rodsten, til Kølskegaard, 105, 124.
- Madsen, Desiderius, Gaardejer, 30, 70, 71.
- Marsvin, Else, til Stenalt, 19.
- Mathiassen, Niels, Lærer, 136.
- Mejlsted, Jakob Pedersen, Købmand i Hjørring, 72.
- , Jens Pedersen, Ejer af Ø. Hebelstrup, 72, 73.
- Mortensen, Henrik de Hemmer, Forpagter paa Knudsøje, 101.
- Motzfeld, Peder, Generalmajor, 105.
- Munk, Peder, til Estvadgaard, 35, 64, 82.
- Møller, Ditlev, Forpagter paa Kølskegaard, 103.
- , Peder Sørensen, Ridefoged til Kølskegaard, 116.

- Mørk, »Mørches Slægt«, 87.
 -, Selvejrbondeslægt fra Bjørum, 38.
 -, Anders Nielsen, Fæster i V. Hebelstrup, 40, 41.
 -, Hans Laursen, Herredsfoged, Saltumgaard, 49, 88.
 -, Jens, i Bjørum, Ridefoged til Vang, 92.
 -, Jens Jensen, Præst i Hellevad, 52, 53.
 -, Niels Andersen, Fæster i V. Hebelstrup, 38, 39, 40.
 -, Peder Hansen, i Musted, 49.
- Neve (Neffue), Niels Laursen, Trolldmand, 49-51.
 Niels, Præst i Hellevad, 79.
 Nielsen, Erik, Præst i Ø.Brønderslev, 90, 92, 93.
 -, Jørgen, Foged paa Kølskegaard, 90, 115.
 -, N. C., Højskoleforstander, 134.
- Nissen, Nikolaj, til Ruballegaard, 81.
 Nyholm, Georg Ludvig, til Kølskegaard, 111.
 -, Johs. Christoffer, til Bagesvogn, 111.
- Olsdorf (Volstrup), Peder Christensen, Præst i Rubjerg, 57, 61, 84.
- Olufsen, Jens, Skoleholder, 127.
 -, Niels, Skoleholder, 127.
- Palmer, Jens Peter, Degn i Hellevad, 26.
 Pannwitz, Ritmester, 88.
- Pedersen, Christen, Foged paa Kølskegaard, 20, 94, 115.
 -, Christen, Præst i Ulsted, 51.
 -, Jens, i Burholt, 35, 36, 87.
 -, Peder, Foged paa Kølskegaard, 91, 115.
 -, Peder, Skoleholder, 127.
- Persson, Oluf, Præst paa Sejlstrup, 16.
- Piccard, Peter, Gartner, 111.
 Pladt, Jørgen Poulsen, Ridefoged, 96, 115.
 Poulsdatter, Malene, 75, 76, 77.
 Poulsen, Anton, Gaardejer, V. Hebelstrup, 63.
 -, Carl, Handelsmand, Gaardejer i V. Hebelstrup, 46, 62, 63.
 -, Christen, Ridefoged til Bangsbo, 66.
 Prip, Maren, Husholderske, 91.
- Randers, Peder Andersen, Præst i Ø. Brønderslev, 53, 58.
- Rantzau, Fr. Chr., til Rodstenseje, 98.
- Rasmussen, Laust, Skoleholder, 126.
 -, Søren, i Stadegaard, 52.
- Reenberg, Claus Christensen, Borgmester i Viborg, 96.
- Rhuus, Chr., Borgmester i Sæby, 68.
- Rosenkrantz, Axel, 88.
- Ræff, Peder Hansen, i Gerndrup, 48.
- Rørsig, Peder Madsen Pedersen, Lærer, 14, 26, 118, 130, 131.
- Saxe, Hans Oluf Valdemar Larsen, Lærer, 136.
- Schack, Hans Frederik, Farver, 25.
 -, Vittinghof, Greve af Holck, til Gl. Vraa, 124.
- Seefeld, Jørgen, til Næs (Lindenborg), 79.
- Skeel, Otte, til Hammelse, 36, 37, 64, 66.
- Skriver, Anders, i Hals, 49.
- Sparrevohn, C. J., Gaardejer, 26.
- Storm, Jens Henriksen, Borger i København, 57.
- Svendsen, Christen, købte det halve af V. Hebelstrup, 46, 62.

- Sæby, Hans Olsen, Præst i Øsløs, 68.
 -, Mourids Christensen, Præst i Rubjerg, 57.
 Sørensen, Mads, i Helsingør, Søn af Simon Pedersen i Hollensted, 27.
 Sørensen, Thomas, Skolemester, 133, 134.
- Tamstrup, Laurids Nielsen, Borger i Sæby, senere Forpagter paa Haven, 95.
 Thammesen, Jes, Foged paa Sejlstrup, 16.
 Thielemann, Christian, til Kølskegaard, 110.
 Thomsen, Niels Christian, Skoleholder, 135.
 -, Sofus, til Kølskegaard, 113.
 -, Søren Christian, Lærer, 129, 134.
 -, Thomas Chr., Lærer, 134.
 Thorup, Søren, til Kornumgaard, 31.
- Vordingborg, Jakob Christensen, Præst i Rubjerg, 53, 54.
- Wexelsen, Vilh. Andreas, Biskop i Trondhjem, 32.
 Wilsen, Lars, Fæster i V. Hebelstrup, 36, 37, 48.
- Ulfeld, Corfitz, Righovmester, 79, 82, 84.
 Urne, Folmer, til Linderumgaard, 95.
 Urne, Johan, til Nibstrup, 41.
- Øser, Hans, Ridefoged og Mølleforpagter, 116.
- B. *Stednavne.*
- Aaengaardene, Sulsted S., 74.
 Aalkjær, Nordre Aalkjær, 23.
 Aalvejen (Alvejen) 23.
 Allerup, Aldrop, 16.
 Anris (Vester Anriis) 23.
- Birket, Hallund S., 24.
 Bjerget i Hollensted 10.
 Boller, Taars S., 84.
 Bovet, Hallund S., 29.
 Braget, Hallund S., 24.
 Bredkær, Brekiær, Hellevad S., 17.
 Broen 25.
 Brunhøje 14.
 Bundgaard i Ørum 35.
 Bækkehus 25
 Børglum Bispestol 64, 87.
 - Kloster 19, 27, 29, 33.
- »Christiansminde«, Hjørring, 71.
- Daal (Hellevad S.?) 16.
 Drustrup, Saltum S., 20.
 Dyndgaard 14.
 Dybvad, Dyvad, 16.
 Døsbrønd (Dyssebrønd) 24.
- Farvergaard 25.
- Godthaab 25, 86.
 Greffhaugen 29.
 Grønborg 24.
 Grønsig, Øster Grønsig, 21.
 Grønsigs Bro 21.
 Gudumskloster 95.
 Gunders Dal 20.
- Hallundbjerg 10, 22, 25, 26.
 Hallund Kirke 21, 88, 118 flg.
 - Kirkegaard 134.
 - Kro 24.
 - Skole 125 flg.
 Hals Skanse 66.
 Hebelstrup (se ogsaa Vester og Øster H.) 11, 18, 33, 34, 64.
 - Bæk 9.
 Hedegaard 12, 19, 25, 32, 64, 79 flg.
 Hedegaards Hus 82.
 - Sig 21.
 Hellevad 16.
 Hesselholt, Taars S., 31.
 Hjermeslevgaard 21.
 Hofsø ved Skagen 95.

- Hollensted 10, 11, 13, 16, 18,
27 flg.
- Skole 134, 135 flg.
- Vad 125.
Hugormehøje 14.
Hulhøj 18, 35, 42, 53, 57, 58, 59,
84, 85.
Hulknøse 9, 14, 18.
Hulsig 24.
Hundslund Kloster 19, 33, 34.
Hvilshøj 74.
- Skole 135.
Hvingmarken 18.
Hæstrupgaard 19.
Højvang 25.
- Kalbjerg 10.
Kiersigs Enge 21.
Kirkegaard 25.
Kjelderbakkerne 10, 18.
Kjelds Grav 10.
Kjeldshus 25.
Kjeldsminde 10.
Klemmegaard 30.
Klingerhøj 14.
Klokkerholm Bæk 9, 16.
Kobbersholt, Mygdal S., 83.
Kongensgaard, V. Brønders-
lev, 48.
Korslund, Hellevad S., 20.
Kraghede, Ø. Brønderslev S.,
74.
Krogen, Hallund S., 30.
-, Helligum S., 97.
Kærsgaard 25.
Kølskegaard 9, 10, 11, 14, 16
flg., 19, 20, 21, 27, 47, 49,
64, 79, 82, 84, 86, 87 flg.,
124.
Kølske Aa 20.
- Mølle 97, 102, 114 flg.
- Laden 25.
Langesig 17, 20.
Langholt, Skæve S., 81.
Larsgaard, Ajstrup S., 30.
Ledhuset 26.
Lem, Leem, Hellevad S., 17.
Lunden 11, 20, 82.
Lundergaard, Helligum S., 97.
- Lykkenshede 84, 86.
Læsø 14.
Løsnab Eng 21.
- Møllebjerg, Møllebak, 23.
Møllemarken 25.
Mølgaard, Asdal S., 31.
Mølholm, Jerslev S., 97.
- Nejstgaard, Tornby S., 31.
Nejsum, Store N. i Skæve S.,
30.
Nygaard 25.
Nødevadet 17.
Nørgaard i Hollensted 30, 32,
70, 134.
- Oddingen, Hollensted, 29.
Overgaard 29.
Overslettingen, Asdal S., 32.
- »Phønix«, Cementstøberi, 82.
Præstegaarden 12, 19, 25, 64,
79.
Pøldsager 21.
- Ravnstrup, N., Ørum S., 103,
104, 121.
Rosbæk 17.
Roslund, Røtzlund, Hellevad
S., 17.
Ruballegaard 81.
Ryaa 9, 11, 13, 100, 109, 114.
Rævager (Reffager) 21.
Røgelhede, Hellevad S., 17.
Røverstuen, Røverstuebakker
og Røverstuehøj 10, 13, 14,
34, 85.
- Salteng, Øster Salteng, 21.
Saltumgaard 49.
Sejlen, Sejlund, Sejlegaard,
13, 18, 28.
Skagen 50.
Skarnvad 16, 32, 83.
Skinbjerg 22.
Skorstensgaard, V. Brønders-
lev, 96.

Skovgaard, Skovsgaard, Hallund S., 11, 25.
 Skovhuset 86.
 Skovlund 25.
 Skovsgaard (Hanherred) 81.
 Skrivensgaard, Ø. Brønderslev S., 74.
 Smedegaarde 25.
 Solbjerg (Suolbjerg) i Hallund Hede 91.
 Spareholt, Hellum S., 97.
 Sparrevogn, Astrup S., 74.
 Spejlborg 86, 117.
 Stadaegaard, Serreslev S., 52.
 Strunten 18.
 Søheden, Jerslev S., 97.
 Søndersig 25.

Torsvad, Dronninglund S., 16.
 »Tryggevælde« 30.
 Tusbro, Dronninglund S., 16.
 Tveden, Albæk S., 109.
 Tveden, Ørum S., 9.

Ulbjerg 10.
 Urmagergaarden, Hollensted, 29.

Vadbæk 9, 16.
 Vadet 29.
 - Skole 132 flg.
 Vanderskrog, Hellum S., 97.
 Vester Døes (Dysse) 23.
 Vestergaard i Hvilshøj 74.
 Vester Hebelstrup 30, 32, 33 flg.
 Volsager 18, 25.
 Vrangbæk 9.
 Vrejlev Kloster 111.

Wulkjær (Ulvkær?) 24.
 Wuls Fald 24.

Øster Brønderslev Skole 125.
 Øster Hebelstrup 30, 31, 32, 33, 64 flg.

C. Sagregister.

Aabenbar Skrifte 93, 127.
 Almindig 33.
 Alungarver 24.
 Apotek 24.

Befolkningstal 12.
 Besætninger 73, 77, 81.
 Biavl 77.
 Bohave 73, 80, 81.
 Bol 12.
 Bosteder 12.
 Brand paa Kølskegaard 111.
 Bygningssyn 94, 95, 96, 101, 102, 105.
 Bygningstømmer 43, 65.
 Byhyrde 26.
 Bymænd 19, 20, 21.

Cementstøberier 11, 12, 82.
 Clementsfejden 36, 47, 63, 85.

Dansebod og Gildesvold 26.
 Degne 125 flg.

Enklave 9.
 Ejerlav 11.
 Engskade 21.

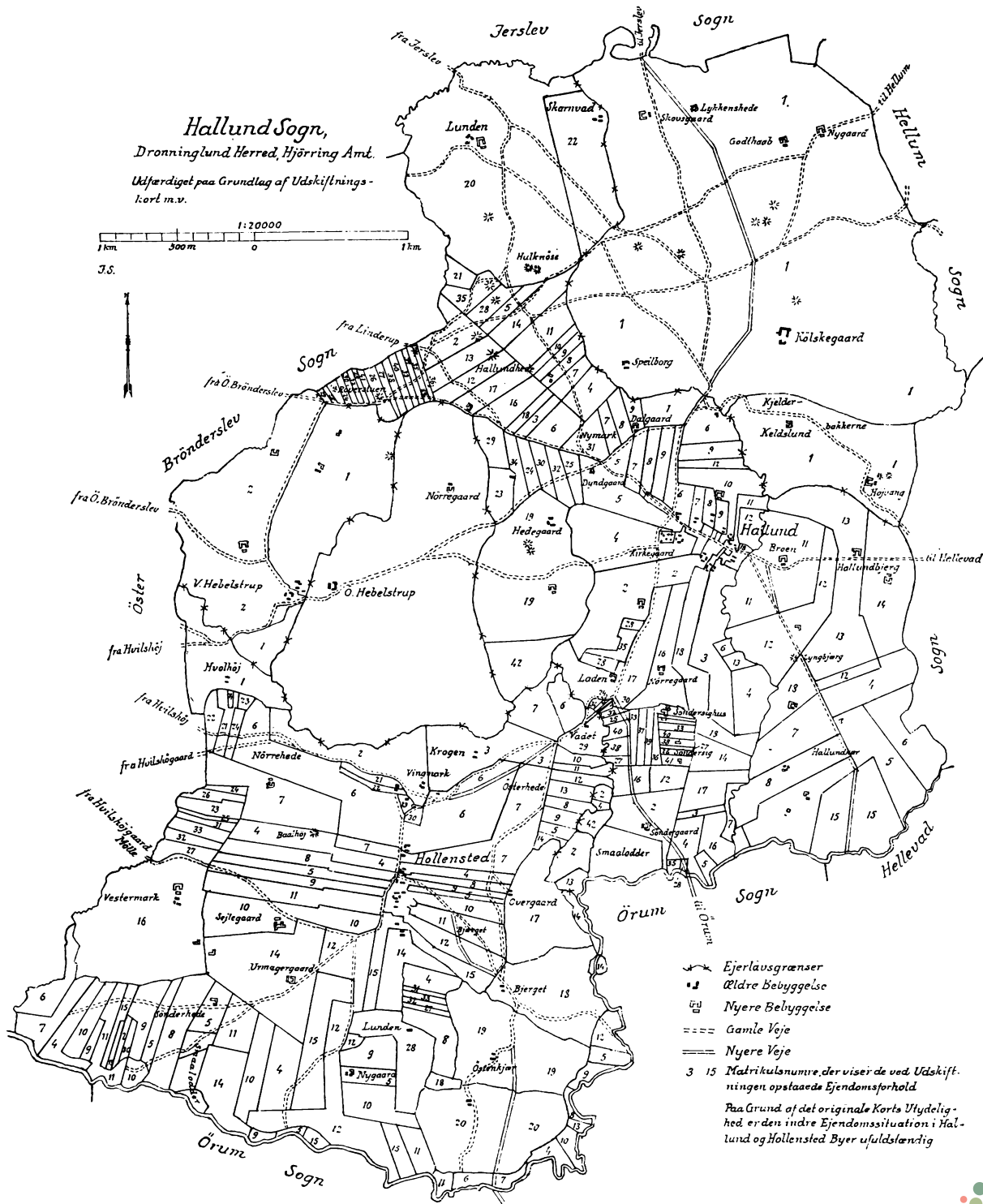
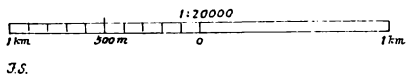
Farveri 25.
 Fattighus 25.
 Fiskeri 100, 109.
 Forbrydelser 89 flg.

Grander, se Bymænd.
 Granplantager 10, 11, 13.
 Gravplads fra Jernalderen 14.
 Gravtræer 49, 88.
 Guds Legems Lav i Aalborg 37.
 Gunger 24.
 Gyvelplantning 111.

Haandværkere 24.
 Hald, Haller 15.
 Havregræs (Blød Hejre) 107, 108.
 Hedearealer 10, 11.
 Hedebakker 9.
 Hellig Kors Alter i Børglum 27.

- Hekse, Heksedans, Hekseri
49, 50, 86.
- Henrettelser 90, 91, 93.
- Heste- og Studehandel 72, 74.
- Hjultømmer 43, 65.
- Hor 92, 93, 127.
- Hospitalet, se Fattighus.
- Hov og Horn, ligge under Hov
og Horn, 20.
- Hulveje 10.
- Jagtgilde 110.
- Jamlingsdag (samme Maa-
nedsdag om et Aar) 50.
- Jorddiger (Græstørvsdiger)
omkring Byen 25.
- omkring Markerne 28, 65.
- Jordbonitering 22 flg., 27 flg.,
42, 43, 83, 98 flg., 114.
- Kartoffeldyrkning 108.
- »Kast« 10.
- Kejserkrigen 66, 67, 88 flg.,
122.
- »Kirkegaard« 19.
- Kirkers Opførelsestid 14, 118.
- Kirkesynd 122, 123.
- Kirketiender 103, 106, 124.
- Klogmandspraksis 127.
- Knipper, Maal paa Høavl, 43.
- Koldfeber, Medicin mod K.,
127.
- Kongetiende 124.
- Krigshærgninger 21, 54, 83, 88,
122, 123.
- Ledingsafgift 33.
- Lovhævd 33, 34.
- Lynnedslag 117.
- Matrikulering 22, 42, 64, 65, 97.
- Misvækst 43.
- Oldtidsminder 13, 14.
- Omgangsskoler 135.
- Opdyrkning 11, 99, 114.
- Overdrev, Uddrift 19, 20.
- Peder Dyrskjøts Optegnelser
14, 35, 85, 87.
- Regnskab, føres med Kridt
paa Bjælker, 74.
- Reguleringssummer for Sko-
lælærerembeder 129, 132.
- Ridefogeder 115 flg.
- Sagn 14, 15.
- Sammensværgelse 90.
- Sandemændsbreve 27, 64.
- Segl med Fingeraftryk 65.
- Skoleholdere og deres Løn
125 flg.
- Skoler 29, 125 flg.
- Skove 11.
- Slagsmaal 30, 38, 39, 40, 42, 50,
60.
- Stednavne 15 flg.
- Teglværk 94.
- Tellesten (Tilliesten?) 34.
- Tingsteder 12.
- Torp 33.
- Trolddomssag 49-51.
- Tørvegravning 21, 28, 29, 77,
100.
- Udflyttergaard 11, 12.
- Udskiftning 25.
- Ulvegrav 14.
- Vandløb 9, 11, 17, 114.
- Vadsteder 11, 15, 16, 17, 83.
- Vejforbindelser 11.
- »Videøl« 30.
- Voldgrave 87.
- Værsteder, Væringer (Smaa-
bol) 29, 85.

Hallund Sogn,
 Dronninglund Herred, Hjørring Amt.
 Udfærdiget paa Grundlag af Udskiftnings-
 kort m.v.

- Ejerlæusgrænser
 - Ældre Bebyggelse
 - Nyere Bebyggelse
 - Gamle Veje
 - Nyere Veje
 - 3 15 Matrikelsnumre, der viser de ved Udskiftningen opstaaede Ejendomsforhold
- Paa Grund af det originale Korts Ufyldighed er den indre Ejendomsituation i Hallund og Hollensted Byer ufuldstændig

